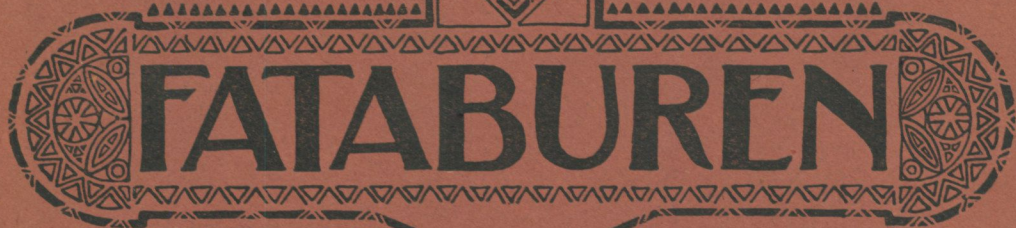

NORDISKA MUSEET

FATABUREN

1906

HÄFT. 4

KULTURHISTORISK-TIDSKRIFT

◻◻ · UTGIFVEN · AF · ◻◻
BERNHARD · SALIN
MUSEETS · STYRESMAN

Levi Johansson, Lucia och de underjordiske i norrländsk folksägen	193
E. Hammarstedt, Tillägg till L. Johanssons uppsats Lucia	197
Adolf Pira, Tvänne horn af ur i Lifruskammaren	202
Gunnar Rudberg, Kvarnstenstillverkningen i Lugnås	210
Smärre meddelanden: Josef Sandström, Ett par västgötastugor; H. B—ie, Ett musikinstrument från Dalarna; P. G. Wi- strand, En småländsk svartkonstbok; Samfundet för Nor- diska Museets främjande	232
Sammanträde: Urd i Uppsala	244
Litteratur: Jacob Fellman, Anteckningar under min vistelse i Lapp- marken, af K. B. Wiklund; E. O. Arenander, Kortfattad be- skrifning af gamla ångermanländska ekonomibyggnader och jordbruksredskap, af N. E. H.	246
Anmärkning till sid. 114 af —a—i	252
Bilaga: Redogörelse för Nordiska Museets utveckling och förvalt- ning åren 1904 och 1905.	

Författarne äro ensamma ansvariga för sina uppsatser innehåll.

Lucia och de underjordiske i norrländsk folksägen

af

Levi Johansson.

Det var endast folkets kultur i rent yttre bemärkelse, jag ämnade göra till föremål för mina studier, då jag för ett år sedan för Nordiska Museets räkning började göra anteckningar i min födelsebygd, sydligaste Lapplands aflägsnaste fjälltrakter. De många underliga saker, jag i min barndom under långa vinterkvällar hört berättas vid brasan om »vittra» eller »de underjordiske», dessa mystiska, ömsom synliga och ömsom osynliga väsen, hvilka på mångahanda sätt sades ingripa i människornas öden, trodde jag ej äga allmänna intresse. Det hela framstod för min på dessa områden öfvade blick blott som försök till sagodiktning af namnlösa författare, som aldrig nedskrifvit, hvad de alstrat, utan blott muntligen meddelat det åt andra, hvilka i sin tur spridt de litterära hugskotten vidare efter att först hafva lagt till eller tagit ifrån mer eller mindre, allteftersom det fallit dem in.

Då hände, att jag en dag kom att resonera med en åttioårig, synnerligt pigg och fördomsfri gubbe angående dessa saker. Under detta samtal slog mig den tanken, att viterägnerna måtte vara kvarlefvor af någon urgammal tro och sålunda väl värda att uppmärksammas. Huruvida min förmodan var riktig eller ej, lämnar jag åt de lärde att afgöra och inskränker mig till att i korthet redogöra för det i mitt tycke mest anmärkningsvärda, som jag i fråga om vitertron påträffat.

Min vän åttioåringen var född i Nordmaling, en kustsocken i Västerbotten. Tidigt blef han föräldralös och tvingades i likhet med många andra af den tidens fattigmansbarn ut på tiggarråten. Efter åtskilliga år hamnade han längst däruppe i Vilhelmina fjälltrakter. Han hade sålunda genomvandrat hela riket på bredden och därvid gjort otaliga krokår och årslånga raster. Öfverallt inom Norrland, där han drog fram, sade han sig påträffa samma egenomliga tro hos människorna. De sade, att bibeln ursprungligen innehållit sju Moseböcker, och att den sjätte och sjunde af höga vederbörande blifvit borttagna, då folket började blifva mera upplyst och lärde sig läsa. Man fruktade nämligen, att mängden skulle blifva omöjlig att regera, om den fick läsa sjätte och sjunde Mosebok, ty dessa innehöllo »de hemliga vetenskaperna». Där stod att läsa om »vittra» och »rån», om tomtar och troll, om dödingar och spökerier. Där funnos ock kraftiga besvärjelser och trollformler, afsedda för olika lägen i lifvet. Det var med ett ord sagdt den mycket omtalade »svartkonstboken». Numera, trodde man, finnes i hela världen endast en fullständig bibel, och den förvaras i Wittenberg och får ej studeras af andra än de, som skola blifva präster. En naturlig följd af denna djupt inrotade tro var den, att de s. k. Wittenbergsprästerne åtnjöto ett synnerligen högt anseende. Man trodde, att andevärldens hemligheter lågo för dem som en uppslagen bok, att de kunde »läsa bort» spöken och allt annat »ofredt», och att själfva djäfvulen måste på deras bud och befallning visa sig i synlig måtto och i den skepnad, de önskade. Detta allt därför att de haft tillträde till visdomsböckerna.

Om »vittras» uppträdande i världen skulle — enligt min sagesmans uppgift om folktron — sjätte och sjunde Mosebok innehålla lika utförliga uppgifter som den första i fråga om människorna. Adam, sade man, skulle hafva haft en hustru, innan Eva, på sätt bibeln lärer, skapades honom till ena hjälp. Denna hans första hustru blef stammoder för viterläktet.

Från första stunden gaf jag denna Adams hustru epitetet »den namnlösa». Snart nog fann jag emellertid detta vara alldeles oriktigt. I Frostviken, Jämtlands nordligaste socken, återfann jag

den så intressanta sagopersonen i folktron, men här var man bättre underrättad. Man visste ej allenast hennes namn, Lucia, utan kunde ock förtälja om orsaken till den säregna ställning, hon kommit att intaga. Därom sade man här följande.

Då Gud skapade Lucia, gjorde han ett felgrepp, i det att Lucia i fortplantningshänseende kom att likna de högre djuren. Hon hade i detta fall ingen fri vilja utan leddes helt och hållet af driften och måste följaktligen årligen föda barn. Gud insåg, att Lucia var olämplig att blifva stammoder för människosläktet. Alla kvinnor skulle komma att ärfva hennes natur och följden blifva en faslig villervalla i världen. Därför sköt Gud Lucia å sido, skapade Eva och gaf henne frihet äfven i nu berördt hänseende. Emellertid förökade Lucia sitt släkte, och då dömde Gud henne och hennes afkomma att »vistas i jordkolor och bergskrefvor och hålla sig dolda till domedag». Därför är det blott undantagsvis man ser en skymt af »jordfolket», »vittra» eller »de underjordiske», hvilka med allt annat än blida ögon betrakta sina af den högste mera gynnade halfbröder. Äfven här i Jämtland förde man denna uppgift tillbaka till bortkomna Moseböcker.

Då jag nu vände dessa vårt lands utmarker ryggen och styrde kosan till mera kultiverade trakter, trodde jag mig ock snart nog komma utom det område, där tron på de bortkomna Moseböckerna, »Wittenbergsprästernas» makt, »vittra» och Lucia ännu kunde skönjas. Emellertid försummade jag icke att vid lämpliga tillfällen föra samtalet in på dessa områden och detta med långt bättre resultat, än jag någonsin vågat hoppas. I östra Jämtland, i Ångermanland ifrån Faxeälvens inflöde i detta landskap ända ned till trakten kring Hernösand och därifrån söder ut till närheten af Sundsvall — öfverallt fann jag samma folktro ännu lefva kvar hos de gamle. I fråga om detaljerna förefunnos visserligen åtskilliga olikheter, men de stora hufvuddragen voro alltid desamma. Det i mitt tycke egenomligaste var, att denna öfvertro lifigast lefde kvar i allmogens minne i trakterna utefter Ångermanälven och nere vid kusten trots järnväg och ångbåtar, sågverk och fabriker, dagliga tidningar och ypperliga folkskolor, de senare nära nog i hvarje by.

Särskildt typiskt för dessa trakter var Lucias framskjutna plats i folktron. Här var t. ex. det allmännaste namnet på »vitra» »Lucias släkte», någon gång »Lucifers släkte». Huruvida detta senare har sin grund i någon gammal, numera utdöd föreställning eller blott är en förvanskning af det förra, tilltror jag mig ej kunna afgöra, men allmogens uppgifter gifva stöd åt den senare åsikten. På frågan hvarför »vitra» kallades »Lucifers släkte», svarades alltid: »Det är emedan de härstamma från Lucia.»

Om man undantager, att »vitra» efter behag kunna uppträda i synlig eller osynlig måtto, och att de af Vår Herre äro mera styfmoderligt behandlade, framstå de i folktron såsom tämligen likställda med människorna. De födas, växa upp, lefva en liten tid och dö slutligen; det ena viterläktet försvinner, och ett annat kommer i stället, alldeles som fallet är bland människorna. De äro underkastade materiella behof samt tidens och lyckans växlingar på ungefär samma sätt som vi. Med fog skulle man hafva väntat, att deras stammoder Lucia skulle i dessa väsentliga stycken hafva varit likadan som sin afkomma. Så är emellertid ej fallet. Lucia har, åtminstone på sina håll, ända in i nyare tid i folktron framstått såsom ännu lefvande och utgörande ett slags allestädes närvarande halfandligt väsen. En nu femtioårig gumma, som är född i Nora församling i närheten af Hernösand, har berättat mig, att hon som barn skrämdes med Lucia eller, som man där vanligen sade, »Lösse». Tre kvällar å rad strax före jul (hvilka mindes hon ej) fingo barnen ej på några villkor vistas ute. Man sade, att de kunde blifva bortröfvade af Lösse, som under dessa kvällar hade makt att härska. Hon troddes vara alldeles hvit och hafva en brödspade i hvar hand. Att de äldre verkligen trodde detta får väl anses bestyrkt af det faktum, att barnen aldrig skrämdes med Lösse annat än dessa tre kvällar. Före och efter denna kritiska tid såg man, efter hvad ofvannämnda gumma sade, mer än gärna, att småttin-garna höllo till ute med sina många upptåg så mycket som möjligt.

Att tron på »vitra» och Lucia för ej synnerligt lång tid tillbaka i alla ofvannämnda trakter intagit en mycket framskjuten plats i folktron och i mångt och mycket spelat en ej ringa roll bevisas

af åtskilliga omständigheter. Många äldre personer tro än i dag fullt och fast på förefintligheten af dessa väsen och låta mången gång sitt görande och låtande bestämmas af hänsynen till desamma. Figurer, som bevisligen användts såsom skydd mot »jordfolket», påträffas i stor utsträckning inristade på hus och kärl äfven af ungt datum. För att skydda sitt barn mot »vittren»¹ gjorde man kors-tecknet på dess bröst och panna strax det kom till världen. Slutligen finnes en hel oräknelig mängd vetersägnar och berättelser, flertalet visserligen förlagdt till fars och farfars tid, men äfven många till berättarnes egen. Somliga hafva en allmän karaktär, andra åter, och de äro de flesta, bära en omisskännlig lokalfärg. Här är emellertid ej rum att inlåta sig på dylika specialiteter, oaktadt ämnet vore lockande nog att skrifva om och möjligen äfven kunde bjuda läsaren åtskilligt af intresse.

Tillägg

af

N. E. Hammarstedt.

Till föregående intressanta anteckningar från Norrland tager jag, med författarens medgifvande, mig friheten att här foga dels några kompletterande uppgifter, dels en kort jämförelse.

Redan år 1879 offentliggjorde den med norrländsk folksed och folktro väl hemmastadde adjunkten J. Nordlander i Svenska Fornminnesföreningens tidskrift, h. 11 s. 139—140, ett par af hufvudpunkterna i de ofvan införda anteckningarna om Lucia. Till dessa kommer hos N. ännu en uppgift, hvilken är af så stor vikt och betydelse för ifrågavarande sägenkomplex, att den för fullständighetens skull här må upprepas. N. anför: »Då det i bibeln omtalas, att Kain for till främmande land och tog sig hustru, så var det hos detta släkte (Lucias afkomma); och från hans efterkommande, som bo fyra alnar under jorden, skola vättarne leda sitt upphof.» Såsom jag i uppsatsen Lussi i Meddelanden från Nordiska Museet 1898, s. 4—5,

¹ Vilhelmina-dialektens pluralform af ordet, hvilken tyckes helt och hållet saknas i öfriga ofvan uppräknade trakter.

påpekats, förekommer redan i Beovulf en antydning i samma riktning. Slutligen anser jag mig på grund af en tidningsuppsats, signerad O. H., böra för vidare undersökning påpeka, att sägner om Adams första hustru Lucia och dennas moderskap åt naturens osynliga väsen synas vara spridda ända upp till nordligaste Norrbotten.

Linné i sin Öländska och Gotländska Resa, s. 312 o. f., och senare andra folktroantecknare hafva från Småland, Södermanland, Uppland, Västmanland och måhända flera landskap, likasom t. o. m. från Island, upptecknat en förklaring öfver naturmakternas härkomst, hvilken i hög grad erinrar om gnostikernas doktrin om fallna änglar såsom materiens härskare. Jag anför här denna föreställning i hufvuddrag efter Linné, sådan denne antecknat den från Småland. Lucifers anhang har nedstörtats från himmelen till jorden. Härvid fingo några sinboplatz i vatten och kallas *näcker*; andra under hus: *tomtegubbar*; andra i rös och under träd: *elfvar*; andra i skogar: *skogsnuftor* eller *rå*. Hvarje människa äger en underjordisk *ham*, som antipodiskt följer henne öfverallt, och om denna ham passerar någon dylik »makts» underjordiska hemvist, lider hamen skada, och såsom en följd däraf drabbas äfven människan ofvan jord af ondt.

Det är tydligt att i anförda myt »Lucifers anhang» fattas såsom rena naturmakter, hvilkas väsensskillnad från den mänskliga hamen framstår i otvetydig belysning. Det var naturligtvis icke någon svårighet för den tidigare kristendomen, som ju t. o. m. upptog dödskulden, att förklara tillvaron af de dödas andar — af spöken, vålnader, gengångare och hvad de allt kunde heta — saliga som osaliga härledde de sig alla från döda människor, kristnade eller hedningar. Svårare ställde sig problemet med de hedniska gudomligheter, naturmakter och dämoner, på hvilkas tillvaro de kristna ingalunda upphört att tro, men som nu för dem antagit en kristendomsfientlig, d. v. s. en djäfvulsk karaktär.

Det är ett påtagligen mycket tidigt försök i den vägen, som vi möta i den anförda kristna myten om »Lucifers anhang». De norrländska sägnerna om Adams hustru Lucia visa ett annat försök. Ännu ett sätt att åstadkomma en förklaring öfver dylika väsens tillvaro blef, i förbigående sagdt, det att låta dessas prästinnor (gyd-

jorna, völborna, häxorna, trollpackorna) såsom Lucifer-Satans anhang träda i de makters ställe, hvilka de tjänat och dyrkat, och tillägga dem de verkningar, som man förut tillskrifvit dämonerna själfva.

Redan när religionen höjer sig till en »uranisk» kult, framträder i någon mån ett behof att förklara de ktoniska makternas tillvaro, men någon egentlig svårighet möter här ännu icke; en mer eller mindre konsekvent dualistisk åskådning framgår såsom en följd. Betydligt annorlunda ställer sig problemet för monoteismen och tilltager i svårighet i den mån monoteismens idé klargör sig. Faran af att förfalla till en dualistisk uppfattning är ögonskenlig. Redan i första Mosebok, kap. 6, anträffas ett försök att förklara, huru »jättarne» uppkommit och besegrats. Här hafva dock dessa makter ännu ej antagit någon egentligen diabolisk karaktär, och frågan löses tämligen enkelt på ett sätt, som i viss mån erinrar om den grekiska mytdiktningens framställning af de jordfödda titanernas och giganternas öde. Men med tiden tillspetsar sig detta spörsmål allt mer, och man kan följa denna spekulationens gång genom Enoks bok och Filo's arbeten till Kabbala, gnosticisimen och in i medeltidens magiska skrifter. För att rädda det monoteistiska gudsbegreppet måste man härleda dämonerna, på hvilka man icke upphörde att tro, från affallna tjänare hos den allsmäktige guden, d. v. s. från änglar, eller ock från människor, eller från bådadera. Denna sista metod vann mest godkännande, spridning och fortbestånd. Vi möta den ännu under häxprocessernas tid ända in på senaste århundraden.

Den norrländska Lucia bär alldeles påtaglig likhet med en gestalt, som under namnet Lilit möter i den rabbinska litteraturen, men som förefanns redan hos assyrerna (Soldan-Heppe: Geschichte der Hexenprozesse, b. I, 1880, s. 174). Enligt rabbi Bensira var Lilit Adams första hustru, men öfvergaf honom af högmod, enär hon icke ville vara honom underdånig. När Adam klagade häröfver för Gud, sändes tre änglar efter henne. Dessa uppnådde henne vid Röda hafvet och hotade henne att, därest hon icke ville vända åter, kasta henne i vattnet och dagligen döda hundrade af hennes barn. Lilit svarade: »Skonen mig! Det är nu en gång min bestämmelse att trakta efter barns lif, gossarnes intill åttonde dagen, flickornas intill

tjugonde dagen efter deras födelse. Men jag lofvar och svär vid lefvande Gud, att jag vill skona de barn, hos hvilka jag finner eder själfva eller edra namn eller edra tecken på en amulett.» Hennes bön beviljades, och häraf kommer det sig, att hvarje dag hundra djäflar omkomma, och att judarne hänga på sina nyfödda barn en amulett med namn på de tre änglarna Senoi, Sansenoi och Samangalof samt äfven skrifva dessa namn i boningsrummets fyra hörn. Lilit framträder alltså här såsom en moder för djäflar eller dämoner. I senare judisk öfvertro kvarlefver Lilit såsom en otuktsdämon, hvilken fortfarande uppfyller världen med smådjäflar (se Soldan-Heppe anf. arb., I, sid. 175).

En förmedlande länk mellan denna judiska Lilit och den norrländska Lucia finna vi i den danska Lillis. Om henne har E. T. Kristensen i Danske Sagn, 2 afd., 1893, s. 3, antecknat följande. Adam hade först en hustru, som hette Lillis. Hon kunde flyga och hon kunde simma, och när hon fick barn, födde hon en hel mängd åt gången. Dessa voro »*ellefolket*», och de voro mycket små. Sitt namn ha de efter modern Lillis såtillvida, att i bägge namnen ingå lika många *l*. Vår Herre skapade sedan, när han blifvit led åt denna varelse, Eva, såsom det förtäljes i bibeln.

Man kan ej underlåta att fråga: huru har denna främmande inympning kunnat ske på Luciagestalten, hvilken man ju a priori måste betrakta såsom en rent kristen företeelse, ett helgon. Svaret synes mig blifva, att, liksom inom hortikulturen en viss släktskap måste förefinnas mellan den växt, hvarå en inympning sker, och den växt, hvarifrån ympkvisten hämtas, så måste ock i detta och liknande fall något slags ursprunglig väsensfrändskap hafva förekommit. Såsom jag i uppsatsen Lussi sökt påvisa, måste Luciagestalten i sig innesluta väsentliga beståndsdelar af en fornhednisk gudomlighet, och jag kan ej förstå annat än, att denna egenskapsgemenskap mellan den semitiska Lilit och den germanska Perchta-Lucia (jfr anf. upps. Lussi, s. 7) måste hafva varit ett urmoderskap för allt lefvande, med hvilken värdighet äfven följt härskaredömet i dödsriket och makten att dit återkalla eller därifrån frilåta alla lifsväsenden. Ett sådant ktoniskt gudineskap synes mig ock tillfreds-

ställande förklara den Proteusartade karaktären hos medeltidens och sagnens Lucia (Perchta), denna folktroskapelse, som än antager dragen af en skräckgestalt, en jättinna eller den vilda jaktens lederska, än af en huld och vän skyddsmakt, en äktenskapets och familjelifvets gudomlighet; som å ena sidan är en djäflars (dämoners) moder och å andra sidan intager en den högsta plats bland alla kvinnliga helgon (jfr Dante: *Divina commedia*, Paradiset, sång. 32). Den isländska sagnen har ock med insikt om detta allmoderskap tillagt såväl människor som älfvor eller huldrefolk samma ursprung, nämligen från Eva. Då Gud en gång besökte de bägge urföräldrarna, ville han också se deras barn. Eva hann emellertid icke göra alla presentabla för Vår Herre och skämdes att visa honom dem, som hon icke hunnit vederbörligt snygga upp. Gud visste emellertid, att hon hade flera barn än dem hon låtit komma in för honom, och sade förtörnad: »Hvad som måste hållas doldt för mig, det skall ock förblifva doldt för människorna.» Från dessa Evas barn, hvilka sålunda blefvo dömda till osynlighet, härstammar älf-folket, men människorna härstamma från dem, som Eva framförde för Vår Herre (C. Andersen: *Isländske Folkesagn*, 1877, s. 1).

Tvänne horn af ur i Lifrustkammaren

af

Adolf Pira.

Oaktadt man här och hvar i Europa liksom ock i Asien och norra Afrika funnit skelettdelar och kranier med mer eller mindre väl bibehållna kvicken¹ af den nu utdöda uroxen eller uren (*Bos primigenius*, Bojanus) och djuret för öfrigt fortlefvat i historisk tid in på 1600-talet, äro hornslidor af ur en stor sällsynthet; såsom varande af organisk substans ha de naturligen lätt hemfallit åt förgängelsen. Hittills synas endast fyra vara i den zoologiska litteraturen behandlade: två från torfmossar i storhertigdömet Oldenburg äro omnämnda af Wiepken, en, funnen i en torfmosse i Hinterpommern (Treten), beskrifves af Nehring, och slutligen har Millais vid ett sammanträde i april 1905 af Zoological Society i London förevisat en, den enda i England kända.

I Sverige äga vi i Lunds Zoologiska Museum en synnerligen vacker samling uroxeskelett, hufvudsakligast sammanbragt från Skånes torfmossar af professor Sven Nilsson, men någon hornslida af djuret är mig veterligen icke funnen subfossil i landet. Däremot förefinnas i våra historiska samlingar tvänne urhorn, hittills ej närmare beskrifna; det ena, som det synes, härifrån landet, det andra från Polen, båda nu tillhöriga Kungl. Lifrustkammaren. Genom välvilligt tillmötesgående af intendenten friherre Rudolf Cederström har jag varit i tillfälle närmare studera dem båda.

¹ Som bekant består hornet hos nötkreaturen af en från pannbenet utgående solid benkärna, kvicken, och ett denna beklädande tjockare eller tunnare hornlager, hornslidan.

Det ena, fig. 1, som är apterad till kruthorn, har tillhört konung Karl XV:s samlingar och härstammar enligt uppgift af Hyltén-Cavallius i Varend och Virdarne, del I, s. 8, från gården Dackemåla (Henstorp) i Konga härad. Säggen förtäljer, att det är af elfva-oxe eller ur, och intet finnes som talar emot att så är fallet; såväl form som storlek stämma, som vi nedan skola se, väl med torfmossehornet från Treten, och i likhet med detta framvisar det i den inre

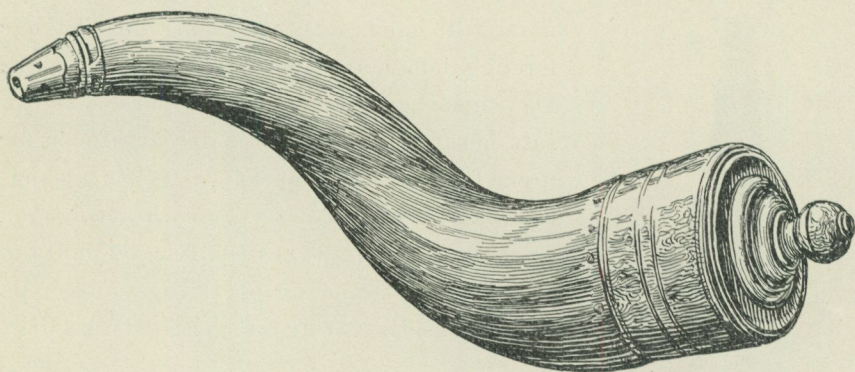

Fig. 1. Kruthorn af ur. Lifrustkammaren.

håligheten en lång i hornets längdriktning löpande, skarpt afsatt ås eller list, en egenskap som Nehring i sin uppsats om Tretenhornet framhåller såsom särskildt karaktäristisk för urens hornslida. Denna ås svarar mot en på djurets kvicke förekommande skarpt markerad längsränna, hvars läge visserligen varierar, men hvars förekomst är konstant.

Det andra urhornet i Lifrustkammaren är ett jägarhorn, fig. 2, som enligt benäget meddelande af intendenten Rudolf Cederström tillhört den svensk-polske konungen Sigismund. Det leder sitt ursprung från Polen och är, enligt inskrift på ett hornets basala parti omslutande metallbeslag, taget från en bland de sista där och därmed i hela Europa (se nedan!) lefvande urarne, ett förhållande som ytterligare förhöjer dess värde. Den nämnda inskriften lyder:

ROG × TVRZY × OSTATNIEGO × TVRV × ZPVSCZY × SOCHACZEWSKIEY ×
OD × WOIEWODY × RAWSKIE × STANISLAWA × RADZIEIOWSKIEGO ×
NA × TEN × CZAS × STAROSTI × SOCHACZEWSKIE × ROKY 1620.

(Uroxborn af den sista uren från Sochaczewska puszcza från den rawsiske wojewoden Stanislaw Radziejowsky, på den tiden starost i Sochaczew, år 1620.)

Med kännedom om den i Polen ofta förekommande förväxlingen mellan tur eller ur (*Bos primigenius*) och zúbr (Wisent, *Bison europæus*), en förväxling som gått så långt, att man till och med understundom hållit före, att i historisk tid endast en vild form där före-

kommit, i så fall Wisenten, ligger det ju nära till hands att tänka sig, att det här föreliggande hornet möjligen är af en zúbr. Då denna emellertid har en mera kort och satt hornform, detta horn åter är af den för uren från bison utmärkande smäckra långdragna typen, kan det ej här vara fråga om en zúbr. Vidare synes själfva det faktum, att den i och för sig obetydliga pjäsen på sin tid ansetts värdig att göras till en kung-

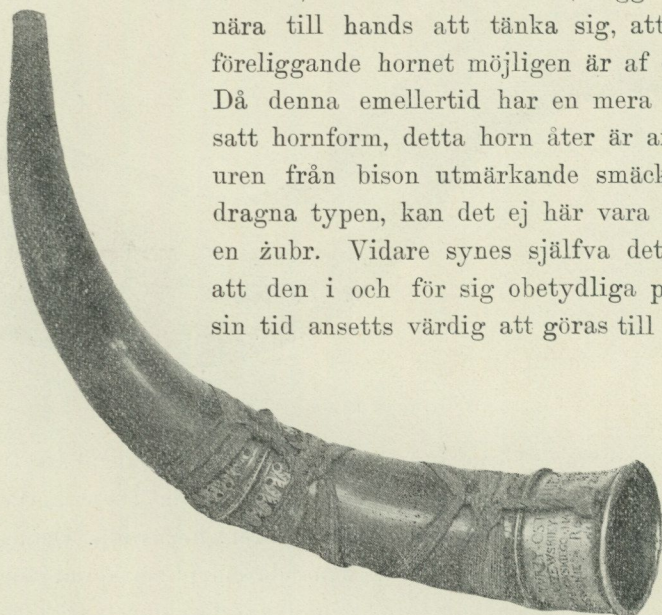

Fig. 2. Jägarhorn af ur. Lifruskammaren.

lig gåfva, bevisa, att man varit medveten om dess värde såsom härörande från ett då mycket sällsynt djur, uren. Zúbr var då ej så sparsamt företrädd, att ett dess horn kunde betraktas äga så synnerligen stort värde; djuret fortlevver ju för öfrigt som bekant ännu dels under särskildt skydd i Bialowiczerskogen i Lithauen, dels på norra sluttningen af Kaukasus.

Jägarhornet härstammar sålunda enligt inskriptionen från en ur i Jaktorówka (Masowien), i hvars norra del Sochaczew ligger, och där enligt Wrześniowski den sista ur-stammen i Europa framlefvat sitt

lif. Då här vidare står, att hornet är af den sista uren eller turen, torde detta endera beteckna, att det är från det sista djuret speciellt i Sochaczews omgifningar eller ock, hvilket är det sannolikaste, vill man särskildt framhålla, att det är af den sista urtjuren i Jaktorówka, då den sista individen af den masowiska stammen enligt Wrcześniowski var en urko (turzyca), som skattade åt förgängelsen först år 1627. Enligt samme författare fanns för öfrigt vid inspektionen af Jaktorówka år 1620 endast denna enda ko kvar inom området, hvadan det djur, som lämnat det här afhandlade jägarhornet, antagligen en-

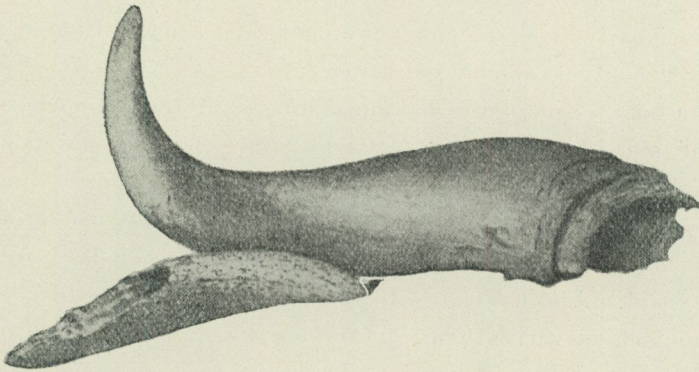

Fig. 3. Urhorn funnet i torfmossen Treten, Hinterpommern. Nehring.

dera dött 1620 före inspektionen eller ock möjligen något år förut, och skulle årtalet å hornet i så fall endast beteckna tiden för dess bortskänkande af den rawsiske wojewoden Stanislaw Radziejowsky till konung Sigismund. Att det emellertid tillhört någon af de allra sista urarne är otvifvelaktigt, ty år 1602 återstodo däraf endast fyra individer.

Med afseende på storleken öfverensstämmer Kongahornet godt med det ofvannämnda af Nehring beskrifna urhornet från Treten, fig. 3, hvilket mäter i längd 76 cm. och har en omkrets vid basen af 35 cm., under det att motsvarande mått för Kongahornet äro resp. 64 och 34 cm. Den längdskillnad, som här förefinnes, kan mycket väl förklaras af att det sistnämnda, det svenska, hornet ej är bibehållet i sin fulla längd utan är, såsom fig. 1 visar, aftaget i spetsen. Denna

kan nämligen hos uren vara mycket lång, ja, hos ett af hornfragmenten från Oldenburg mätes ensamt den *solida* delen däraf icke mindre än 22,3 cm. Det polska jägarhornet åter är, för att härstamma från den speciellt af sina väldiga horn i äldre beskrifningar karakteriserade uren, påfallande litet: det mätes i längd efter yttre kurvaturen endast 46 cm. och har en inre omkrets vid basen af 16 cm. Då äfven här, fig. 2, spetsen är aftagen för infogande af ett munstycke, anger måttet 46 cm. naturligen icke hornets längd i naturligt tillstånd, men då den ifrågavarande hornslidan är i allo svagt utvecklad, har den antagligen ej heller varit försedd med så synnerligen långt spetsparti, hvadan felet för längdmåttet sannolikt här ej uppgår till mer än en och annan centimeter.

Man skulle ju möjligen kunna antaga, att Sochaczewhornet till följd af sin litenhet vore af ett ungt djur, men däremot tala ju de ofvan citerade siffrorna, nämligen att år 1602 funnos endast 4 individer kvar, och då de historiska källorna ej nämna något om förökning i hjorden, har naturligen det 1620 eller däromkring döda djuret varit fullt utvuxet. Att hornen i allmänhet hos den i senare tider lefvande *Bos primigenius* varit svagare än hos dess fossila eller subfossila stamfäder, d. v. s. att hornen konstant försvagats mot stammens utdöende, visas äfven af de observationer man gjort, att hornkvicken från fyndorter af yngre datum allt igenom är svagare än den hos kranier i äldre fynd, och troligen ha åtminstone de sista djuren i Jaktorówka ej i allt varit af så ansevärd dimensioner som t. ex. uren under Cæsars tid, med andra ord »i storlek nära nog som elefanter». Djurstammen i Masowien är nämligen utan tvifvel åtminstone under de sista decennierna af sin tillvaro mera att anse som ett slags primitiva husdjur än som en vild, fullt fritt lefvande grupp; så omnämner Wrześniowski, att från 1500-talets midt de kring distriktet boende bönderna voro skyldiga samla hö till djuren, och de från reviret utkomna individerna motades åter ditin af särskildt därtill anställdt folk. Att nu hornen, liksom staturen i sin helhet, hos nötkreatur vid deras öfvergång från vildt tillstånd till primitiv domestikation aftaga i storlek är ett känt faktum, ja, hos yaken kunna de under sådana förhållanden t. o. m. helt och hållet efter några generationer försvinna,

och i Sverige känna vi angående en importerad nötkreatursstam en liknande företeelse: till norra Bohuslän, Uddevallatrakten, infördes engelsk långhornsras, men efter några generationer ha de långa hornen betydligt förkortats.

Den olikhet i *form*, som förefinnes mellan Kongahornet och det polska jägarhornet, är med största sannolikhet ock att tyda som en tämjningsdegeneration hos det senare. Som figurerna 1 och 2 visa, består den hufvudsakliga skillnaden däruti, att under det att hos Kongahornet spetspartiet är till sin riktning afvikande från den öfriga delen af hornslidan,

Fig. 4. Hufvud af ur å Vaphiobägaren. Keller.

förekommer icke hos det polska hornet någon sådan särskild markering af spetsen, utan är här hornet böjdt i endast en riktning, så att spetspartiets axel ligger i direkt fortsättning af de mellersta och basala tredjedelarnas. I detta fall är Kongahornet mera öfverensstämmande med den föreställning man har om urens hornform dels efter Tretenhornet och väl bibehållna kvicken, dels efter äldre beskrifningar och teckningar af djuret; så visar t. ex. den på Vaphiobägaren framställda uren, fig. 4, en tydlig afsättning af spetspartiet, så ock en teckning af ur af Herberstein i »Rerum moscoviticarum commentarii», edit. sec. 1556.¹ Den enklare, i endast en riktning böjda hornformen däremot, d. v. s. det polska urhornets, återfinnes hos den halvilda skottiska parkboskapen (Chillingham m. fl., fig. 5), som ju i allmänhet anses vara den primitivaste formen af urens tama afkomlingar, hvilket synes bevisa, att, då uren lefvat under primitiva tämjningsförhållanden, dess horn kunna förändras från den af Konga- och Tretenhornen, Vaphiobägaren etc. representerade formen i riktning mot Sochaczewhornets och parkboskapens hornform. Denna »White Scotch Bull»

¹ På Olaus Magnus' »Carta marina» af år 1539 (utgifven efter ett exemplar i Münchens Staatsbibliotek af O. Brenner i Christiania Videnskabs-Selskabs Forhandling, 1886, nr 15), finnes afbildad en ur i »Rvsia I», där, för att framhålla urens styrka, partiet E »visar uren, som med lätthet lyfter en harnesklädd man på hornen och slungar honom framåt». På kartan ser man en harnesklädd man till häst spetsas på djurets högra horn, och under bilden läses: »Uren kastar från hästen en man i full rustning». Af bilden kan man emellertid icke få någon föreställning om hornformen, då den i detta parti är illa utförd.

tillkommande egenskap, att ha endast i en riktning böjda horn, anföres af Sven Nilsson som ett bland bevisen för att denna ras *icke* härstammar från uren, men sedan Sochaczew-hornet visat, att äfven uren kan ha enkelt böjda horn, torde detta skäl bortfalla. Möjligt är ju ock, att inom det stora utbredningsområde uren haft, hvarandra något olika lokala raser eller varieteter med kanske bland annat varierande hornform förekommit. Olika varieteter af ur antagas t. ex. af Baranski: »Af de olika urvarieteterna förklaras också olikheterna mellan steppboskapen, alpboskapen och den holländska boskapen».

Fig. 5. Hufvud af
skottsk parkboskap.
Brehm.

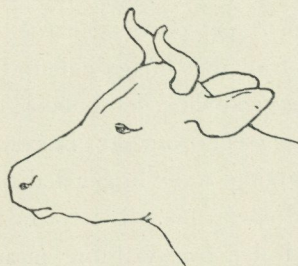

Fig. 6. Kohufvud af
Gottlandsras.
Åkerblom.

Utan att här ingå på frågan om våra gamla svenska nötkreatursrasers härstamning vill jag blott nämna, att vi återfinna den af Vaphiobägarens ur, af Herbersteins teckning och af Konga- och Tretenhornen representerade hornformen — d. v. s. den genom spetspartiets afvikande riktning karakteriserade — på en afbildning hos Åkerblom (Historiska anteckningar om Sveriges nötkreatursafvel, Göteborg 1891) af en ko af Gottlandsras, här återgifven i fig. 6, en ras som anses vara konstant sedan hedenhös och för öfrigt af gottlänningarne hålles för att vara af samma stam som Smålands skogsras. Den andra hornformen, den enkelt böjda, representerad af det här afhandlade hornet af den sista urtjuren och af Chillinghamboskapen, finna vi åter hos en afbildning hos Åkerblom af ko af äldre skånsk herrgårdsräs, fig 7.

Enligt meddelande af frih. Cederström rymmer Kongahornet 2,250 kbcm., det polska jägarhornet åter endast 220 kbcm. Det är ju ett

intet detta, när man jämför t. ex. Plinius' lät vara något öfverdrifna uppgift, att de nordiska folken drucko ur uroxborn, som rymde en romersk urna,¹ det vill säga omkring 13 liter, och att professor Sven Nilsson efter en stor svensk uroxborn beräknat, att dess horn rymt omkring 4 liter, således visserligen endast tredjedelen af Plinius' uppgift, men i alla fall omkring 18 gånger så mycket som konung Sigismunds jägarhorn. Att urhorn af ansevärd dimensioner förekommit är otvifvelaktigt; så omnämner den franske anatomen Cuvier, att man i trakten af Rom år 1772 fann ett kranium af ur, där kvicken i längd mätte nära en och en tredjedels meter och i omkrets vid basen nära en half meter (exakta mått resp. 130 cm. och 45,8 cm.).

För bedömandet af hornslidans i Kongahornet minimiålder vore det, under förutsättning att den härstammar från Sverige, naturligen af intresse att ha exakta uppgifter om, hur länge uren funnits i vårt land. Sådana finnas tyvärr dock icke. Adamus Bremensis nämner i »Chorographia Scandinaviæ» (omkring år 1075) uren såsom jaktbyte här, och ännu så sent som år 1671 anger Risingh i »Een Land-Book», att djuret finnes i riket: »Boskap är antingen tahn eller willd, aff de wilde Hjortar, Elgar, Uhrar aff stoore Herrar theras Diuregårdar fulle»; är denna uppgift riktig, skulle uren då ha funnits längre hos oss än i Masowien. Möjligt är ock, att ett och annat exemplar af djuret funnits kvar i Europa något efter sedan den sista individen i Masowien gått all världens väg. De sista urarne skola nämligen enligt Ostroróg lefvat i en grefve Zamojski's djurgård vid Zamość, och enligt Brehm säger sig en viss Gratiani år 1669 vid ett besök i djurgården vid Königsberg ha sett »Auer och Wisent, båda vildoxar, olikartade djur af samma släkte»; såsom motsats mot Wisent (Bison) borde då här med Auer förstås ur.

¹ Hist. Natural. Lib. XI, cap. 37: »De nordiska folken dricka ur uroxborn; hornen från ett enda hufvud rymma (ett mått af) ett par urnor».

Fig. 7. Kohufvud af äldre skånsk herrgårdsras. Åkerblom.

Kvarnstenstillverkningen i Lugnås¹.

Några anteckningar

af

Gunnar Rudberg.

I nordöstra hörnet af Kinne härad i Skaraborgs län ligger det lilla, af kambriska lager bestående *Lugnåsbetget*, som jämte de närmaste omgifningarna utgör Lugnås socken, annex till Björsäter i Vadsbo härad. Platsen intar i många afseenden en undantagsställning i förhållande till angränsande bygder. Rundt omkring, framför allt norr och öster ut i det bördiga Vadsbo, är åkerbruket hufvudnäring, för att ej säga enda näringen. Lugnås har visserligen på sin jämna platå och sina mjuka sluttningar en myckenhet små välansade tegar bland ängarna och löfträdsdungarna, men åkerbruket har en farlig konkurrent i industrien, nämligen *kvarnstenstillverkningen*. Så har länge varit förhållandet. I Lindskogs² beskrifning öfver Skara stift t. ex. talas om brytandet af »sköna qvarnstenar» såsom »förmämsta näringsgrenen»; och där tillägges efter en kort skildring af arbetet och beräkning af de krafter, det kräfver: »Detta allt gör åkerbrukets förlust desto större.» Så är det nog i det närmaste än i dag. Kvarnstensindustrien skaffar ännu — visserligen jämte åkerbruket — den egentliga lugnåsaren hans väsentliga utkomst. Den skänker ock såväl Lugnås som lugnåsbon en egendomlig prägel och kommer dem att i många afseenden intaga en särställning i norra Västergötland. Att samla och bevara några

¹ Följande uppsats är delvis utarbetad på grundvalen af anteckningar, som förf. samlade år 1903—1904 med understöd af »Styrelsen för undersökning af Västergötlands folkhäl».

² P. E. Lindskog, Försök till en kort beskrifning om Skara stift. H. 2. Skara 1813. Sid. 49 f.

spridda drag från denna märkliga och ålderdomliga industri torde måhända ha ett visst intresse.

Vi nämnde ordet industri. I detta ord får, hvad Lugnås beträffar, dock ej inläggas synnerligen mycket af industri i modern mening, något af storindustri. Vål är det å ena sidan sant, att i fråga om arbetsmetoder och möjligen äfven hvad redskap och verktyg beträffar, en och annan förändring till det bättre vidtagits, och särskildt gäller detta förbindelserna med yttervärlden, men å andra sidan har detta inflytande i intet fall varit så stort, att det beröfvat kvarnstensindustrien dess gamla egendomliga karaktär, som gör den så intressant. — Icke heller tycks den terminologi, som utöfvarne af stenhuggaryrket här under tidernas lopp utbildat, ha väsentligt förändrats. Den har alltfort sin individuella, kanske enastående karaktär.

Lindskog, anförda ställe, omtalar, att arbetet med kvarnstenshuggningen, som begynts i maj, hvilat från midsommar till efter höbärgningens slut, då det upptages och fortsättes, så länge väderleken tillåter. Detta visar ju, att stenhuggaren då icke hade arbetet i kvarnstensbrotten till sitt enda utkomstmedel, utan att han på de tider, då detta låg nere, hade andra sysselsättningar, framför allt jordbruk. Så är det med stenhuggaren än i dag. Han är ej egentligen industriarbetare; han är *bonde* eller *jordbruksarbetare*. I många fall har han en liten jordlott, hemmansdel, torp eller lägenhet — hvilket allt på bygdens språk heter »hemman».¹ Sädesproduktionen i Lugnås är dock långt ifrån tillräcklig för invånarnes behof. Det säges, att Björsäter ej kan afyttra så mycket, som Lugnås behöfver. — Här till kommer, att många jordägare ha stenbrott, enligt fackterminologien *fjäll* (*fjæl*), på egna marker och därför drifva stenhuggning

¹ Ehuru i befolkningstal ungefär likställt med Björsäter (1905, 31 dec. hade Björsäter 1242 och Lugnås 1205 invånare; Lugnås har förr haft större folkmängd än Björsäter; under sista åren har den sjunkit starkt, till stor del genom Amerikaemigrationen) har Lugnås blott c:a 13 hemman mot omkring 28 i Björsäter. Hemmansklyfningen i Lugnås är däremot så långt drifven, att vi ej blott såsom i Björsäter, ehuru mycket oftare, finna 128:e- och 256:e-delar o. s. v., utan därjämte (i St. Myran och Dyrenäs) ända upp till 3600:e-, resp. 4608:e-delar. Därjämte finns en mängd kronointäkter å kronans skog, hvilka icke höra under något hemman, samt under hemmanen en mängd lägenheter, intäkter och torp.

bli för mäktig och kostsam att undanskaffa, och ett längre inträngande under berget vore förenadt med alltför stor fara. Under det att »fjällen» nu gruppera sig på ett par relativt små områden å västra och östra sidorna af berget,¹ se kartan, fig. 1, synes man förr ha brutit stenar längre ned, långt inne i Björsätersskogarna, att döma af de talrika, vattenfyllda, ofta djupa och med branta sidor försedda »fjällahålorna» därstädes. Äfven på andra sidan, åt Billingshållet till, ha funnits kvarnstensbrott. Se därom t. ex. Wallin, Bidrag till kännedom om Vestgötabergets byggnad. I. Akadem. afhandl. Lund 1868, sid. 25 f.

Som nämnt måste alltid, åtminstone numera, betydande schaktningar (*fåktv*) företagas, innan huggningen af kvarnstenar kan påbörjas. Mäktiga, ehuru varierande lager af sandsten — utom jord och grus — ligga alltid öfver den *vittrade gnejs*, som är ett så präktigt kvarnstensmaterial;² ofta måste man ock röja skog på platsen för det blifvande »fjället». Då väderleken tillåter det, undan göres, som sagdt, en betydlig del af detta arbete under vintern. Det är då ganska liffigt i »fjällen». Man arbetar nitiskt med dynamit, hacka och spade. Kärror, som dragas af hästar, eller vanliga skottkärror köras raskt fram och åter på träbanor, kallade *vandringar* (*våndringar*).³ De förra äro större, timrade, tvåhjuliga och öppna baktill; de senare äro små, hopslagna af bräder och enhjuliga; vid bortföring af affall från huggningen användas nästan blott de senare. Har man huggit kvarnstenar nära intill förut, så att större gropar finnas, slås stora, breda träbryggor öfver dem, där vägen till affallshögarna går fram. Så spränger (»skjuter») och hackar man sig allt djupare ned; en del arbetare hålla på med spadar vid hålans botten, andra stå på afsatser högre upp på bergväggen, beväpnade med järnspett och nedvältande stora sandstensblock under en entonig, fast taktmässigsång. Under tiden bli högarna af det bortskaffade affallet, lera och sandsten, allt större och större. Affallet kallas *tvet* eller *fjälletvet* (*tvet*, *fjälla-*

¹ Undantag bildar i viss mån det längre ned omtalade »Porsagårds fjäll».

² Fältspaten i densamma har förvittrat till s. k. kaolin.

³ I annan betydelse hos B. Bengtsson, Lugnås, i Svenska Turistföreningens Årskrift 1898, s. 143; denna betydelse har jag dock ej hört i Lugnås.

Fig. 2. Kvarnstensbrott under bar himmel.
Efter fotografi af Hj. Peterson.

vet). — Slutligen är man nere vid *kvarnstensberget* eller *berget* i inskränkt bemärkelse.

Innan jag går vidare, torde det vara på sin plats att redogöra något för »fjällakarlens» *geologiska terminologi*. (*Fjällakarl* eller *fjällare* kallas stenarbetaren: *fjällakar* [icke *-kær*]; *fjällare*.) Ett lager eller skikt benämnes *flok* (*fløk*).¹ Den allmänna benämningen på sandsten är *skiffer* (*féfæl*), hvarvid man dock är medveten om olikheten mellan denna och alunskiffern, *svart skiffer* (*svátør féfæl*), som påträffas i Lugnås söder om kyrkan. Det öfversta sandstenslagret, bestående af flera mindre skikt, heter *sandfloken* (*sånfløka*) på grund af sin lösa konsistens och sandgula färg. Bland de olika skikten finnes ett, som har egenskapen att vittra sönder, när det kommer ut i luften (det »mörnar», *mønær*). Dess färgton är något grönaktig; namnet är *gröna moran* (*grøna mōra*). — Lerskikten mellan sandstenslagren heta på ortens språk *smete* (*smètø*). — Nästa mera markerade lager nedåt är *klockelot* eller *klockelona* (*klækøløt*, *klækølona*), så kalladt, emedan det spricker sönder i kubiska stycken, liknande större klocklod. — Det mellanliggande rummet här liksom längre ned är fyllt af »smete» och »skiffer»; den senare har olika namn allt efter tjockleken och beskaffenheten. De små, tunna lagren kallas *småskiffer*, *smal skiffer* (*småféfæl*, *smålør féfæl*). Är stenen så hård, att den måste sprängas (»skjutas»), heter den *skjutskiffer* (*sjøtøféfæl*), är den åter icke värre, än att den kan hackas bort, blir namnet *hackskiffer* (*hækøféfæl*). — Någon meter under »klockelot» ligger ett tunnt, hårdt sandstensskikt, som heter *hårda refvet* (*hæka révøt*). Detta ligger så högt öfver urberget, att man i kvarnstensbrottens gångar, »underhacken», ofta använder just »hårda refvet» till tak. Något längre ned möter den s. k. *brytfloken*, *brøtfløka*. Namnet har lagret fått däraf, att man förr, då stenhuggningen bedrefs mer i bergets periferi, hufvudsakligen hade att skaffa undan just detta skikt, och detta skedde genom brytning. Nu måste äfven här sprängning användas. Under denna »flok» kommer åter en *skjutflok*. — I sandstenen finnas inbäddade talrika försteningar.² De ha på orten namn endast i större

¹ *fløk*, fem. (*ena fløk*); plur. *fløkær*.

² *Medusites*, *Mickwitzia*, *Spirosclex* o. s. v.

allmänhet, såsom *stjärnor*, *snäckor*, *maskar*. (Geologer och paläontologer, som besöka Lugnås, benämnas helt drastiskt för *stenpackare*.) Konglomeratens mera sammansatta partier kallas *pressylta*, och de i densamma inbäddade gnejsblocken af samma vittrade beskaffenhet som »berget» heta *staberg* (*ståbærj*). De äro stundom så stora, att mindre kvarnstenar kunna förfärdigas af dem.

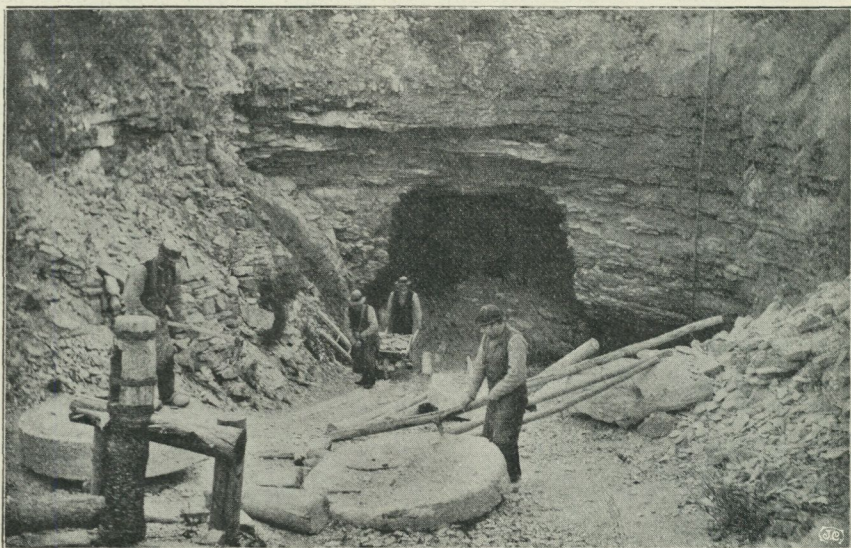

Fig. 3. »Underhack», öppningen.
Efter fotografi af Hj. Peterson.

»Kvarnstensberget» öfvergår nedtill i vanlig röd fältspatsgnejs, kallad *rödhall* (*røhal*). I den förra påträffas stundom en mjuk, lerartad, grön massa, som benämnas *skå* eller *grönskå* (*skå*, *grønskå*). — Här och där har ock den vittrade fältspaten hopats i större klumpar eller massor. De kallas på grund af sin krithvita färg för *hvitling* (*vitling*). — Kalkstensådrorna och -bollarna kallas *glusor* (*gløsør*). — Af kvarts finnas likaså talrika bollar och ådror. De heta *fles* (*fles*), och efter den olika färgen skiljer man på *röd fles* och *svart fles*. — De i konglomeraten inbäddade, sandslipade kvartsbitarna kallas helt enkelt *kattsten*.

Hvarfvigheten i gnejsen kallas *agn* (*agn*).¹ Hvarfven gå i allmänhet lodrätt, mera sällan med sned stupning, en omständighet, som är af stor vikt för huggningen. Det är naturligtvis vida bättre, när »agna står» än när »agna ligger». Stenarna bli i förra fallet mycket hållbarare. — I hvarfvens riktning gå ofta sprickor eller ränder, genom hvilka den upptagna stenen blir mindre stark;

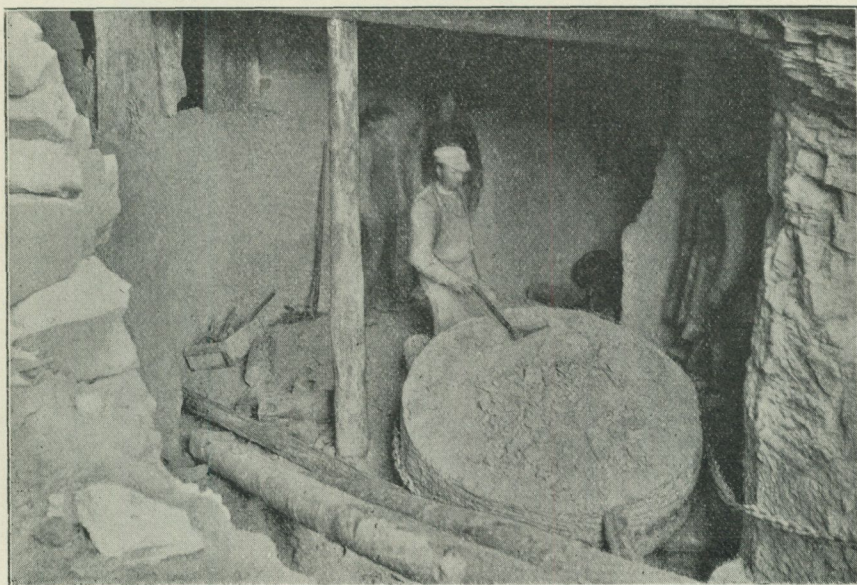

Fig. 4. »Underhack», det inre.
Efter fotografi af Hj. Peterson.

de nödvändiggöra stor försiktighet, när stenen skall finhuggas och förses med band, »bandas» (*bånas*). Större eller mindre stycken kunna eljes lätt lossna, hvarvid stenen blir oduglig eller åtminstone mycket sämre. Dessa ränder kallas *lopp* (*lop*). De böra noga skiljas från *klof* och *flack* (*klov*, *flak*), hvilka uttryck beteckna motsatsen eller sprickor i horisontell riktning, bildande vinkel mot »agnen». Det förra användes om sprickor hos »berget» i fast klyft, det senare om

¹ Finns hos Wallin, anf. arb., s. 13 f. Liksom ett par andra uttryck är denna term hämtad från träslöjdens område. Närmast gäller det »tvét», men väl också »fles». »Agn» i fråga om virke betyder ju klyfbarhet efter årsringarna.

dylika i redan upptagna stenar. Detta visas af de vanliga uttrycken: »komma till klof», som användes vid »nedhuggningen» af stenarna i berget, och »det är flack i denne sten», »hugga flack i en sten», hvilket har afseende på ett upphämtadt och under bearbetning varande block. »Flack» sänker priset på en färdig sten rätt betydligt. Det kan nämligen lätt medföra en olycklig utgång af refflingen,

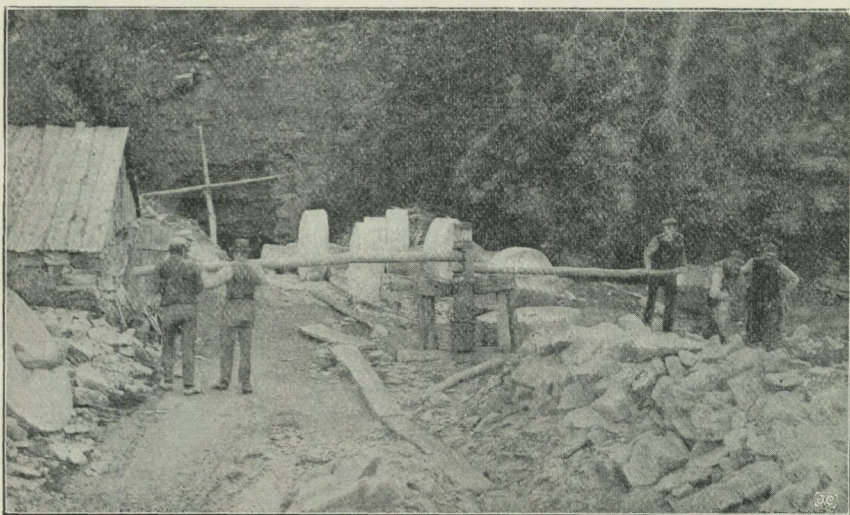

Fig. 5. »Underhack» och uppvindning af kvarnsten.
Efter fotografi af Hj. Peterson.

hvilken sällan verkställes i Lugnås. — Egenheten i terminologien är lugnåsaren fullt medveten om: »När mjölnarne komma och skola köpa stenarna, ha de inte samma benämningar som vi».

Om schaktningen och klarläggande af kvarnstensgnejsen är redan taladt. Själfva upptagningen af stenarna verkställes på hufvudsakligen två olika sätt. Är den öfverliggande massan icke af alltför stort och mäktigt omfång, blottas gnejsen, hvarefter man uppmäter ett eller flera *romme* (*rom*), d. v. s. områden, där huggningen på en gång bedrifves. Sedan detta är färdigt, utcirklas på den jämna ytan så många stenar, som här kunna fås, växlande från några

få till omkring 20 eller 30. *Nedhuggningen (nerhogna)* börjar omedelbart. Är detta gjordt, så lossas stenarna och uppvindas till den plats, där putsningen försiggår, hvarefter ett nytt lager stenar brytes under det förra och så vidare, tills man hunnit botten af »berget» och kommer till »rödhall». Två eller tre stenhvarf äro i regeln nog härför. Fig. 2 ger en bild af detta slags huggning.

Fig. 3—5 visa oss den andra metoden. Det kan hända, att ett dylikt undanschaktande och direkt blottande af gnejsen skulle medföra för mycket arbete och kostnad. Då spränger man i stället en gång, ett *underhack (ånärhak)* i sandstensmassan och bryter stenarna i en dylik »grufva». Denna gång, åstadkommen genom dynamit, spett och hacka, sluttar sakta ned mot gnejsen. För undvikande af ras lämnar man här och där grofva sandstenspelare; på andra ställen upphjälpas de naturliga väggarna och pelarna med stockar, plankor och sandstensmurar. Har man fått den underjordiska hålan tillräckligt djup och vid, gör man ett »romme» klart och upphugger stenar allt efter gnejsens mäktighet. Sedan fortsättes arbetet inåt, tills en ny plats är färdig o. s. v. Förr vägade man sig i allmänhet blott tre dylika »romme» inåt; nu går man i regeln vida längre, om materialet är bra. Vid Äleryd på östra sidan af Lugnåsplatån finnes ett ännu 1903 bearbetadt »underhack», som sträckte sig bortåt 100 meter in under berget. — Dessa långa gångar äro i början ganska branta och oftast mycket krokiga. Höjden i »underhacken» är mycket olika. Under det man ibland med gaslampans tillhjälp upptäcker sandstenschällarna (shårda refvet») högt öfver sitt hufvud, kan man på andra ställen nödgas gå betydligt lutad. I detta fall måste stenhuggarne arbeta sittande. — Naturligtvis kan man icke betjäna sig af dagsljuset härinne; i de längsta gångarna är det alldeles kolmörkt vid botten. Hvarje arbetare härinne har därför en liten, med gasolja matad, osande och flämtande lampa; en sådan lämnas ock i allmänhet till besökaren, då han stiger ned i ett större »underhack». Denna klena upplysning skingrar det tunga, fuktfyllda mörkret så mycket, att arbetet nätt och jämt kan bedrifvas nere i hålorna. — Ständig fukt råder härinne. Detta visar sig i det alltjämt neddroppande vattnet. Detta dropp och denna fukt är synnerligen framträdande

före regn. — Temperaturen är ungefär lika hela året om, både sommar och vinter. Att det ständiga vståndet i denna råa, af lampos och stendamm uppfyllda luft — liksom ock, om än i mindre grad, arbetet med huggning och putsning i fria luften — icke är hälsoamt, kan man lätt förstå. Lungsot är också en vanlig sjukdom bland »fjällakarlarne».¹ — Äfven i andra afseenden har stenhuggningen sina faror. Lugnåsaren säger visserligen, att man visst inte behöfver vara rädd för ras i »underhacken»: »Det faller ned skärfvor och manar i berget och säger till, när det skall bli ras.» Dessa tecken hjälpa dock icke alltid, ty arbetaren blir med tiden så härdad eller förhärdad, att han knappt aktar på dylika saker. Detta öfvermod kan ibland få mycket sorgliga följder. Det har också händt, att arbetare blifvit instängda och omkommit genom ras. Ja, dumdristigheten går ännu längre. För några år sedan skulle det en gång sprängas i ett »fjäll». Laddningen var gjord, men skottet brann icke af. En arbetare går då fram och blåser på den slocknande gnistan. Skottet brinner visserligen genast af, men söndersliter också den stackars mannen. — Då och då inträffar det, att hela »underhack» rasa och störta in. Dess bättre ha de oftast vid tillfället stått tomma. För något år sedan hände så med ett stort »underhack» vid Äleryd. Man kan förstå, hvilket afbräck detta vållar i arbetet; äfven åkrarna och fälten däruppe lida i sin mån där af. — Stundom utvidgar man »underhacken» åt sidorna och får på detta sätt riktiga med pelarrader försedda grottor i bergets inre. Dylika salar kunna också bildas därigenom, att skilda »underhack» vid bearbetningen sammanstöta och förena sig till ett — de ligga nämligen oftast i rad tätt intill hvarandra. Lättast torde det inträffa, då hålan vid sidan redan är tömd. Dylika öfvergifna gångar te sig ofta mycket pittoreskt. Genom uppkastade högar af »tvet» stänges öppningen till, och man har blott ett litet hål af en half meters diameter eller så att betrakta det inre igenom. Här kvarstå vanligen pelarna, ehuru ras inträffat här och där; vattensamlingar blänka

¹ Det förtjänar nämnas, att år 1890 vid folkräkningen antalet änkor i Lugnås var fyra gånger så stort som änklingsarnes (80, resp. 20). Något får visserligen skrivas på olyckshändelsernas räkning.

fram i bottnens fördjupningar. Underligast synas dessa grottor om vintern, då det nedsipprande vattnet fryser till ett slags stalaktiter, som snart öfvergå till ispelare af olika omfång. Inom dessa kolonner sipprar vattnet fram vid mildare väderlek, och de lysa i granna, skiftande färger; kring dem väfver sedan snön mjuka draperier.

En stor olägenhet vid arbetet i »fjällen» är den myckenhet vatten, som drager sig ned genom de lösa berglagren och sipprar fram öfverallt i »underhacken» för att slutligen hopa sig i hålor och fördjupningar, ofta af betydligt omfång och djup. Särskildt måste alltid ett grundligt länsningsarbete verkställas, innan arbetet kan börja på våren, när man schaktat under vintern. Och förr kan man ej hugga kvarnstenar, ty »berget» tar åt sig mycken fukt och fryser därför lätt sönder. — Där den först omtalade metoden för huggningen kommer till användning, sker länsningen vanligen helt enkelt med *våg* (*våg*), fast en sådan af mycket primitiv beskaffenhet. En smal stock nedsättes i marken; vid denna fästes medelst en krok och en ring eller en krampa en lång, sviktande stång, i hvars ena ända man fastkedjat några stenar eller annan lämplig tyngd; denna underlättar eller utför själfva upphissningen. Den andra ändan uppbär stången, i hvilken ämbaret hänger. Den »vägande» står på ett bräde öfver hålan, som skall länsas, det »uppvägda» vattnet slås i en träränna, genom hvilken det får afrinna till någon vid sidan ligande, redan plundrad *fjällhåla* (*fjèlahòla*).

Vid »underhack» kan naturligtvis detta förfaringssätt icke användas. Dock låter man äfven här gärna vattnet samlas i en »reservoar»; därifrån uppskaffas det medelst *pump* (*pamp*). Dess rör är af trä, fyrkantigt i genomskäring, och stiger sakta upp till »underhackets» öppning. Denna pumpning är ett ganska styft arbete och kan knappast liksom »vägningen» utföras af en minderårig eller för öfrigt mindre arbetskraftig individ. Man har därför på sista tiden börjat ersätta pumparna med *sughäfvert* (*hèvøf*). Man leder nämligen röret från »underhackets» innandöme upp öfver »tvethögarnas» krön och låter det gå ned för slutningen till ett dike, en rännil eller en igenvallad håla. Har man så en gång medelst en pump fyllt röret, går ju länsningen af sig själf.

Sedan gnejsen blifvit fullständigt blottad, utcirklas, som nämndt, kvarnstenarna direkt på berggrunden och alla, som tillhöra ett »romme», på en gång. Härvid bestämes äfven stenens storlek, och detta sker efter ett speciellt Lugnäs-mått, *grep* (*grep*) = $\frac{1}{2}$ kvarter eller 3 verk-tum = 7,5 cm. Detta mått talar redan Lindskog om, och han näm-

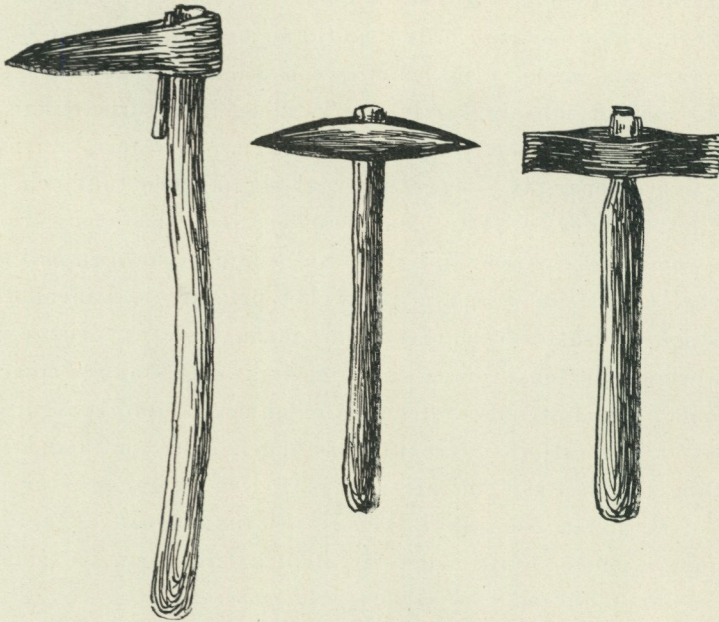

Fig. 6 a—c. Hackor.
Efter teckning af Yngve Rudberg.

ner stenar med 14—20 »greps» diameter. Nu bestämes den i allmänhet till 20 grep (eller något mer),¹ ehuru mindre kvarnstenar förfärdigas till vissa ändamål. — Så börjar ett »lag» eller en »kull» sitt arbete, närmast »nedhuggningen». Klädedräkten är densamma för alla: röd eller blå arbetsblus, mollskinnsbyxor, förskinn och träskor, ofta järnbandade. Redskapet för huggningen är *hackan*, som kallas *stenajärn* eller blott *järn*. Den utgöres af en i en skarp spets utlöpande triangelformig bill af kvadratisk genomsörning, fig. 6 a, sittande på ett omkring $\frac{2}{3}$ meter långt träskaft. »Järnets» längd är

¹ 10 kvarter = 5 fot = 1,48 meter.

omkring 2 dm., dess bredd vid den något afrundade basen cirka $\frac{2}{3}$ dm. — Partierna mellan de utritade cirklarna huggas nu bort, till dess de blifvande stenarna nått tillräcklig tjocklek (omkring 16 tum = 40 cm.). Under detta arbete går stenhuggaren starkt framåtböjd och rör sig sakta bakåt, ofta under ett slags yrkessång. Arbetet är sträfsamt och kräfver för en ensam man en vecka, kanske ännu mer, om materialet är hårdt. Är gnejsen mjukare, eller flera deltaga i arbetet, går det på 3—5 dagar. — Affallet vid sprängning och huggning, »bråten», »tveten», forslas undan med skottkärria och »vandring», se fig. 3. Vid de »fjäll», där man användt *kran* för stenarnas uppföring, skaffades också »bråten» undan medelst denna. Den lastades då på en liten, starkt byggd vagn, som löpte på en med järnskenor försedd »vandring».

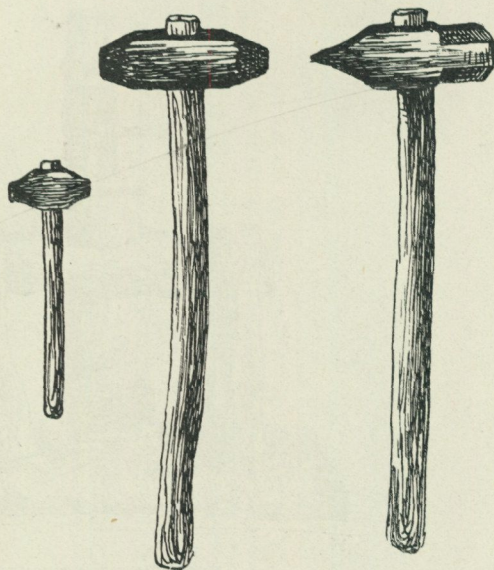

Fig. 7 a—c. Släggor.

Efter teckning af Yngve Rudberg.

När man sålunda »huggit ned» stenen lodrätt till lagom djup, skär man in en rand, *mina* (*mīna*), rundt om den. Finnas lösare partier eller remnor, s. k. *släppor* (*släpør*),¹ behöfver ingen »mina» huggas där. Ibland följa »släpporna» nästan hela stenen. Själfva lösbrytandet, *lossningen*, ur fast klyft hör till det intressantaste i hela kvarnstensstillverknigen, och är ett arbete, som kräfver både färdighet och öfning i hög grad. Man går tillväga på följande sätt. I »minan» insätts med ringa afstånd från hvarandra *järnkilar* eller *viggas* (*slår, vågar*), som på båda sidor omläggas med små bitar af järnbleck. Dessa senare kallas *täppor* (*tæpør*). Alltsammans — både »viggas» och »täp-

¹ Jfr förut om »grönskå» och »hvitling».

por» heta med ett gemensamt namn *bråte* (*brøtø*);¹ den förvaras i en låda, hink eller annat kärl, som oberoende af beskaffenheten kallas *bråtabytta* eller möjligen *bråtalåda* (*brøtabøta*, *brøtalaða*). — Därpå indrifvas kilarna med en stor hammare eller slägga, en s. k. *pack* (*pak*) — fig. 7 b. Slagen måste nu anbringas på rätt sätt och med vederbörlig kraft, för att resultatet skall bli tillfredsställande. För att pröfva detta tar en »fjällakarl» af sig träskorna och ställer

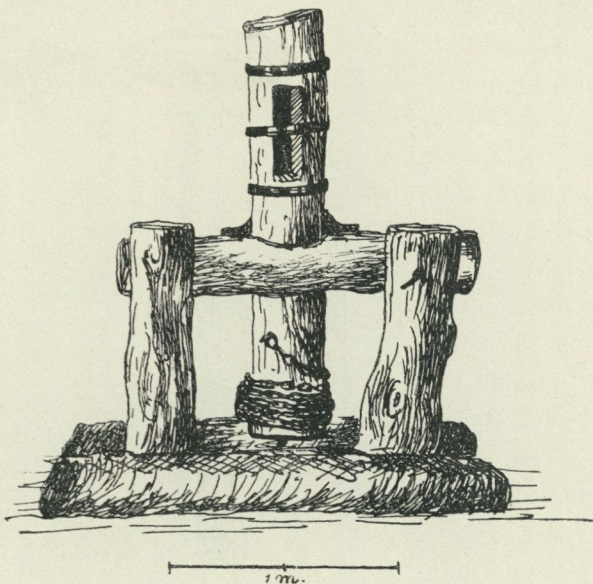

Fig. 8. »Vindgång».

Efter teckning af Yngve Rudberg.

sig på den »nedhuggna» stenen öfver det ställe, där slaget af »packen» träffar. Genom lång öfning har man nått en sådan grad af känslighet, att »det känns i läggarna», hur stenen spricker, om detta går i rätt eller orätt riktning. Har man »godt berg», kan lossningen gå på 5 à 10 minuter, är det åter »hårt berg», kan den nog kräfva »både halfva och hela dagarna». I viss mån oberäknelig är alltid utgången. Lossningen kan absolut misslyckas, så att hela det föregående arbetet varit förgäfvat. Finns det en insprängd boll eller

¹ Märk, att betydelsen är en helt annan än den förut anförda, som var = »tvät».

åder af »fles», kan det också hända, att man får »en fuling till sten», d. v. s. den undre ytan blir så ojämn, att man måste betydligt reducera tjockleken.

Stenen har nu gestalt af en mer eller mindre oformlig klump, hvarför finhuggning och putsning taga vid. För detta ändamål måste det väldiga blocket undanskaffas till en annan plats, och denna *uppvindning* (*åpvindning*) är också ganska egendomlig, i synnerhet då en sten har att passera den långa vägen från ett stort »underhacks» inre, ehuru förfaringssättet öfverallt är detsamma. Uppe på platsen för hyfsningsarbetet står ett slags vindspel för uppfordringen, *bock* eller *vindgång* (*vindgång*). Det förra uttrycket syftar på apparaten såsom sådan; det senare afser densamma såsom fungerande, se fig. 8 samt 2 och 4. Denna »bock» består af en grof, lodrätt stående stock,

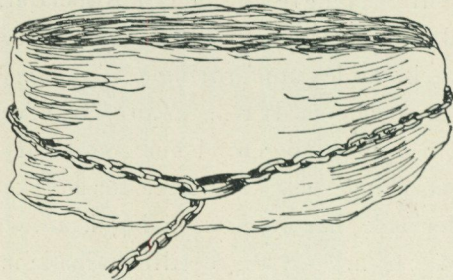

Fig. 9. Kvarnsten, färdig att vindas upp.

Efter teckning af Yngve Rudberg.

försedd med flera järnband; medelst en tjock järnsprint rör den sig i en »sko» i en på marken liggande stock. Denna vals kallas *vindkubbe* (*vindkubbe*). Nedtill är fäst en stark järnkätting för stenens uppvindning, upptill har stocken ett hål för insättande af en eller två vridstänger. »Vindkubben» fasthålls i ett stativ af tre stockar, en i horisontal och två i vertikal riktning, den förra omkring en och en half meter lång, de senare bortåt en meter höga. Vid den förra, som utgör öfverstycket, fasthålls valsen genom stöd af trä eller järn. Det hela är vederbörligen förstärkt genom järnband och sprintar samt fäst i marken. — En bana af stockar går från den plats, där stenen ligger. Medelst kraftiga häfstänger lyftes stenen upp på densamma. Samtidigt inpassas trärullar mellan stenen och stockarna och detta inpassande upprepas sedan under hela uppfordringen. Nedre ändan af den vid vindspelet fästa kättingen trådes så i en ögla och slås omkring stenen, se fig. 9 och 4. Därefter införes en stång i hålet på valsen; vid ena sidan spännes en häst; då han sät-

ter sig i gång, rör sig stenen sakta uppåt. I de skarpa svängningarna af »underhacken» är stor försiktighet af nöden; för att hindra alltför skarpa törnar betjänar man sig af häfstänger och block (*bräcker*). Genom rop signaleras inifrån »underhacken», då vindningen af någon orsak behöfver stanna. — Det är dock att märka, att det först är på senare tid, som det blifvit vanligt att använda häst för detta arbete. Förr måste man i regeln »reda sig med folkhjälpen», hvilket numera är ganska sällsynt.¹ Man insatte då två betydligt längre stänger i valshålet, hvarefter ett antal arbetare, skjutande stängerna framför sig och med bröstet tryckt mot dem, verkställde uppfordringen, se fig. 5. Stundom drog man i stället stängerna med rep. Man har äfven på sina håll användt *kranar* för uppfordringen; denna metod är dock öfvergifven såsom allt för tidsödande och kräfvande för mycket folk. Till och med i ett »underhack» har funnits en låg kran, som skaffade upp stenarna en bit af vägen. — Längre tillbaka hade man en annan apparat för nämnda ändamål: *krappståndaren* (*kråpstanara*). Den bestod också den af ett träcentrum, i hvilket insattes två långa stänger; det hela fasthölls vid marken med pålagda stenar. »Krappståndarens» fördel var, att den kunde flyttas; däremot är den ej så kraftig som »vindgången». — I »fjällen» användes den förra nu så godt som aldrig; däremot förekommer den vid förflyttning af kvarnstenar på upplagsplatserna — samt äfven, uppges det, till att »dra omkull» träd med, där det röjes för ett nytt kvarnstensbrott.

Så vidtar finhuggning och putsning, som till en viss del icke och hvad refflingen beträffar nästan aldrig sker i Lugnås. Härför användas s. k. *pickor* (*pèkar*), dubbelbillar af samma beskaffenhet som »järnen», fast vida mindre, se fig. 6 b. För det mindre noggranna putsningsarbetet har man ock *bredhacker*, liknande »pickorna», men försedda med egg i stället för spets, fig. 6 c. Ett tredje redskap för detta ändamål, den s. k. *krushammaren*, som hade flera spetsar och sålunda påskyndade arbetet, användes numera sällan eller aldrig, emedan den så lätt »hugger flack» i stenen. Putsning och upphugg-

¹ Dock ensamt omtaladt i Mariestads Länstidnings Julnummer 1903, s. 12 ff. Från »fjällahålor» och »underhack» af —f.

ning af midthålet kräfvver för en arbetare under normala omständigheter två till tre dagar — en till halfannan dag för hvarje sida.

Bland verktyg, som komma i betraktande och ej förut omtalats, nämna vi här blott *släggor* af olika typer, se fig. 7, samt *järnspe*tt af skilda storlekar, ofta med ögleformiga handtag.

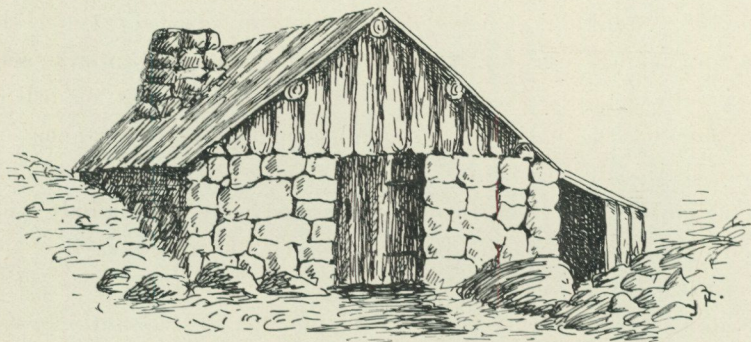

Fig. 10. »Fjällsmedja.»
Efter teckning af Yngve Rudberg.

Verktygen måste ofta härdas och hvässas, hvarjämte en och annan sten förses med band, »bandas», här, ehuru det oftare sker annorstädes. För den skull håller sig hvarje »fjäll» med en eller flera *smedjor* (*småa*, *småor*), hvilka också torde förtjäna ett litet omnämmande, fig. 10; jfr fig. 5 t. v. De äro i regeln mycket enkla, byggda af stående plank, blott undantagsvis timrade eller uppförda med större omsorg, försedda med tegeltak och dylikt. Ibland röjer man af en liten plats i »tveten» och uppför där en primitiv byggnad af gnejs- och sandstensblock. Den ligger, såsom fig. 10 visar, alldeles inbäddad i affallshögarna. Gafvelresning och tak göras af bräder och spån. — Härden (*hærn*) och skorstenspipan byggas af sandstensstycken; muren får utgöra en del af ytterväggen; den låga skorstenen står således på ena sidan af taket. Bälgen, städet, som hvilar på en duktig träkubb, och annat äro af vanlig beskaffenhet. Till inredet höra små rännor af urhålkade trästycken, fyllda af vatten, hvari spetsarna af de härdade »järnen» och »pickorna» nedsättas radvis. För mera hastig och ögonblicklig afkylning har man en

stockho med vatten utanför dörren. — Åtminstone utmed ena långsidan af det inre har man en mycket provisorisk träbänk. Under denna stå uppradade en mängd matsäckskorgar och dricksflaskor — de längre bort boende arbetarne gå icke hem till middagen, och vid fullt väder tillbringar man rasterna i smedjan. — Fönstren eller gluggarna äro ofta försedda med järngaller. — För smidet användes *träkol*. Stenkol kan icke nyttjas; det lär göra verktygen sköra. Såsom förvaringsrum för kolen användes en afbalkning i själfva smedjan eller en liten kolbod bredvid densamma och stående i omedelbar förbindelse med den. De kol, som användas, brännas ofta i själfva Lugnås i små *milor* (*müler*, sing. *müla*). År 1903 och följande år ha flera dylika rests af förhandenvarande gammalt timmer på den öppna platsen söder om framkörsvägen till Stora Ryd. Kolkojan står kvar ännu.

Sedan stenen blifvit färdig, föres den på en bastant vagn eller slåde, dragen af flera hästar — de största stenarna väga 2,500—3,000 kg. — ned till Lugnås järnvägsstation vid Mariestad—Kinnekulle järnväg och lastas med lyftkran på järnvägsvagnarna. Förr, då järnväg ej fanns i närheten, var Åsens hamn vid Väneren (i Björsäter) närmaste aflastningsort. Ofta reste man dock med stenen till dess bestämelseort, om denna låg i Västergötland. De tunga, massiva vagnarna med sina tre till fyra dragare och en arbetare från Lugnås såsom körsven voro ofta mindre gärna sedda ute i bygderna. Äfven om lugnåsaren gärna sof på lasset, kunde han uppträda allt annat än lugnt och hyfsadt vid rasterna, då ofta själfbehärskningen försvagats af de ej obetydliga kvantiteter brännvin och »Lugnåsdricka»,¹ han förtärt. Nu är lugnåsarens vilda sinnelag ett minne blott, om han ock ibland, ehuru oförskylldt, har ett mindre godt rykte ute i västgöta-socknarna. — Priset på dessa så levererade kvarnstenar är naturligtvis mycket olika efter olika storlek och godhet. För de bästa

¹ Med detta dricka släcktes den envisa törsten, som uppkom under arbetet och till stor del förorsakades af det myckna stendamm. Det lagades i tur och ordning i hemmen för hela »laget» eller »fjället» och lär ha tillsatts med en mängd underliga ingredienser, tobak o. d. — då det ej rent af »utspäddes» med brännvin. Den gamla generationen förtärde enorma kvantiteter däraf. — För några år sedan aflöstes hembrygden i Lugnås af ett mindre svagdricksbryggeri, som dock för närvarande ligger nere.

betalas 140 à 150 kr. per styck. Sekunda vara och mindre stenar fås för 125, 100, 60 kr. o. s. v. För de allra minsta stenarna betalas endast 10 kr. Lindskog, anförda ställe, nämner 100 rdr som pris för de bästa stenarna, 83 och 50 för mindre goda. — Det beräknas, att 500—600 kvarnstenar årligen under sista tiden levererats från Lugnås. De ha gått till orter på hela Skandinaviska halfön, till Finland, förr äfven till Danmark, kanske till och med någon gång längre bort, såsom till Frankrike; från vissa delar af Ryssland ha stenar efterfrågats under sista tiden. — Numera afsättas Lugnåstenarna blott inom Sverige. Produktionen pr år har på allra sista tiden sjunkit till cirka 400 stycken.

Till sist vill jag lämna en kort öfversikt öfver de områden, där huggning på sista tiden bedrifvits. Man kan uppdelas dem i fyra grupper. Det första, se kartan, fig. 1 a^1 — a^{11} , ligger på västra sidan af berget och sönderfaller i flera mindre fält. Det första ligger *norr*, det andra *söder* om *Stora Ryd*. Se kartan a^1 och a^{11} . Det nordliga fältet, som ännu för ett par år sedan var det mest gifvande, ligger nu obearbetadt, liksom en mängd »fjällahålor» i grannskapet redan tömts. Det sydliga, kalladt »Gottland», hade legat nere i flera år, då det för ej så länge sedan började bearbetas igen. Först hade man endast ett mindre stenbrott under bar himmel. Men vintern 1903—1904 utfördes stora schaktningsarbeten, och sedermera upptogs ett »underhack», som nu utvidgats åt sidorna och för närvarande har tre öppningar. Det torde nu lämna största antalet kvarnstenar. — Längre upp, väster om häradsvägen till Lugnås (vid en nu rifven stuga, som kallades *Brolid*) ligger ett rätt vidsträckt fält, a^{11} . Det stod länge öfvergifvet, upptogs igen 1904, bearbetades rätt ifrigt, så att till och med vägen måste omläggas, men har nu åter nedlagts. — Dessa tre områden kunna lämpligen sammanfattas till en grupp. Brytningen sker på samma sätt öfverallt. Man har icke så stora massor att undanschakta och gör — med det nyssnämnda undantaget — inga »underhack». Vattenupphämtningen sker med »våg»; pump och häfvert komma ej till användning. Smedjorna äro stundom byggda rätt omsorgsfullt. — Hela området hör till herr Svensson i Stora Ryd.

Nästa område är beläget öster om kyrkan och söder om den väg, som från denna går till Ek i Vadsbo, se kartan b. Raden af »fjäll» börjar vid denna väg och sträcker sig rätt långt åt söder. Hela denna trakt med sina lägenheter och »fjäll» kallas *andra sidan backen*. Här finnas ännu några mindre stenbrottsägare kvar, ehuru en god del lyder under samme man som de förra. — Både »underhack» och stenbrott under bar himmel finnas här. Schaktningarna äro gjorda med stor omsorg och noggrannhet, väggarna ofta bättre jämnade än på andra håll. Kranar, vagnar och järnbeslagna »vandringar» träffas endast här — inom den i viss mån modernaste gruppen. Smedjorna äro oftast uppmurade af sandsten. Sughäfvert och pump brukas för håloras ösning.¹

Vi gå längre norrut, på andra sidan Elksvägen, och påträffa efter en stunds vandring den tredje gruppen, se kartan c, på sluttningarna nedom *Äleryd*. De flesta själfständiga småägarne finnas här. »Underhacken» — och betydande sådana — äro allenarådande. Lugnås längsta underhack torde finnas här. Ett väldigt ras inträffade för några år sedan; arbetet vid platsen har ännu ej upptagits. Både pump och häfvert användas, men endast »vindgång». Åtminstone en smedja är stocktimrad.

Den fjärde gruppen är belägen på bergets norra sluttning, egentligen inom Björsätters socken. Den kallas *Porsagårds fjäll* efter sitt läge å Porsagårdens skog. Numera hör äfven denna grupp till herr Svensson i Stora Ryd. Fältet har varit synnerligen gifvande; ännu år 1903 och 1904 bedrefs arbete här, om ock med ringa styrka och i ett enda »underhack»; för närvarande är hela området öfvergifvet. — Mest förekommo »underhack» här; redskap och hjälpmedel voro de vanliga; smedjorna voro i regeln brädskjul. — I »fjällets» grannskap låg länge en mängd gamla kvarnstenar. De flesta ha nu förts till Lugnås för att huggas om, nämligen till platsen söder om vägen till Stora Ryd, samma plats, där milorna stått. Det är centralplatsen för hela rörelsen.

Lugnåsaren är *bergsbo* och *industriidkare* — uttrycken tagna relativt, i jämförelse med en åkerbrukande slättbygd. Hur dessa båda

¹ Äfven här ligga för närvarande åtskilliga »fjäll» nere.

omständigheter utbildat honom till en typ för sig, därom kunde mycket vara att säga, och därpå kunde många exempel anföras. Hans lynne är, jämfördt med slättbons betänksamhet och tungroddhet, lifligt och rörligt, bergsbons kännemärke; han är mycket realistisk, industriens inverkan; vi finna här intet af mystiken i västra grannsocknen, Bredsäter, med dess till »jätteberg», offerkyrka och offerkälla knutna och nu visserligen döende sägner om jättar, troll och dylikt. — Men lugnåsaren är också *jordbrukare*; såsom sådan håller han på det bestående — äfven i sin stenhuggarkonst. Man torde därför ej misstaga sig, om man antar, att många af de drag i kvarnstensindustrien, som här skildrats, ha bevarats mycket länge, vida längre än vi kunna spåra dem, äfven om deras historia aldrig skulle kunna skildras. I alla fall är nu mycket af de gamla dragen på väg att försvinna. Kunde dessa rader bevara något däraf undan glömska, vore deras ändamål fylldt.

Smärre meddelanden.

Ett par västgötastugor.

Genom anslag af Nordiska Museet och af föreningen Urd i Uppsala sattes författaren våren 1905 i tillfälle att under ett par veckor på ort och ställe söka uppsåra, hvad som ännu kunde finnas kvar af gammal västgötsk bykultur. Skörden blef ej så stor, som förf. önskat — den gamla säregna bykulturen är nu död och lefver blott i erinringen hos några äldre personer, som varit med i »den gamla, goda tiden» före byarnes skiftande. En af de byar, som besöktes, nämligen *Gullered* i Älfsborgs län, var af särskildt intresse, emedan den ännu blott är »storskiftad». Storskifteskartan är daterad 1798. Invånarnes sega fasthängande vid »hvad gammalt och fornt varit hafver» har hindrat genomförande af laga skifte till denna dag, och det föreföll ej finnas stor utsikt för byns skiftande under den närmaste framtiden. En af byns bönder — han hade flyttat in till byn och kände för den skull ej traditionernas makt så stark — berättade, att han på 1880-talet begärt skifte, men hurusom han på grund af de öfriga, infödda böndernas motstånd måst afstå från sin föresats. Det gick hett till på sammankomsterna, som höllos för att dryfta frågan. Några hotade, andra gräto, och alla voro de öfverens om, att skifte betydde ruin och undergång. Byn är som sagdt ännu storskiftad.

Åtskilliga gamla byggnader af intresse påträffades i de trakter, dem jag besökte, och jag skall i det följande i korthet söka beskrifva tvänne dylika från äldre tider — hvar för sig karaktäristisk för Västergötlands äldre byggnadsskick.

Gullereds utan tvifvel intressantaste byggnad är den gamla, nu obebodda manbyggnaden i Skattegården. Stugan i fråga är en framkammarstuga med taket uppbyggt af trenne åsar: ryggås och sidoåsar. Den är ca 11,5 m. lång och 5,5 m. bred, höjden till ryggåsen är ca 3 m. och höjden på knut ca 1,75 m. Väggarna äro timrade med »utknutar», korsknutar, och äro liksom dessa täckta af brädfodring, som är fästad med »dymplingar», träpluggar. Yttertaget består underst af bräder, ofvanpå dessa ligger ett lager näfver, som täckes af ett torflager. En bjälke, som löper längs »taköfsen», takskägget, hindrar torfven att glida ned. Denna bjälke kvarhålls i läge därigenom, att en del af de underliggande bräderna skjuta längre ut än de öfriga och äro infällda i bjälken i fråga. Ofvanpå torfven följer ytterligare ett tak af bräder; vid »taköfsen» äro dessa bräder fästade i en bjälke, som kvarhålls af »takkrokar». Stugans midparti upptages af ett stort rum, af allmogon kalladt »stugan». Vid stugans ena ända befinna sig de båda framkamrarne, vid den andra förstuga och kök. Från förstugan leda dörrar dels till köket och dels till midtrummet, »stugan».

Taket i det senare är ett s. k. »tredingstak», d. v. s. ett i tre delar brutet tak, hvarvid takbräderna äro spikade vinkelrätt mot åsarnas riktning. Golfvet har s. k. »lerlo», d. v. s. det består underst af ett lager dåliga bräder, hvarpå finnes ett lerlager, som i sin ordning täckes af bättre bräder. »Stugan» har tvänne fönster, ett på hvardera sidan, samt har uppvärmts genom en stor, öppen spis, fig. 1, med »på-ugn», som stänges af en trälucka. På dörrposterna finnas halft utplånade målningar (växtranke-motiv).

Från »stugan» leda dörrar till framkamrarne. Anordningen af dessa är af rätt stort intresse. Den ena kan sägas vara inbyggd i den andra, så att ena sidoåsen i yttertaket bildar ryggås i den inbyggda framkammaren. På den fria delen af dennas tak kvarligger ännu ett lager torfvor, ditlagdt för att man skulle få tillräckligt varmt i kammaren. Ingendera kammaren har haft eldstad, och de stå ej i förbindelse med hvarandra. Af framkamrarnes anordning att döma, synes den ena ha användts till materialbod, »bråtarum»,

— den har intet annat tak än yttertaket — under det att den andra användts till boningsrum.

Anordningen af kök och förstuga är densamma som vid framkamrarne: förstugan är inbyggd i köket, och taket är ett ryggåstak med den ena sidoåsen till ryggås. Ytterdörren stänges af ett väldigt lås i trähölje. Köket, hvilket liksom den ena framkammaren

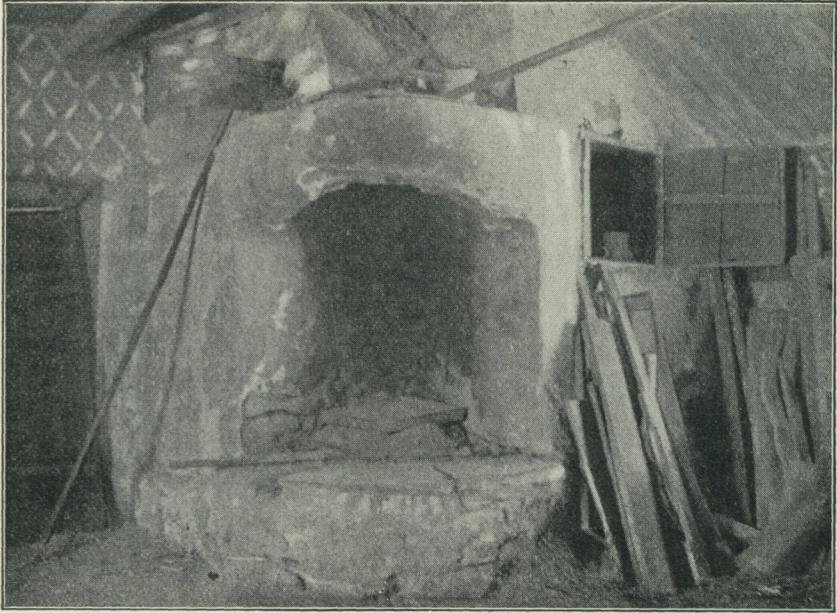

Fig. 1. Interiör från Skattegården.
Gullered, Västergötland.

saknar inre tak, är försedt med en stor, öppen spis, innanför hvilken finnes en bakugn.

Denna gamla, på sitt sätt märkliga byggnad borde helt visst räddas undan förstörelse. Den är nämligen en fullgod representant för ett fordom i Västergötland mycket allmänt byggnadsskick; det finnes ensamt i Gullered flera dylika framkammарstugor, hvilka dock allesamman på ett eller annat sätt förändrats. En framkammарstuga, hvilken liksom denna i allo har kvar sin ursprungliga karaktär, torde numera vara ganska sällsynt i Västergötland. Här är ett

tillfälle för de lokala kulturhistoriska föreningarna att ingripa. Ägaren är villig att sälja stugan för 150 kr.

I skogen på *Vägby Skrifvaregårds* ägor nära Sämsjön, Älfsborgs län, finnes en gammal ryggåsstuga, som kan vara väl värd att med några ord omnämna. Den är i allt väsentligt af samma karaktär som Hornborgastugan på Skansen. Liksom denna består den af förstuga, »kove» och ett boningsrum. Åsarna i stugan äro väldiga, runda, ej skrädda, endast barkade stockar. Taktäckningen utgöres af mellan åsarna spikade bräder, därpå följer ett lager näfver och torf och ytterst ett brädtak, kalladt »utskott» eller »utsug». Boningsrummet är försedt med en stor öppen spis. Bakugnen är här endast rudimentär och användes till förvaring af späntade stickor m. m. Golfvet, som består af bredt, klufvet, ej sågadt »tilde», är framför bakugnen stensatt. På denna stensatta del af golfvet stodo vid förf:s besök diverse kokkärl. I taket framför bakugnen voro stickor upplagda till torkning på »jällstänger». I en annan stuga funnos på dessa jällstänger brödkakor upphängda. Här har man tydligen det till kök afdelade området af stugan. Stugan har ytterspjäll af samma konstruktion som Hornborgastugans. Alla möbler i stugan voro enkla och omålade men renskurade och propra. — Äfven denna stuga förtjänade utan tvifvel att bevaras som ett kulturhistoriskt minnesmärke från en nu länge sedan svunnen tid.

Josef Sandström.

Ett musikinstrument från Dalarna.

Bland Nordiska Museets samling af musikinstrument finnes ett säreget dylikt från Öje kapellförsamling, Malungs socken i Dalarna, se fig. 1 och 2.

Det består af ett 78 cm. långt och, där det är bredast, 29,8 cm. bredt stycke granträ, hvars öfre del är smalare och betydligt tunnare än den nedre, som är oval och urhålkad samt bildar den egentliga resonansbotten. Den öfre tunnare delen, halsen, är försedd med en

rektangulär genomskärning och trenne hål för skruvarna, vid hvilka strängarna upptill varit fästade. Öfver resonansbotten är anbragt ett tunnt, platt lock, äfvenledes af gran, försedt med trenne ljudhål, två U-formiga och ett hvars form numera är omöjlig att fastställa, emedan locket här är sönderbrutet. Tvärs öfver resonanslocket går en träribba.¹ Såväl locket som ribban hafva ursprungligen varit

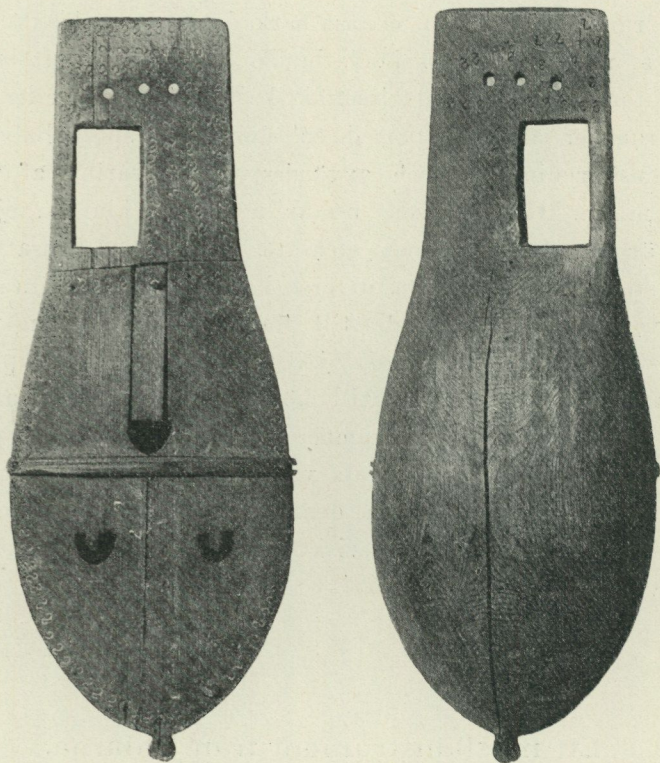

Fig. 1 och 2. »Luta»

från Öje kapellförsaml., Malungs sn, Dalarna. Nord. M. 9757.

fästade med tränitlar, men i stället för dessa hafva på en del ställen, förmodligen vid någon reparation, grofva handsmidda järnstift med

¹ Att döma af en efter originalet gjord kopia, hvilken finnes afbildad i katalogen öfver de på auktionen i Köln 1893 sålda Hammerska samlingarna, skulle ännu en träribba ha funnits närmare strängfästet. Det i museet befintliga originalet företer spår af att en sådan sekundär förstärkning äfven förefunnits, ehuru den numera saknas.

stora hufvuden kommit till användning. Nedtill är såväl å locket som botten ett utskjutande parti, hvori sannolikt något slags stränghållare varit fästad. Locket rundt om och halsens fram- och baksida äro prydda med S-formiga inbrända ornament.

I den förteckning, som medföljde, då instrumentet i fråga år 1875 inköptes för museet, är det upptaget under benämningen *luta*.

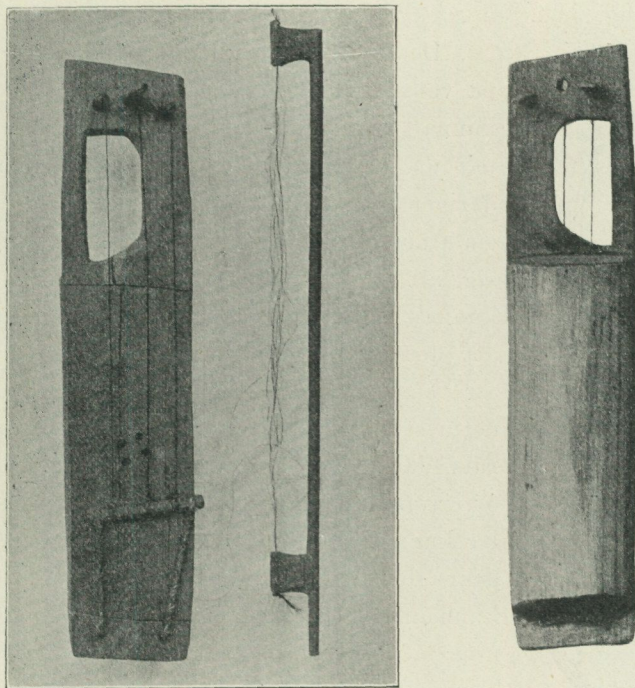

Fig. 3 och 4. Sträckantele
från Eno sn, Karelen, Finland. Nord. M. 11078.

Om det varit ett instrument, hvars trenne strängar bringats att ljuda genom knäppning med fingrarna eller plektrum, eller om det spelats med stråke är svårt att afgöra. Förekomst af strängfäste tyder på att det haft stränghållare. Om det äfven varit försedt med stall, kan ej afgöras, ty något spår efter sådant finnes ej. Stränghållare och stall bruka i allmänhet tyda på stråkinstrument. Dess form talar däremot för att det varit knäppinstrument. Det saknar

nämigen de till stråkföringens underlättande vanligen förekommande insvängningarna å sidorna. Då därtill resonanslocket är fullständigt platt, har stråken, om stall ej funnits, vid hvarje drag måst gnida mot locket samt alla tre strängarna ljudit samtidigt. Dock finnes å afbildningar af medeltida instrument flera exempel på dylika med platt resonanslock och utan stall, hvilka likväl ha spelats med stråke. Äfven stråkkantelen från Karelen i Finland är ett exempel på detta, fig. 3, 4.

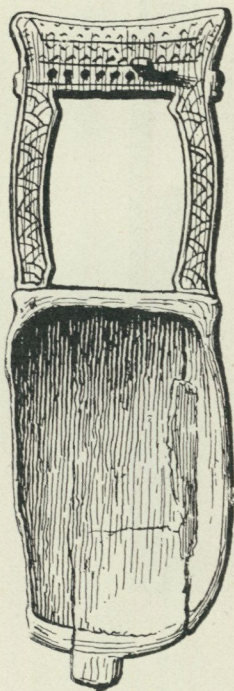

Fig. 5. Rota.

Teckning efter fotografisk afbildning i Foreningens til norske fortidsmindesmærkers bevaring Aarsberetning 1903, s. 121.

Den fyrkantiga aflånga utskärningen öfverst på vänstra sidan har Öje-instrumentet, såvidt jag kunnat finna, endast gemensamt med denna kanteletyp. Förmodligen trädde spelmannen handen därigenom och fasthöll instrumentet genom att omfatta den smala ytterribban. Man kan ej tänka sig, att denna utskärning gjorts för att lättare kunna verkställa strängförkortningen, ty, utom att det skulle vara högst obekvämt och afviggt för vänstra handen att åtkomma strängarna på detta sätt, har handens rörelse ytterligare hindrats därigenom, att en af strängarna löpt midt öfver öppningen. Strängförkortningen har ej heller kunnat verkställas på yttersträngen, emedan denna löpt alldeles för långt in på midten för att kunna nås från den yttre sidan. Någon förkortning af strängarna har nog ej heller ägt rum. Tonomfånget har således ej sträckt sig öfver tre toner, och »lutan» har sannolikt, antingen den spelats med stråke eller knäppts, endast användts såsom akompagnerande instrument.

I formen har detta svenska instrument nog en del gemensamt med den på Kravik i Numedalen funna norska rotan, fig. 5.¹ Båda ha gemensamt den trågförmiga, hvälfda bottnen och strängfästet, som går i ett med denna. Däremot

¹ Beskrifven af Hortense Panum i Foreningens til norske fortidsmindesmærkers bevaring Aarsberetning 1903.

har den norska rotan haft ett större antal strängar än den ifrågasvarande svenska s. k. lutan. Strängantalet och den ovanliga utskärningen å öfverstycket ha den finska kantelen och instrumentet från Dalarna gemensamt. Som förebild har möjligen detta hitintills enastående, primitiva stränginstrument från Malung till någon del haft den norska rotatypen — Väster-Dalarna har ju stått i liflig förbindelse med Norge — men hufvudsakligen har nog den finska stråkkantelen tjänat som mönster. Detta senare är så mycket troligare, som man vet, att till Väster-Dalarna och isynnerhet till Malungs socken en invandring af finnar, särskildt från Savolaks och Karelen, ägt rum under slutet af 1500-talet och början af 1600-talet.

Man skulle således kunna tänka sig, att »lutan» från Malung lånat sin afrundade kupiga botten och det utskjutande strängfästet från den norska rotatypen, under det att den fyrkantiga som handtag tjänande utskärningen, besträngningen och möjligen äfven spelsättet upptagits från den finska stråkkantelen.

H. B—ie.

En småländsk svartkonstbok.

För ett par år sedan kom jag i Skirö socken i Småland öfver en samling handskrifna, illa medfarna pappersblad, som tillhört en så kallad svartkonstbok. Texten är affattad på landsmål, kanske Östra härads, och nedskrifven med s. k. tysk stil, synbarligen af bondehand, på groft, limmadt papper i kvartformat samt utgöres af 19 opaginerade blad. Tyvärr är manuskriptet så trasigt, att det, oafsedt den många gånger oläsliga handstilen och svårtydda texten, ej i sin helhet kan återgifvas. Efter flere dechifferingsförsök har jag emellertid lyckats få fram nedanstående, som, med några språkliga rättelser och jämkningar för att göra innehållet begripligt, här må anföras såsom lämnande en inblick i allmogebefolknings andliga kultur mot 1700-talets slut. Texten uppgifves nämligen vara nedskrifven vid denna tid. Till handskriftens historia hör, att den kommit till Skirö från Virserums socken. Enligt uppgift lär den emellertid ursprung-

ligen vara nedskrifven af en på sin tid beryktad svartkonstnär åt en åsedabonde, som vid antydd tid inflyttat till Virserum.

»Om fiskeri å des inehål.»

Uti hvilken socken och härad du bor, akta på den första tingsdagen, och när häradshöfdingen först sig i rätten sätter, då är godt att börja sina nät och mjårdar. Likaså om söndagen, då de ringa samling. Framför allt är bäst att »skjuta» (binda) nät, då fiskens figur¹ regerar och sunnanväder blåser.

Sätt dig i spisen med »vagnen» (spinnrocken) julottan, då presten predikar, och spinn ansyls² en tråd. Den tråden är god till fiske-tyg. Helsingehampa är god att skjuta nät med.

Bjureck och tibast och oblandad vitriol stötas och blandas tillsammans och sys i nät och mjårdar.

Får du en bit af ett upphängdt galgrep till dina nät och mjårdar och binder vid dina refvar, då får du väl fisk.

Kan du göra dig en metkrok under ottesången påskadagen, då presten läser välsignelsen från predikstolen, den kroken säges vara fisken »besmakeli».

»Att få lyckeliga metkrokar»: Tag fast på en brokig orm, sätt knappnålar emellan hull och skinn på ormen, tills han dör, och gör därpå krokar i primen³ och uti fiskens figur, om de stämma ihop.

Gör metkrokar af galgkrokar och (bind) »ormträ», korpens halsbensring och hägerfjädrar vid krokarna. Köp quinquefolium, nättelfrö, femfingersört och huslök, gör detta till en salva och smörj krokar och nät därmed; men rent hägerister, smordt på krokarna, det går öfver all smörja.

Gnid droppsvafvel, ormgräs och vigd jord på dina metspön. Då du skött om dina metetyg, låt dem aldrig ligga på bara jorden.

¹ Tecken i djurkretsen.

² Mot solens gång, från höger till vänster. Enligt en mycket gammal föreställning ökades kraften af en handling, därigenom att man utförde henne motsols. Paralleller förekomma ej sällan i de isländska sagorna, exempelvis Vatnsdalingarnas saga, där det på ett ställe omtalas, att en kvinna gick ansyls omkring sitt hus, och på ett annat, att en man stannade trolldomsväder genom att gå ansyls tre gånger.

³ Vid nymåne.

Det är mig sagdt, att om man metar skärtorsdagen och helgatorsdag, Kristi himmelfärdsdag, hela dagen, får man godt sommarmete.

Om morgonen drag dina metetyg under ditt vänstra lår och tag det omkring dig.

Stjåla de från dig, stjål igen och rök dig med »gneeld», gnideld, och kryp under en jordtorf.¹

Droppsvafvel på dina meten håller tjufven fast, då han stjåler från dig.

Om någon stjåler från dig ditt meta eller dylikt, låna dig ett dödt människoben, bind flogrönn vid det och häng det i en stark ått norr rinnande ström och befall det i 18,000 djäflars namn i natt gå hem till tjufven och så rycka och bryta honom upp och ned och ingen ro gifva, förr än han bär hem det han stulit har.²

Då du sätter dig »till metes» strö i vattnet litet jord, som du tagit dels ifrån södra kyrkoväggen, dels ur en murken likkista (här om måste man bedja den döde) och som du medför i en pung, så kommer fisken fram.

När du kommer fram till sjön för att meta, skall du säga: »Go' mora, go' mora min käre sjö, bittida går jag åstad, sent kommer jag fram. K. sjö gif mig fisk. I den H. trefaldighets namn».

Att göra fisken drucken: Tillred små piller af brännvin, honung, fenkolskärna, svart bolmfrö, »vårdingsrot»; kasta dessa piller i vattnet, så nappar fisken dem för »förvetens skull» och blir drucken och i »örslan», att han flyter upp på vattnet, så att du kan taga honom med händerna.

Att utdrifva trollpack ur sjön: Man skaffar sig vigd jord och sprängfrö, som man sår i en sträng omkring sjön. Haf så till hands salmiak, »masileben», filspån? af stora klockan, dyfvelsträck, enbär, rund hålörtsrot, tiobom, flogrönn, venlarot, en bit af en sälskalle, grått svafvel och kasta detta hopbundet i vattnet. Hasta dig sedan

¹ Härvid tillgick således: man uppskar i gräsvalen en lång smal torfva, men lät ändarna sitta fast vid marken. Torfvan uppbändes sedan så mycket, att en människa kunde krypa under henne. Stundom nöjde man sig med att uppskåra de torfvor, på hvilka man stod, och lägga dem på hufvudet.

² Jämf. Meddelanden från Nordiska Museet 1897, s. 43.

dädan, se dig ej tillbaka. Akta dig själf och förvara dig säkert. Dagen därpå tag jordägaren med dig och gack omkring samma sjö eller göl och läs »fiskelösaböna» samt fader vår med händerna i vatt-net, så försvinna trollpacket och sjörån.

Fiskelösabönen: »Hör du fisk, som här är bunden, du skall nu bli löst och afvist; nu är du lös; nu är all »berkeskog» uppbränd; alla nät och notar och mjårdar och ryssjor äro sönder och bottenlösa, och alla fiskare äro döda och upphängda. Kom nu igen och gack till lands, till mig och mina efterkommande, människan till nytta, i den högsta trefaldighets namn. Den himmelens högste Guden, som allt förmår, löse och ledsage dig mig och mina till nytto. I F., S. och den H. andes kraft.»

Att taga lyckan från andra fiskare: Ställ dig löndeligt och hugg åt honom med en knif, en yxa eller ett refben af en död människa tre hugg i en björk, och spotta åt honom samt säg: »Du N. N. skall bli skämd i 18,000 djäflars namn, du och dina fiskereden, och aldrig få fisk.»

Följande strödda uppgifter äro hemtade ur samma svartkonstbok:

Gökört, äfven kallad femfingerört och Jungfru Marie hand, bär en besprängd blomma och äger den kraft, att om en man lägger den i ett stop öl och dricker en kvinna till, så får hon lust till honom.

Fyrväplingar äro lyckogifvare helst i kortspel.

Där en hvit märr fålat, uppväxer efter ett år en ört, som kallas fjätter- eller låsört. Om man hittar den örten och tager henne i sin mun samt »bläser» på en läst lås, så springer låsen upp af sig själf. Om man pluggar igen hålet till en spillkråkas bo, söker spillkråkan upp den örten och håller den framför boet och de i detsamma instängda ungarna, med den påföljd att pluggen »yrer ur» hålet.

Att bedraga pigor till sig: Bär på dig ett harhjärta, en igelkottfot och en nattblacka i din »näseduk, som är dragen igenom kyrknycklagrepen julotte, då presten läser »vangelmet».

Att förmena en piga bli gift: Gör en höna, tre små ägg och ett bo af lera, lägg detta boet med hönan på äggen under stugans fot-

syll, där pigan har sin säng, och säg: »Du N. N. skall aldrig bli gift eller stå brud, förrän denna hönan har utlegat dess tre ägg till ungar. Jag stämmer och binder dig till ensamhet.»

Om du lägger en stupstock under din öltunna, får du sälja mer öl än andra.

Att skydda fähus och kalvvar: Tag tre fulla näfvar vigd jord på kyrkogården och bed därom. Gack så omkring fähuset, helst skär-torsdagsmorgonen. Kasta en näfve jord på taket öfver kalkkätten; gack så tre slag till och kasta resten af jorden på tre ställen å taket. Bot så visst som gjordt.

För blodsot: Skrapa trästebark (*Rhamnus frangula*) uppåt å ett växande träd och koka i vatten; håll detta på en flaska, drag flaskan genom örat på en vattenså samt läs »stämmeböna».¹

»Sjässla» för att genom hemliga medel tillrättaskaffa tjufgods: I ett vanligt såll eller ressel lägger man en andaktsbok, i hvilken man genomstungit Jesu namn tre gånger; i sållets kant insticker man en nyckel med axet fäst i kanten, och så ställa sig två personer en på hvar sin sida om sållet med nyckeln emellan sig och med sin pekfinger stödd mot nyckeln och mot den andres. Man nämner så den för stölden misstänktes namn. Är den misstänkte skyldig, kommer sållet att vrida sig, eljest ligger det stilla.

För durklopp: Sätt en svinagalla uti brännevin. Urkrama det i brännevin. Slå däri en rå äggblomme och brända reffen af en märr. Vidare: koka ene, björkelöf, kummingryn, salt, fökesvamp, stenkol, sakerstikalk. Eller: skrapa barken uppåt på en »träst»² och koka »lökt».³ Häll det på en flaska, drag henne tre gånger igenom ett säöra⁴ samt läs bönen tre gånger om flaskan och ingif.

Bönen:

»Jesus stod i Noe flod,
där stämde han både vatten och blod;
med samma stämmer jag denne sot

¹ Flere stämmeböner, däribland två från Virserum, finnas återgifna i Meddelanden från Nordiska Museet 1897, s. 24.

² *Rhamnus frangula*.

³ Under lock.

⁴ Öra på vattenså.

att stanna och stå och icke nu gå.»

Med orden tre gånger i F., S. och den H. and. namn.

Bot så visst som gjordt.

Att taga bort hår och göra ett hufvud skullot: Tag tre svalungar och bränn dem till pulfver; blanda detta med bäfvergäll i kvinno-mjölck och smörj öfver hufvudet, så skall håret affalla och hufvudet bli skullot.

För blodsot och durklopp: Temperera ihop cirsebärskåda, blodrot, blodträ, stillefrö, kardborrerot, fökesvamp, sakerstikalk, brända refben af en märr, »rådiurs blobrö», vägbanefrö, brusapastorusfrö, bolus, krita, stenkol, lack af ett bref, ett hjärpahjärta är bäst, och en liten lefvande frö¹ och tag af utsote-orenligheten först och häf i kräket.

Vidare: tag vatten, eldmörja, rönn, det hvita af ett rått ägg, kardborrerot och föksvamp och blanda och gif kräket in.

För kvickdrag hos hästar: Man tager en lefvande mulvan, mullvad, och lägger i en ask med jord och låter honom ligga, tills han kväfves i hjä; förvara den mullen och gif hästen. Det hjälper för kvickdraget och dylikt. Men mulvanen kasta bort.

¹ Groda.

P. G. Wistrand.

Sammanträden. *Urd* i Uppsala hade den 3 nov. å Norrlands Nations stora sal anordnat en diskussion om restaureringsprinciper, till hvilken arkitekter, kulturhistorici och teologie studerande särskildt inbjudits. Inledare var dr *Emil Ekhoff* vid Statens Historiska Museum. Han redogjorde för de principer, som han följde under sin ämbetsverksamhet vid restaureringar af medeltida byggnadsverk. Representanter för åtskilliga yrken och olika smakriktningar deltog i diskussionen. Som en underström i alla anföranden märkte man, att ett kraf på respekt för det gamla såsom sådant vore tidens lösen, och att det vore förkastligt att vid restaureringar söka återgå till det ursprungliga tillståndet med borttagande af hvad olika generationer till äfventyrs vidfogat.

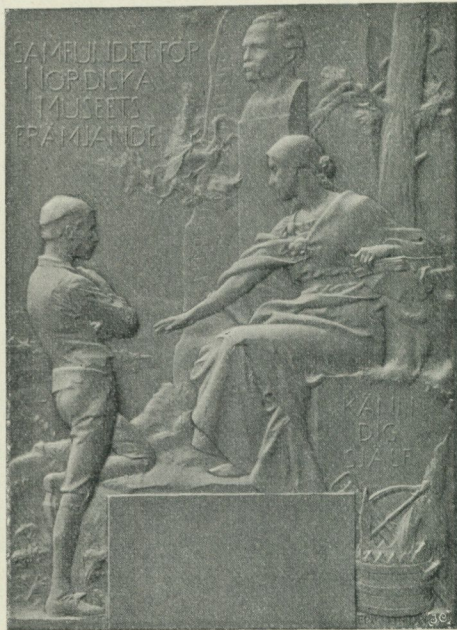
Samfundet för Nordiska Museets främjande.

Under åren 1904 och 1905 har styrelsen för detta samfund på grund af förtjänster om Nordiska Museet kallat till hedersledamöter följande personer: regementsläkaren med. doktor ANTON KULL, bankdirektör HENRIK PALME, fru GUSTAFVA ADELSKÖLD, f. BROLIN, fröken HELENE EDLUND, fru LOTTY BRUZELIUS, f. KEMPE, direktör EDVARD ROSENLIND samt professor CARL CURMAN.

En plakett i silfver, af utseende och storlek som vidstående figur utvisar, har styrelsen beslutat utdela till hvarje nyvald hedersledamot i stället för det pappersdiplom, som tillförne lämnats. Äfven de hedersledamöter, som invalts efterden 29 juni 1899, och hvilka ej fått sig pappersdiplomet tillställda, erhålla denna plakett.

Plaketten är komponerad och graverad af herr Erik Lindberg. En i gammal nordisk dräkt klädd kvinna personifierar Nordiska Museet. Hon visar med handen ut öfver fosterbygden och synes tala väckande och manande ord till

det uppväxande släktet, framställt i en allmogeklädd ynglings gestalt. Bakom kvinnan en runsten och framför den senare en bild af Artur Hazelius. På en sten Nordiska Museets valspråk: »Känn dig själf». Konstnären har här på ett tilltalande sätt lyckats framställa Nordiska Museets idé.

Samfundets plakett.

Litteratur.

Jacob Fellman, *Anteckningar under min vistelse i Lappmarken.*

I—IV. 1 porträtt, IV, 680 + 597 + 717 + 552 s. 8:o. Helsingfors 1906. Ej i bokh.; utdelas till bibliotek och fackmän.

Författaren till dessa lika omfångsrika som värdefulla anteckningar, död 1875, var under åren 1820—31 kyrkoherde i Utsjoki och Enare med hufvudstation i Utsjoki, Finlands nordligaste församling. De tolf långa år han här tillbragte, under ständiga resor mellan sina båda kyrkor, till norska hafskusten, till Uleåborg o. s. v., gäfvom honom en synnerligen ingående kunskap om natur och folk i dessa undångömda och aflägsna trakter. Den nödtvungna ledigheten från alla ämbetsåligganden under den långa tid, som Utsjokilapparne med sina renar befunno sig fjärran från den ensliga kyrkobyn, begagnade han till ifriga och fruktbarande studier och till nedskrifvande af sina iakttagelser, hvarjämte han stod i liflig brefväxling med in- och utländska lärde. Äfven efter sitt afflyttande från Lappmarken fortsatte han sina studier och sin författareverksamhet, och de vidlyftiga manuskript han efterlämnade vittna om hans mångsidiga intressen. Under hans lifstid trycktes föga däraf. Först nu ha de med pietetsfull hand utgifvits af hans son, f. presidenten Isak Fellman.

Den *första* af de fyra omfångsrika volymerna upptages af en skildring af förf:s lif under de tolf lappmarksåren. Den öfverflödar af värdefulla etnografiska och kulturhistoriska upplysningar om lifvet i finska Lappland och de angränsande delarna af Finland, Norge och Ryssland och har, ehuru bredt hållen, en ledighet och åskådlighet i framställningssättet, som värdigt ställer vissa delar

af densamma bredvid Petrus Læstadii kända »Journal för första året af hans tjänstgöring såsom missionaire i Lappmarken». Om själfva innehållet förbjuder oss utrymmet att lämna mera än några få antydningar.

Intressant är att finna, att det vid denna tid ännu fanns lappar så långt i söder som i Kiurujärvi öster om Sodankylä, s. 2, och i Lokka och Riesto något norr därom, s. 243, 245, 249, 250.

Vid beskrifningen af Enarelapparnes klädedräkt, s. 30 ff., jfr III, s. 262, finner man, att den därvarande kvinnomössan, konisk med insydd träknapp i spetsen, ger förklaringen till uppkomsten af det märkvärdiga »hornet» på kvinnomössorna i östra Finnmarken — detta är kanske en vidareutveckling af denna träknapp, som från början väl endast afsett att hålla mössans spets upprätt.

Skildringen af lifvet på Vardöhus fästning, s. 49 ff., är af intresse för kulturhistorikern, likaledes beskrifningen af det spritfyllda lefvernet på Enare marknad, s. 82 ff., och Kemi marknad, s. 347 ff., samt skildringen af tinget i Enare, s. 443 ff.

Lapparne på Kolahalfön skildras utförligt s. 554 ff. och s. 593 ff., och s. 367 ff. meddelas en år 1748 författad beskrifning öfver Kemi lappmark af Nils Fellman.

Den *andra* delen inledes af en omfångsrik lapsk mytologi. Under sitt intima samlif med lapparne hade förf. rikligt tillfälle att iakttaga och anteckna samtida öfvertro samt erhålla upplysningar om forna tiders föreställningar, offer o. s. v. Han har emellertid icke nöjt sig med att endast framställa dessa sina egna iakttagelser, utan han har velat sammansmälta alla tillgängliga upplysningar om de gamla religiösa föreställningarna hos alla lappmarkers lappar till ett helt, hvarvid tydligen Gananders »Mythologia fennica» tjänat som förebild. Därigenom har det emellertid ofta blifvit svårt eller rentaf omöjligt för läsaren att afgöra, om en af förf. omtalad mytologisk föreställning varit känd särskildt bland de finska lapparne, och det erfordras därför ett omfattande och svårt sällningsarbete, innan denna del af hans anteckningar blir helt tillgänglig för den nutida vetenskapen, som kommit till klarare insikt om, att den lapska mytologien ej innefattat ett i något så när fasta former.

kodifieradt system, utan ett i olika trakter och hos olika personer olikartadt, ständigt föränderligt och jäsannde konglomerat af föreställningar.

Af utgifvaren äro såsom noter tillagda en mängd välkomna utdrag ur ett manuskript af Lars Levi Læstadius. Jämte de lapska elementen förekommer i denna afdelning äfven en hop finska trollrunor m. m.

Följer så en synnerligen viktig och intressant afdelning »Lappska sånger och sagor», genom hvilken nytt ljus i många afseenden sprides öfver frågan om lapparnes folkpoesi. Förf. meddelar här icke mindre än 37 delvis mycket omfångsrika och till största delen icke förut utgifna lapska »runor», alla af honom upptecknade i finska Lappmarken eller dess omedelbara närhet. Till innehåll och form äro de mycket primitiva och öfverensstämman ganska väl med det slags sånger, som Donner upptecknade efter Fjellner på dennes nästan outredliga rotvälska och utgaf i sin bekanta samling »Lappalaisia lauluja». Såsom äfven Fellman, s. 198, anmärker, förefinnas många beröringspunkter mellan de finska runorna och de lapska. Själf antager han, att de »utgått från samma utsäde, ehuru det blifvit hos hvardera folket på olika marker olika odladt». För egen del skulle jag dock knappast vilja tro, att sånger af denna art varit ursprungliga hos lapparne. Först och främst är att märka, att man hittills aldrig påträffat dylika halfepiska sånger utanför de trakter, där lapparne stått i nära beröring med finnarne. Fjellner uppger visserligen, Lappalaisia lauluja s. 72, att sången om solsönerna upptecknats af honom i Jukkasjärvi, men att äfven ett par Härjedalslappar sjungit den för honom. Orimligheten i detta påstående är dock uppenbar. »Samma» sång på 218 versrader, till hvilka komma fem rader, som endast skulle varit kända i Härjedalen, kan ej ha sjungits i samma eller ens ungefär samma form i två så vidt skilda trakter som Torne lappmark och Härjedalen, det visas af erfarenheten från det sångrika Finland, där dock språket icke lade så stora hinder i vägen som på det lapska området, där dialektskillnaden är enormt stor. Enligt hvad som uppgifves af personer, som känt Fjellner, var denne tyvärr intet sanningsvittne, utan fann

ett synnerligen stort behag i att »slå dalkarlar» i folk. Ett typiskt exempel på en dylik fet anka är historien om den underbara forsen mellan Vittangi och Jukkasjärvi, som Düben i god tro meddelar s. 97. Ingen annan upptecknare har i de södra lappmarkerna funnit andra lapska sånger än sådana lyriska stycken, som meddelas efter Grönlund i Lappal. laul. s. 123 ff. Det är då väl icke heller troligt, att Fjellner från sin hemtrakt i Härjedalen känt annan folkpoesi än sagor sådana som den *ibid.* s. 11 f. meddelade, äfvensom kanske några lyriska småsånger. De sånger, som nu publicerats efter Fellmans uppteckningar, visa, att Fjellners runor från Torne lappmark äro åtminstone delvis autentiska, och att de misstankar angående deras äkthet, som jag framställt i suppl. till Nordisk Familjebok b. 20, sp. 1469, böra förfalla. Att dessa runor uppstått genom och under finskt inflytande, anser jag likväl vara sannolikt.

Vid redigerandet och öfversättandet af de lapska sångerna och sagorna har utgifvaren haft rektor J. Qvigstads sakkunniga biträde. De svenska eller norska och finska, ibland äfven tyska öfversättningarna, som delvis härstamma från förf. själf, göra texterna tillgängliga äfven i vidare kretsar. Att beklaga är, synes det mig, att den lapska texten till nr 36 och 37 utelämnats; kanske den dock varit alltför otydligt skriven.

Härpå följer en förut till största delen ej publicerad öfversättning af Matteus evangelium och Markus 1—4 och ett aftryck af en katekes; Utsjokidialekt. Öfversättningarna åtföljas af ett missionshistoriskt och bibliografiskt företal på latin, hvars bibliografiska uppgifter, jfr också II, s. 500, likväl icke äro i allo tillförlitliga; jfr Qvigstad och Wiklund, *Bibliographie der lappischen litteratur*, Helsingfors 1899.

Andra delen afslutas med några »Uppsatser berörande frågan om lappska böckers utgifvande», af hvilka särskildt den sista, författad af utg., är af stort intresse för kannedomen om den finsk-lapska litteraturens bibliografi och underliga lidandeshistoria.

Största delen af *tredje* volymen upptages af en synnerligen vidlyftig, detaljrik och mångsidig beskrifning öfver finska Lappmarken, dess natur, invånare och historia, i alla afseenden vida öfverträffande

Sjögrens bekanta »Anteckningar om församlingarne i Kemi lappmark», Helsingfors 1828. Något referat af det rika innehållet kan här ej ifrågakomma. För hvar och en, som vill studera dessa traktens etnografi och historia, kommer särskildt denna del af verket att bli en oundgänglig handbok. Den föregås af en kortfattad beskrifning öfver de svenska, norska och ryska lappmarkerna och en allmän inledning om lapparnes ursprung m. m. I den sistnämnda finner språkforskaren en del välkomna notiser om de numera utdöda lapska dialekterna i Sodankylä och Kuolajärvi, III, s. 15, 19 ff., II, s. 206, 212 f., 215, 314, 501 f.

Enligt meddelande från utgifvaren har Fellman äfven efterlämnat en mängd annat material från dessa dialekter, hvilket kommer att utgifvas af magister Frans Äimä.

Fjärde delen slutligen innehåller en förut delvis tryckt, vidlyftig redogörelse för traktens fauna och flora, några uppsatser i skilda ämnen, en brefsamling och ett vidlyftigt register. Af stort intresse för etnografen och historikern äro här särskildt skildringarna från det norsk-ryska »Fälleslandet», trakten söder om Varangerfjord, samt redogörelsen för den finsk-ryska gränsspärrningen mot Norge.

Slutsumman af min långa recension blir alltså, att Fellmans »Anteckningar» lända deras författare och utgifvare till största heder och äro ett länge efterlängtadt »standard work» för kännedomen om den finska Lappmarken i gamla tider.

K. B. Wiklund.

E. O. Arenander, *Kortfattad beskrifning af gamla ångermanländska ekonomibyggnader och jordbruksredskap utställda i modeller i Norrköping 1906*. Uppsala 1906. 43 s. 8:o.

Titeln på detta lilla arbete, hvilket i bokhandeln kostar 25 öre, framkallar ovillkorligen för minnet de arbeten rörande vår inhemska ekonomi, af hvilka 1700-talet har att uppvisa många, nu omsider för deras kulturhistoriska betydelse eftersökta arbeten. Samma kärlek till sitt ämne, som präglar flertalet af de antydda författarnes

skrifter, utmärker ock doktor Arenanders (författarens namn anträffas under inledningen, ej på titelbladet), ja, man kan säga i ännu högre grad; ty för honom har i full tydlighet framstått det kulturhistoriska värdet af äfven det skenbart obetydliga. Hans beskrifningar äro därför så långt i detalj gående, som häftets omfång och närmaste uppgift såsom vägledning vid beseendet af en tillfälligt exponerad samling möjligen tillåta. Visserligen anger titeln i rätt omfattande grad arbetets innehåll, men detta skänker ock mången lifaktig bild ur den ångermanländska allmogens lefnadsförhållanden.

Jag tillåter mig anföra ett par exempel. I kapitlet 5 omtalar författaren, huru ett ångermanländskt *häbber*, »härbärge», d. v. s. bod, är inredt samt huru i denna inredning ock ingingo sädeslärar, hvilka inuti voro näfverbeklädda. Denna näfverbeklädnad hade följande orsak. »Det kunde finnas grannar, som hade stor lust till sin nästas fyllda kornbingar. Då var det ganska enkelt att en mörk natt gå till grannens häbber och sätta an en borrh eller *nafver*, där han visste, att grannens kornlår var belägen, och så sätta en säck under borrhålet, så rann kornet ned i säcken. Detta kallades att »borra häber». För att hindra detta, så funno ägarne på att sätta näfver på väggen i två à tre hvarf. När då nafvern träffar på näfvern, så spjälkar den sönder denna, utan att göra hål. När sedan nafvern drages tillbaka, slår näfvern igen och hindrar kornet att rinna ut genom det borrhade hålet.» Det må i förbigående såsom ett pikant apropos omnämnas, att Maxim Gorki i en af sina noveller visar sig väl känna till knepet att »borra häber», men att de ryska bönderna, åtminstone i det distriktet, där händelsen försiggår, däremot icke känna till motdraget med näfvern.

Kulturhistoriskt intressant är vidare, hvad författaren strax efter förtäljer om den i »häbber» förvarade »sparlårn», »som är afsedd att i goda år uppsamla förråd af korn särskildt till utsäde i svagår. I äldre tider förvarades nycklarna till denna i kyrkhärbärgen, där kronotonden inslogs, men omkring år 1830 öfverlämnades nycklarna till byamännen, som hade att iakttaga, att den ene skulle omhänderhafva den andres nyckel. Vissa tider skulle de därvid gå tillsammans och röra om säden. Äfven var bestämdt, att hvarje godt år skulle den

gamla säden uttagas och ny inläggas. Sparlåren var försedd med tvänne lås, och då olika personer hade nycklarne, så måste minst tvänne oskylda personer vara närvarande för dess öppnande. Detta inbördes förmynderskap inom bykommunen pekar måhända hän på särdeles åldriga och primitiva förhållanden, då det var af ännu större vikt och betydelse för samhället, att utsäde fanns i reserv för framtida behof.

Det är icke någon torr museivägvisare, lämplig att efter användningen makulera eller i bästa fall kasta på högen af andra museikataloger, som här erbjudes, utan det är ett verkligen värdefullt, af vetenskaplig vederhäftighet prägladt inlägg i vår inhemska kulturforskning och ett arbete, som kulturhistorikern och folksedforskaren med glädje inordnar i sitt bibliotek bland de hittills ingalunda för rikligt framkomna arbetena i inhemska folkkännedom och folklig odlingshistoria.

N. E. H.

Anm. till sid. 114. I denna ärgång af *Fataburen* sid. 114 är som fig. 18 i artikeln »Om Järnkakelugnar och järnugnar» införd en afbildning af en trämodell till järnhäll (inv. 67040 a) från Ohs bruk i södra Småland. Den figurala framställningen å denna visar 11 personer samlade kring ett bord med förfriskningar. Dessutom bär den signaturen »Ohs bruk» och inskriften »Den 27 Februari 1829». Man undrade naturligtvis, hvad det kunde vara för dag, som bruket velat på dylikt sätt hufvasta, och jag förebräddes, att jag ej gjort några ansträngningar för att utröna bemärkelsedagen. Direktör Edv. Rosenlind har haft vänligheten att söka utreda detta och har lyckats synnerligen väl. Genom korrespondens med Carl von Baumgarten på Orraryd, en släkting till brukspatron Nils Nilsson Aschan, som 1829 ägde Ohs bruk, framgår det tydligt, att bilden afser att hufvasta ett samkväm hos den senare, ty den 27 februari, som var ägarens födelsedag, ha troligen släkt och bekanta sammanträffat på gården. Det är också möjligt, att en ny masugn just till denna tidpunkt hade blifvit färdig och invigdes.

—a—i.

NORDISKA MUSEET

F A T A B U R E N

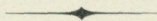
KULTURHISTORISK TIDSKRIFT

UTGIFVEN AF

BERNHARD SALIN

MUSEETS STYRESMAN

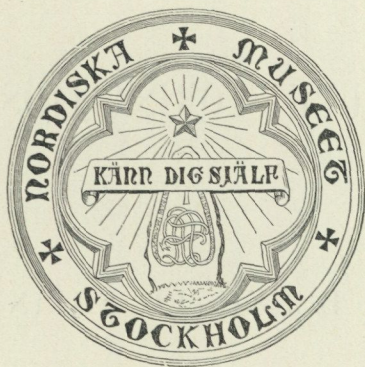
1906

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1906

INNEHÅLL.

	Sid.
AMBROSIANI, S., Om järnkakelugnar och järnugnar	93, 252
B—IE, H., Ett musikinstrument från Dalarna	235
—B—, En 1600-talsmöbel	179
V. FRIESEN, OTTO, Om landskapsnamnet Uppland	17
HAGBERG, LOUISE, Påskäggen och deras hedniska ursprung	129
HAMMARSTEDT, N. E., Julbröd	49
» Tillägg till Levi Johanssons uppsats om Lucia	197
» Solbilder hos sibiriska folk	126
JOHANSSON, LEVI, Lucia och de underjordiske i norrländsk folksägen	193
KEYLAND, N., En brudutstyrelse från Härjedalen	45
» Om den svenska allmogens jakt	1, 115
LANDTMANSON, SAMUEL, Några visor och dansmelodier från Väster- götland	155
LITHEBERG, NILS, Bröllops seder på Gottland	65
Tillägg: Om bidläxor	90
PIRA, ADOLF, Tvänne horn af ur i Lifruskammaren	202
ROLAND, A., »Mesula»-konstruktioner	38
ROMDAHL, AXEL L., Några enklare 16- och 1700-talsstolar bland Nordiska Museets senare förvärf	52
RUDBERG, GUNNAR, Kvarnstenstillverkningen i Lugnås	210
RYDBECK, OTTO, Ålen och lejonen i Stockholms Storkyrka	171
SANDSTRÖM, JOSEF, Ett par västgötastugor	232
SVEDENBERG, JESPER, Hornborga by i Västergötland före år 1860	29
» » Klotspelet i Hornborga by, Hornborga socken, Västergötland	35
WISTRAND, P. G., En småländsk svartkonstbok	239

Litteratur:

E. O. ARENANDER, Kortfattad beskrifning af gamla ångermanländska ekonomibyggnader och jordbruksredskap utställda i modeller i Norr- köping 1906. Uppsala 1906. Af N. E. H.	250
--	-----

	Sid.
FEILBERG, H. F., Jul, allesjælestiden, hedensk, kristen julfest. B. 1 och 2. Köpenhamn 1904. Af N. E. H.	61
JACOB FELLMAN, Anteckningar under min vistelse i Lappmarken. I—IV. Helsingfors 1906. Af K. B. WIKLUND	246
Fornvännen. Meddelanden från K. Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademien. Stockholm 1906. 1 och 2. Af —a—i	185
HAMMARSTEDT, E., P. M. för uppgifter angående julfirandet och därmed sammanhängande folkseder. Uppsala 1905	58
HÖFLER, M., Weihnachtsgebäcke. Eine vergleichende Studie der germanischen Gebäckbrote zur Weihnachtszeit. Wien 1905. — Das Haaropfer in Teigform. Uppsats i Archiv für Anthropologie. N. F. B. 4. Braunschweig 1906. Af N. E. H.	189
Norrland. Småskrifter utgifna af Norrländska Studenters folkbildningsförening. I: 1 och II: 1. Uppsala 1906	192
Jon Olafssons Oplevelser som Bösseskytte under Christian IV., nedskrefne af ham selv, öfversatta från isländskan af S. BLÖNDAL. Memoirer og breve, utgifne af JULIUS CLAUSEN og P. FR. RIST. I. Köbenhavn 1905. Af —a—i	59
SALOMON REINACH, Répertoire de peinture du Moyen âge et de la Renaissance (1280—1580). Tome I. Paris 1905. Af —a—i	187
THEODOR SCHVINDT, Finsk etnografisk atlas. 1. Jakt och fiske. Helsingfors 1905. Af N. K.	186

Sammanträden. Svenska fornminnesföreningen, s. 127 och 183. — Föreningen Urd, s. 128 och 244. — Studenter och arbetare, s. 128. — Sällskapet Idun, s. 182. — Bygdemötet i Vadstena, s. 184.

Notiser. Göteborgs Museums årstryck 1906, s. 64. — Bidrag till vår odlings häfder, 9, G. Hazelius, Om handtverksämbetena under medeltiden, s. 64. — Massgrafven i Korsbetningen utanför Visby, s. 127. — Nytt historiskt länsmuseum, s. 128. — Troféerna i Riddarholmskyrkan, s. 182. — Samfundet för Nordiska Museets främjande, s. 245. — Anm. till sid. 114, af —a—i, s. 252.

Bilaga. Redogörelse för Nordiska Museets utveckling och förvaltning åren 1904 och 1905.

REDOGÖRELSE

FÖR

NORDISKA MUSEETS UTVECKLING OCH FÖRVALTNING

ÅREN 1904 OCH 1905

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1906

STOCKHOLM

1881

1881

Styrelse. Vid sammanträdet den 13 febr. 1905 anmälde nämndens ordförande och mångårige ledamot professor CARL CURMAN sin afgång ur nämnden. För betygande af den stora tacksamhetsskuld, hvori Nordiska Museet stod till professor Curman för det arbete och det varma intresse, han allt sedan sitt inträde i nämnden år 1890 och dessförinnan ägnat museet, uppvaktades han af nämndens ledamöter, som till honom från museet öfverlämnade en adress. På den lediga platsen såsom ledamot i nämnden efter professor Curman invaldes intendenten GUNNAR HAZELIUS.

Sedan intendenten Hazelius på grund af kräfvande enskilda arbeten afsagt sig sin befattning såsom intendent vid Skansen och då i följd häraf de tillfälliga anordningar, som efter Artur Hazelius' död vidtagits, icke längre kunde fortbestå, beslöt nämnden tillsätta gemensam styresman öfver museets olika afdelningar; och utsågs härtill intendenten för museiafdelningen fil. doktor BERNHARD SALIN. Dr Gunnar Hazelius åtog sig att såsom tillförne sköta Skansen under den tid styresmannen vore upptagen af det mycket fordrande arbetet med samlingarnas installation i museets nya byggnad. Intendenten Hazelius insjuknade emellertid kort härefter och afled den 26 febr. 1905, efterlämnande ett tomrum, som bittert kännes af såväl museets nämnd och befattningshafvande som alla, hvilka deltagit i museets sträfvan. Styresmannen intog den genom G. Hazelius' bortgång lediga platsen i nämnden.

Sedan i Nordiska Museets stadgar sådan ändring vidtagits, att antalet af nämndens ledamöter ökades från 6 till 7, samt att K. Maj:t skulle utse en af dessa, förordnade K. Maj:t den 18 dec. 1903 revisionssekreteraren H. E. L. AMÉEN att vara ledamot i nämnden. Kallad till verksamhet utom hufvudstaden entledigades han redan under våren 1905 från detta förordnande. Till ledamot i nämnden efter honom förordnade K. Maj:t den 19 maj 1905 rektorn vid Högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm fil. doktor OLOF ÖRTENBLAD.

Nämnden utgjordes den 31 dec. 1905 af följande personer:

Vice ordförande: förste intendenten I. G. CLASON, 1899.
Skattmästare: byråchefen VIKTOR ALMQUIST, 1897.

Styresman: fil. dr BERNHARD SALIN, 1905.
Öfriga ledamöter: ingenjör CLAES GUSTAF NORSTRÖM, 1900.
 förste hofintendenten fil. dr JOHN BÖTTIGER, 1901.
 riksantikvarien fil. dr HANS HILDEBRAND, 1902.
 rektorn fil. dr OLOF ÖRTENBLAD, 1905.

Tjänstemän. Vid museet anställdes som e. o. amanuenser den 3 febr. 1904 fröken LAURA STRIDSBERG och den 2 mars samma år fil. kand. AXEL L. ROMDAHL. I nov. 1905 erhöll fröken ELLEN RAPHAEL tillstånd att tjänstgöra i museet.

Afsked beviljades den 2 mars 1904 amanuensen fil. dr J. ROOSVAL med rätt att kvarstå som e. o. amanuens öfver stat, från den 1 sept. 1904 åt fru E. SJÖSTEDT, f. BOMAN.

Den 9 dec. 1905 afled efter en kort sjukdom amanuensen fröken EMILIA HELLEDAY, som i nära 30 år varit fäst vid institutionen.

Tjänstgörande amanuenser den 31 dec. 1905 voro:

WISTRAND, PER GUSTAF, 1875.	STRÖM, SELMA, 1886.
HAMMARSTEDT, EDVARD, 1890.	HAGBERG, LOUISE, 1891.
BEHM, ALARIK, 1897.	HAGBERG, LOTTEN, 1891.
UPMARK, GUSTAF, 1902.	PLANTHABER, ELLEN, 1893.
NILSSON, AXEL, 1902.	MÖLLER, IDA, 1898.
LJUNGBERG, AGNES, 1880.	BOIVIE, HEDVIG, 1898.
LEWIN, VISEN, 1885.	BRATT, HEDVIG, 1899.
LEWIN, ANNA, 1886.	CEDERBLOM, GERDA, 1901.

E. o. amanuenser voro:

AMBROSIANI, SUNE, 1903.	VON SCHWERIN, ELSA, 1898.
FABRITIUS, ALMAR, 1903.	BILLER, GUDRUN, 1899.
ROMDAHL, AXEL, 1904.	BROMAN, ELSA, 1900.
WALLIN, HILDA, 1885.	QUENNERSTEDT, ELSA, 1902.
BÄCKSTRÖM, MARIANNE, 1892.	STRIDSBERG, LAURA, 1904.

Museets tecknare var fröken EMILIE VON WALTERSTORFF, 1903.

Undersöknings- och studieresor. Dr Salin åtföljd af amanuensen Axel Nilsson besökte under hösten 1904, för att studera utländska museiupställningar, åtskilliga nyare museer i Danmark, Frankrike, Schweiz, Tyskland och Österrike. Intendenten G. Hazelius gjorde för Skansens räkning ett kortare besök i Ystad.

Under 1904 hafva för öfrigt följande resor företagits: amanuensen P. G. Wistrand i aug. till Vadstena; amanuensen E. Hammarstedt en kortare studieresor i Uppland; amanuensen G. Upmark flere mindre resor i Stockholms-

trakten; amanuensen A. Nilsson i febr. till Norge, i juni en kortare resa i trakten af Nora, under juli i Södra Sverige samt under förra hälften af september i Uppland, Helsingland, Medelpad och Dalarna; amanuensen S. Ambrosiani ett par mindre resor i Stockholmstrakten; amanuensen A. Romdahl kortare resor till slott och herregårdar i Stockholmstrakten, i Östergötland och till Gottland.

Förmannen Tors Erik Eriksson reste under februari och mars i Äppelbo, Lima, Transtrand, Rättvik och Boda socknar i Dalarna; folkskolläraren H. G. Pöhl under sommaren till Runö, Rågöarna och Wichterpol i Estland; kandidat N. Keyland under juni—augusti i Härjedalen och Helsingland samt under november—december i Jämtland och Härjedalen. De sistnämnda resorna hafva väsentligen varit inköpsresor.

Under 1905 besökte amanuensen Wistrand i jan. under några dagar Skara, i maj Göteborg och Halmstad samt reste i okt. under 14 dagar i Småland för uppköp; amanuensen Upmark företog ett par kortare resor i Stockholmstrakten; amanuensen Nilsson reste under 14 dagar i sept.—okt. i Skåne och Halland; amanuensen Ambrosiani reste i maj till Uppsala, Sigtuna och Venngarn och gjorde i juli några uppköpsresor på Gottland; amanuensen Romdahl företog flere korta resor till slott m. fl. ställen i Stockholmstrakten, bland annat med arkitekten C. Lindholm till Tynnelsö, besökte dessutom i jan. Skara, i maj Göteborg, i aug. Visby; amanuensen fröken Cederblom reste under juli i Luggude härad i Skåne.

Kandidat Keyland fortsatte under jan.—febr. 1905 föregående års resa i Härjedalen och Jämtland. Inköpsresor företogos dessutom af förmannen Tors Erik Eriksson under jan.—mars i östra Dalarna och södra Hälsingland; af skolläraren P. L. Reimer under sept. i Skåne; af vaktmästaren R. Magnusson under sept. i Riala socken, Uppland.

Forskningsresor gjordes af läraren O. P. Pettersson vid Skytteanska lappskolan i Tärnaby i Västerbottens lappmark; af kand. Sv. Tunberg och kand. J. Sandström för byundersökningar i Västergötland. Jfr sid. 11.

Publikationer. 1904: Meddelanden från Nordiska Museet 1902, 227 sid. 8:o; — Skansens Vårfest 1904, 13 sid.; — Sångdansarna vid Skansens vårfest 1904, 21 sid.; — Zigenare af Arthur Thesleff. En inledande öfversikt till det af författaren vid Skansens vårfest 1904 anordnade zigenarlägret, 16 sid.; — Samfundet för Nordiska Museets främjande. Stadgar. 5:te uppl., 4 sid.

1905: Meddelanden från Nordiska Museet 1903, 280 sid. 8:o; — Skansens zoologiska afdelning. Kort vägledning för besökande utarbetad af Alarik Behm. Ny uppl., 6:e till 10:e tusendet, 86 sid. 8:o; — Skansens kulturhistoriska afdelning. Kort vägledning för besökande utarbetad af Axel Nilsson,

1:a—5:e tusendet, 96 sid. 8:o; — Sångdansar utgifna af Nordiska Museet, 23 sid. 8:o; — Skansens programblad, utgifvet hvarje lördag från den 6 aug. till den 30 sept. 1905, och upptagande den följande veckans program, en kulturhistorisk uppsats m. m., 4 sid.; — Rytmska koraler på Skansen, af O. Byström. Nr 10, 4 sid.; — Skansens Vårfest 1905, 12 sid.; — En Vår-saga. Minnesblad från Skansens vårfest 1905, af Eva, 4 sid.; — Söråker Bladet, Onsdag 31 Maj Anno 1835, 4 sid.; — P. M. för uppgifter angående julfirandet och därmed sammanhängande folkseder af Edvard Hammarstedt. Utgifven af Nordiska Museet och Föreningen Urd, Uppsala, 8 sid.

Af **tjänstemännen** från trycket utgifna arbeten under åren 1904 och 1905.

Dr B. Salin. Die altgermanische Thierornamentik. Stockholm 1904.

Amanuensen E. Hammarstedt. P. M. för uppgifter angående julfirandet, Uppsala 1905; — Artiklar i Nordisk familjebok, Besvärjelse, Blodsförbund, Bodrag, Bädd, Bära m. fl.; — Säkaka och såöl samt Ett par sydtyska processionsmasker i Nordiska Museet, i Meddelanden från Nordiska Museet 1903, Stockholm 1905; — H. Schück: Studier i nordisk litteratur- och religionshistoria, sedda från etnologisk synpunkt, i Svenska Fornminnesföreningens tidskrift, bd 12, h. 3, Stockholm 1905.

Amanuensen fröken Louise Hagberg. Nordiska Museet in Stockholm, i Die Museen als Volksbildungsstätten. Berlin 1905.

Amanuensen A. Behm. Biologiska notiser i utländska facktidskrifter.

Amanuensen G. Upmark. Stockholms guldsmedsämbe 1689—1759, i Meddelanden från Svenska Slöjdföreningen 1904; — Slott och herrgårdar (i Uppland), i »Uppland» utg. af Kgl. Human. Vet. Samf. i Uppsala, Uppsala 1904; — Huset nr 8 Södermalmstorg (i Stockholm), i Samfundet St Eriks årsbok 1904; — En Hammerauktion hos Bukowski, i Sv. Slöjdföreningens tidskrift, häft. 4, 1905; — Seved Bååts och Gustaf Otto Stenbocks palats i Stockholm (növ. Frimurarehuset), i Samf. St Eriks årsbok 1905; — K. F. Werner †, i Samf. St Eriks årsbok 1905. — Dessutom några smärre meddelanden angående konstmarknaden och museiförvärf, i Sv. Slöjdföreningens tidskrift 1905.

Amanuensen A. Nilsson. Skansens kulturhistoriska afdelning. Kort vägledning för besökande, Stockholm 1905. — Äril, spis och ugn, i Ymer, Stockholm 1905, h. 2.

Amanuensen S. Ambrosiani. Upplandslagens Ärfda Balk IV — ett bidrag till Erik den heliges historia? i Nordiska Studier, tillagnade Adolf Noreen på hans 50-års dag ¹³/₃ 1904; — Takstolfotens uppkomst, i Svenska Fornminnesföreningens tidskrift, bd 12, h. 2, Stockholm 1904; — Medeltida kyrklig byggnadskonst i Sverige, Stockholm 1904; — Till eldstadens historia, i Svenska

Slöjdföreningens tidskrift 1904, h. 1; — Några stenar med alliansvapen, i Personhistorisk tidskrift 1904; — Harkalaset, i Sv. Fornminnesföreningens tidskrift, bd 12, h. 3, Stockholm 1905; — En porträttförteckning från 1700-talet och Våra grafstenar, båda i Personhist. tidskrift 1905; — Fasta fornminnen i Tuna sn, Olands hd, Upland, i Upplands Fornminnesförenings tidskrift, h. 24.

Amanuensen Axel L. Romdahl. Drottning Kristinas porträtt, i Ord och Bild 1904, h. 2; — Marten Heemskercks altarverk i Linköpings Domkyrka, i Meddelanden från Östergötlands Fornminnesförening 1904; — Bilder af Albrecht Dürer till Birgittas Uppenbarelser, i Nordisk Tidskrift 1904, h. 6; — Pieter Brueghel d. ä. und sein Kunstschaffen, i Jahrbuch der Kunstsammlung des A. H. Kaiserhauses. Gradualdisputation, Wien 1904; — Om Exlibris. Stockholm 1905; — Rum och inredningsrester ur det gamla Stockholm i Nordiska Museet, i Samfundet St Eriks årsbok 1905; — Nederländska landskapsmotiv i det senare 1400-talets toskanska och umbriska måleri i Studier tillägnade Henrik Schück, Stockholm 1905; — Illustrationerna i Stefan Arndes bibel af 1494 och andra Lübecker träsnitt, i Svenska Boktryckarföreningens meddelanden 1905, III.

Nordiska Museets ombud. Under åren ha flere förändringar timat bland museets ombud. Så ha hemmansägaren Bud Erik Olsson i Vinäs, Mora, och kapten J. A. Lagergren i Halmstad, båda gamla främjare af museets samlarverksamhet, afidit. På grund af det starkt begränsade utrymmet meddelas först i en kommande redogörelse en fullständig förteckning öfver ombuden.

Allmänna ärenden. Å den öppna platsen norr om museibygnaden upplät museet åt Konstnärsförbundet tomt för en tillfällig utställningsbyggnad under april—juni 1905.

Med anledning af Dansk Folkemuseums 20-års jubileum den 8 augusti 1905 afsände Nordiska Museets nämnd en adress till detta museum.

Museibygnaden å Lejonslätten. Å byggnadens *yttre* utfördes under åren 1904 och 1905 följande arbeten. Midpartiets fasader fogströkos; å absidens fasad uppsattes taklist, balustrad och småtorn, allt af huggen sten; 4 större skorstenar för ångpannor och ventilation uppmurades; absiden med vidliggande delar af midpartiets tak täcktes med skiffer. Takryttaren, från hvars gallerier man har en den vackraste utsikt öfver Stockholm, uppfördes och kopparkläddes; dess spets befinner sig 80,80 meter öfver Saltsjöns medelvattenyta och 41,25 meter öfver taknocken.

Ritningarna till takhufvarna å midpartiets trapptorn hafva däremot icke fullbordats, hvarför dessa icke kunnat utföras. Byggnadsställningarna kring midpartiet hafva därför måst blifva kvarstående.

Större delen af den i Gefle-sandsten huggna, rikt ornerade hufvudportalen har uppsatts. Flertalet af jordvåningens fönster hafva försetts med järngaller.

Arbeten i det *inre*. Såväl murning som putsning af midtpartiets alla murar och hvalf ha i det närmaste afslutats. Dörromfattningar, portalpartiet mellan vestibulen och hallen, socklar, väggbeklädnad och lister m. m. ha utförts af huggen Mölnbo-sten. Trappor af kalksten i trappornen och mellan hallen och absiden hafva inlagts. För anordnande af en föreläsningssal i jordvåningens midparti, invid kyrksalen i absiden, hafva en del hvalf och väggar ommurats och ett par större granitpelare uppsatts. De 12 återstående kolonnerna af kolmårdsmarmor uppsattes i södra delens första galleri. Kalkstensgolf har inlagts i stora hallen, södra portgången m. fl. ställen samt cementgolf för linoleummattor i södra hallvåningarna. Entresolbjälklag af beton med järninlägg, s. k. Hennebique-konstruktion, inlades i sydvästra hallvåningen. Rabitzväggar uppsattes i första galleriet och i andra galleriets hvalföppningar mot hallen. Vidare utfördes arbeten med takpanel, inklädnad af träbjälkarna öfver marmorkolonnerna, mellanväggar, golf och åtskilligt snickeriarbete såväl i gallerierna som i amanuensrummen i nedre vindsvåningen samt i fotografiateljeren. Takstolar och annat trävirke i öfre vindarna ha målats med eldfärg.

Under 1904, då arbetsstyrkan i medeltal utgjorde 62 man, hindrades under ett par veckor arbetet delvis af strejk och lockout i timmermansyrket, och 1905 var af samma anledning under mer än 3 månader uppehåll i arbetet för murare och plåtslagare. Medeltalet arbetare för året uppgick till 58.

Ingeniör C. G. Norström och byggmästaren Håkan Larsson hafva fortfarande ledt byggnadsarbetena. I stället för arkitekten A. Bergman anställdes såsom professor Clasons närmaste man å ritkontoret och med särskild hänsyn till installationen af samlingarna arkitekten Ch. Lindholm.

Installationen. Efter omfattande utredningar och experiment fastställdes vid nämndens sammanträde den 21 sept. 1904 planen för samlingarnas installation i den nya museibygnaden. Till pröfning förelågo tre olika förslag, nämligen dels installationskommitténs förslag af den 5 april 1902, dels herr Norströms förslag att hålla den stora hallens nedre sidogallerier öppna, dels intendenten Salins af den 17 sept. 1904.

Beträffande installationskommitténs förslag fann nämnden med uttalande af sitt erkännande och sin tacksamhet för det uppoffrande och synnerligen vägledande arbete kommittén nedlagt på utredandet af denna betydelsefulla fråga förslaget dock ej kunna direkt läggas till grund för installationen, enär detsamma måst utarbetas, innan samlingarnas omfång varit fullt känt.

Därefter beslöt nämnden i anslutning till intendenten Salins förslag i hufvudsak följande:

att jordvåningen skulle användas för utställning af en del af den svenska allmogesamlingen, stockholmiana, typserier, kyrkliga föremål m. m.; att de nedre gallerierna å ömse sidor om den stora hallen skulle användas till utställning af allmogeföremål från Sverige samt minst 8 interiörer, hvilka om så finnes lämpligt borde vara öppna mot hallen; att i kolonn Galleriet skulle uppställas allmogesamlingar från Norge, Danmark, Island m. m. samt skrå- och apoteksafdelningarna, textil slöjd, musikinstrument, spel och leksaker; att i högsta gallerivåningen skulle göras en kronologisk utställning af föremål belysande de högre ståndens lif.

I och för installationen har såväl under 1904 som i synnerhet under 1905 ett ifrigt arbete med försöksuppställningen af museets olika afdelningar pågått, ett arbete som utmynnat i en mer detaljerad plan för den slutliga uppställningen och i fastställandet af de olika montertyper, som skulle komma till användning. Vid styrelsesammanträdet den 20 sept. 1905 anmälde styresmannen, att om arbetena intensivt bedrefves museet skulle kunna öppnas för allmänheten vid midsommartiden 1907, såvida inga oförutsedda händelser af allt för störande art skulle inträffa.

Lifrustkammarens deponering i Nordiska Museet. Under 1904 börjades och under 1905 slutfördes underhandlingarna mellan Svenska Staten och Nordiska Museet angående K. Lifrustkammarens deponering hos Nordiska Museet. Dessa samlingar skulle inrymmas i museets stora hall m. fl. lokaler. Handlingarna rörande ärendet äro tryckta i Bihang till Riksdagens Protokoll 1905, 1 Saml., 1 Afd., 50 Häft. (N:o 95). Sedan Riksdagen beviljat 4,500 kr. på extra stat 1906 till flyttningen, antog K. Maj:t öfverenskommelsen genom ett K. bref af 20 okt. 1905.

Samlingarna. Dessa hafva under 1904 vuxit med 3,655 nummer och under 1905 med 4,050. Bland förvärfven ingå inköp af rektor K. Palmgrens samling af allmogesaker och den af godsegaren A. B. Wallis på Dybeck nära Ystad hopbragta samling af väsentligen skånska allmogesmycken af silfver. Många gåfvor ha öfverlämnats till museet. Förteckning öfver gifvarne med omnämmande af en och annan intressantare gåfva finnes införd i den till denna redogörelse fogade gåfvolistan, sid. 28 o. f.

Föreningen Handarbetets Vänner har öfversändt protokollsutdrag öfver föreningens på årsmötet den 24 mars 1904 fattade beslut, att för den händelse föreningen skulle upplösas eller upphöra med sin verksamhet dess samlingar af äldre textilarbeten samt mönster och modeller skulle anses som nationalegendom och öfverlämnas till Nordiska Museet.

Depositioner. Depositionen af Uppsala Domkyrkas högaltare, som skedde 1891, har under 1905 upphört, sedan altaret af församlingen öfverlåtits till Gustaf Vasa-kyrkan i Stockholm för att där uppsättas. I Riksmuseets etnografiska afdelning deponerades år 1904 en Nordiska Museet tillhörig tungusdräkt. Den till museet år 1885 och följande år såsom gåfva af Nordiska Roddföreningen i Zürich öfverlämnade samling af pris vunna vid olika roddtävlingar och bestående af silfverpokaler, medaljer, flagga, album m. m. deponerades, på därom framställd begäran, af Nordiska Museet hos den nuvarande Nordischer Ruderclub i Zürich.

Utlån. Under våren 1904 utlånades ett antal Hauptmöbler till Svenska Slöjdföreningen, som anordnat utställning af sådana, och till Föreningen för Svensk hemslöjds utställning en större mängd spetsar.

Utställningar. Den »Södra paviljongen», Drottninggatan 71 A, där museets första utställning öppnades den 24 oktober 1873, var den sista af museets lokaler, som i och för samlingarnas öfverflyttande till den nya byggnaden stängdes, hvilket skedde den 5 sept. 1904. Den 1 okt. samma år var öfverflyttningen verkställd.

Sommaren 1905 egde en utställning rum i det nyuppförda soldattorpet på Skansen af soldattorpskyltar från alla de numer upphörda indelta regementena. Samlingen hade hopbragts och skänkts genom direktör E. Rosenlind.

Desinfektion. Den i 1903 års Meddelanden omnämnda desinfektionsugnen blef färdig våren 1904 och har sedan dess fungerat till belåtenhet.

Biblioteket. Museets bibliotek har år 1904 ökats med 910 band och skrifter samt år 1905 med 935.

Som gåfva af förste hofintendenten dr John Böttiger har boksamlingen under de båda ifrågavarande åren ytterligare fått emottaga ej mindre än 146 arbeten i konsthistoria och olika grenar af konstslöjd, bland andra sådana verk som Lessing, J., Die Gewebe-Sammlung des K. Kunstgewerbe-Museums in Berlin, Berlin 1900—05; Macquoid, P., A history of english furniture, London 1904—1905; De Clarac, F., Musée de sculpture antique et moderne, Paris 1826—1853, 12 delar inb. i 13 band. — Hvad öfriga gåfvor beträffar, hänvisas till förteckningen å sid. 35 o. f.

Litterär bytesförbindelse har inledts med följande:

Borås. De sju häradernas kulturhistoriska förening. 1905.

Helsingfors. Statens Historiska Museum. 1905.

Kasan. Gesellschaft für Archäologie, Geschichte und Ethnographie an der Kaiserlichen Universität zu Kasan. 1905.

Krakau. Polska sztuka stosowana (Société de l'art appliqué polonais). 1904.

Zürich. Geographische ethnographische Gesellschaft. 1904.

Arkivet. Utom den stora ökning af fotografiska plåtar tagna af flere af museets tjänstemän under deras resor, har inköpts ett stort antal fotografier af kulturhistoriska föremål från fotografen Chr. Hude i Roskilde.

Mycket värdefulla samlingar af uppteckningar om allmogens lefnadssätt, seder, tro, sägner o. s. v. förvärfvades från fil. kand. N. Keyland, Hälsingland, Härjedalen, Jämtland och Värmland, och seminarieeleven Levi Johansson, södra Lappland, Jämtland och Ångermanland, samt med anledning af frågelistan om julfirandet från skolläraren Lars Lunell, Dalarna. Fil. kandidaterna Sv. Tunberg och J. Sandström aflämnade med ritningar och fotografier illustrerade redogörelser öfver resultaten af sina undersökningar i Västergötland, och läraren O. P. Pettersson ett större manuskript »Kristofer Sjulssons minnen om Vapstenlapparna i början af 1800-talet.» Jfr s. 5.

Renritningar från den hösten 1903 af arkitektelever vid K. Tekniska Högskolan och amanuensen S. Ambrosiani verkställda uppmätningen af Ulfunda slott utanför Stockholm aflämnades våren 1905.

Skansens allmänna utveckling. 1904. Den under föregående år påbörjade genomgripande reparationen af det långa envåningshus, i hvilket den forne egarens, herr Chr. Hammers bibliotek varit inrymdt, fortgick med några afbrott, hvarvid å östra gafveln gjordes en tillbyggnad i samband med inredandet af bostad åt föreståndaren för den zoologiska trädgården. En del rum togos vidare i anspråk för expeditionen, såväl Skansens som Samfundets för Nordiska Museets främjande, hvilken flyttats från lokalen vid Drottninggatan. Detta år började äfven uppföras den till samlings- och serveringslokal afsedda byggnad, som sedermera fått namnet *Högloftet*. Denna byggnad, som uppfördes efter ritningar af arkitekten K. Guettler, stod i slutet af året under tak. — 1905. Arbetena med Högloftet fortskredo under vintern, så att detsamma kunde öppnas för allmänheten den 25 mars. Byggnaden, två våningar hög, består af en större och en mindre sal samt toaletterum. En mindre byggnad, i hvilken inrymtes köksafdelningen samt matrum för arbetspersonalen, sammanbinder Högloftet med Bredablick. I den långa expeditionsbyggnaden ha vidare inredts bostadsrum för kullor, hvarjämte en del af utrymmet tagits i anspråk till förrådsrum. Till de olika lägenheterna har vattenledning inledts. I Bredablicks tredje våning har iordningställts ett expeditionsrum för dräktkammaren. I Oskar II:s terrass har murats en ny barriär mot en brant, där en sådan skyddsanordning förut saknats. Torslunden, det område, som upplåtits till de besökande hvilka på Skansen önska förtära medförd mat, har utvidgats och försetts med ett flertal nya bord och säten. Ny källare har murats under Idunshallen. Ytterligare 5 luxlampor ha utsatts på Skansen.

Middags- och aftonkonserter gåfvos alla sön- och helgdagar, då vädret så tillät, af Flottans musikkår, hvarjämte under sommarmånaderna dagligen en afdelning af samma kår konserterade vid Bredablick och å Solliden. Stockholms allmänna sångförening, Bellmanskören, Typografiska föreningens kör, Stockholms sångarförbund och sångsällskapet Mikrofon gåfvo likaledes konserter vid flere tillfällen, och från Hällestadsstapeln utfördes hvarje söndags middag rytmiska koraler af en barnkör.

Skansens klädkammare. Klädkammarförrådet har ökats med följande dels inköpta, dels i klädkammaren förfärdigade kopior af dräkter, nämligen 12 dräkter till Bellmanstyper; 1 damdräkt och 7 gossdräkter från 1830-talet; 2 damdräkter från 1870-talet; 6 st. djäknekragar m. m. Af allmogedräkter hafva tillkommit 29 dräkter, mans-, kvinno- och barndräkter från Vingåkers sn, Södermanland; 2 kvinnodräkter från Ingelstads hd, Skåne; 1 kvinnodräkt från Vemmenhögss sn och 1 d:o från Onsjö sn, Skåne; 2 barndräkter från Järna sn, Dalarna, samt 1 flickdräkt från Öland.

Skansens fester m. m. Skansens stora och betydelsefulla uppgift att genom fosterländska fester och återupptagande af gamla bruk hos vårt folk väcka och underhålla känslan för fosterlandet och dess minnen, har man under åren 1904 och 1905 som alltid sökt fylla.

Årsskiftena hafva sålunda firats med nyårsvaka omkring Renberget, där vid flammorna af ett väldigt bål Tennysons dikt Nyårsklockan i Fredins öfversättning föredragits.

I samband med de i början af febr. 1905 i hufvudstaden pågående Nordiska spelen anordnades den 8 i samma månad en talrikt besökt *midvintersfest*.

Valborgsmässoaftonen — den 30 april — egde båda åren de sedvanliga studentkonserterna rum, hvarjämte första gången för året folkdansar och ringlekar utfördes. 1905 inträffade Valborgsmässoaftonen på en söndag, och uppgick de besökandes antal till 31,213, den största siffra som hittills uppnått.

Söndagen den 14 maj 1905 uppläts Skansen för en större fest, anordnad i samband med »Barnens dag».

De sedvanliga *vårfesterna* började 1904 den 27 och 1905 den 31 maj. Vid båda festerna förekom en sörmländsk nämndemansgård, Söråker, hvars innevånare bjödo de besökande på såväl andlig som lekamlig välfägnad. Å Skansens sommarteatrar uppfördes båda åren några af de gamla folkvisedansar, som fordomtima tråddes, men som under de senare århundradena till stor del hemfallit åt glömskan. Fru Hulda Garborg från Kristiania, som studerat dessa dansar på Färöarna, där de längst fortlevat, hade för festen 1904 välvilligt åtagit sig inöfningen och ledningen af de samma. I Oktorpsgården firade Svenska folkdansens vänner sina fulltaligt besökta dansgillen. Pro-

grammet för 1905 års värfest upptög dessutom en kulturbild, föreställande mönstring af borgarne i en småstad på trettioåriga krigets tid.

Den 6 juni — efter häfdvunnen sed å Skansen högtidlighållen som *svensk nationaldag* — firades äfven dessa år som sådan. Utom en del af värfesternas program, som dessa dagar upprepades, höllos från Renberget tal för vårt fosterland och dess minnen, 1904 af kanslissekreteraren Hugo Tiger-schiöld och 1905 af riksantikvariern dr Hans Hildebrand.

Den för *midsommaraftonen* 1904 planlagda festen måste på grund af ogynnsamt väder inställas, men samma dag 1905 samlades på Skansens höjder talrika skaror, som åsågo dansen kring den nyresta majstången och deltog i midsommarsvakan.

Bellmansdagen firades båda åren med festliga tåg.

Årsdagarna af Nordiska Museets öppnande för allmänheten — den 24 oktober — firades med flaggning och svensk lösen från Skansens salutbatteri.

Den 1 november 1905 då *Sveriges blågula flagga* åter hissades öfver tusen och åter tusen offentliga och enskilda byggnader i vårt land blef särskildt Skansen skådeplats för en fosterländsk högtid, anordnad framför allt i syfte att hos hufvudstadens ungdom hufvästa intrycket och betydelsen af de blågula färgerna. Till denna högtid, som H. M. Konungen, Kronprinsen, Prins Gustaf Adolf med gemål samt Prinsarne Carl och Eugen hedrade med sin närvaro, och till hvilken ett stort antal af hufvudstadens framstående personligheter samlats, hade nämligen inbjudits lärjungar från Stockholms samtliga elementar- och folkskolor, uppgående till flere tusen. Sedan samling skett å planen framför Renberget, å hvilket var rest en väldig flaggstång, uppsteg dit professor Oscar Montelius och framhöll i ett kärnfullt och anslående tal dagens betydelse, hvarpå Nordiska Museets styresman hissade den stora siden-duken, som vecklade ut sig för vinden, under det psalmen »Vår Gud är oss en väldig borg» unisont sjöngs af människomassan. Under tonerna af »Stå stark du ljusetets riddarvakt», utförd af Flottans musikkår, defilerade därefter skolungdomen.

Gustaf II Adolfs och Karl XII:s dödsdagar högtidlighöllos med flaggning och salut. Liksom föregående år voro till de förra inbjudna lärjungar vid Stockholms flickskolor, och till de senare manskapet vid i hufvudstaden förlagda regementen.

Konungens födelse- och namnsdagar firades likaså med flaggning och salut, hvarjämte förstnämnda dag 1904 ett större fyrverkeri afbrändes.

Julmarknader efter mönster af dem, som af ålder hållits å Stortorget, anordnades båda dessa år dagarna före jul.

Minnesringning anordnades på Skansen under år 1904: den 5 febr. å hundraårsdagen af Johan Ludvig Runeborgs födelse; den 5 april efter friherre

Gabriel Djurklou; den 27 maj å Artur Hazelius' dödsdag; den 16 juni efter f. d. riksarkivarien Clas Teodor Odhner samt den 30 juni efter f. d. statsrådet Jesper Crusebjörn. Under år 1905 egde minnesringning rum: den 1 febr. efter professor Hjalmar Stolpe; den 9 febr. efter f. d. justitierådet Knut Olivecrona; den 26 febr.—5 mars efter intendenten vid Nordiska Museet Gunnar Hazelius; den 27 maj å Artur Hazelius' dödsdag; den 16 juni efter statsrådet Carl von Friesen samt den 14 december efter amanuensen vid Nordiska Museet Emilia Helleday.

Skansens kulturhistoriska afdelning. Redan under slutet af 1903 hade invid finnstugorna börjat uppföras ett kokhus och en stolpbod. Det förra utgjorde köket till pörtet Damstugan redan då denna stod på sin gamla plats vid Örtjärnshöjden i Lekvattnets socken i Värmland och har inom Skansen fått sin plats strax bakom pörtet. Stolpboden är från Honkamak, Långnäs by, Gräsmarks socken i Värmland. Sedan fram på våren 1904 en lada, med årtalet 1671, från Pojkansana gård, Hvitkärens by i Lekvattnets socken äfven anländt och återuppförts invid de öfriga husen från Värmlands finnbygd, är Skansens finngård fullständig och ger, där den på bergslutningen ligger omgärdad af tallskogen en synnerligen helgjuten och verklighetstrogen etnografisk bild af de i Sverige lefvande finnarnas bostadsförhållanden.

Sedan genom den frivilliga insamling, som af direktör E. Rosenlind igångsatts vid de svenska indelta regementena, nödiga medel till uppförande af ett soldattorp på Skansen influtit, inköptes på sommaren 1905 soldattorpet Saldefall under Högaskog i Eksjö landsförsamling, beläget omkring en halfmil norr om staden Eksjö. Torpet, som varit tilldeladt soldaten nr 91 på Vedbo kompani af Kalmar regemente, öfverflyttades omedelbart till Skansen, där det fått sin plats strax innanför Bellmansroporten. Nu står torpet, sedan det inredts och möblerats enligt seden i den ort, hvarifrån det härstammar, som ett minne af den indelte soldatens lif på roten.

På hösten 1905 förvärfvades och återuppfördes på Skansen en liten vattenkvarn från Ås socken i Halland, där den tillhörde hemmanet nr 2 i byn Stengårdshult, belägen en knapp fjärdingsväg från Derome station å Varberg—Borås järnväg. En dylik liten kvarn tillhörde förr hvarje gård, och ännu kan man vid en eller annan by få se de olika gårdarnas »skvaltkvarnar» eller, som de i Halland kallas, »enfortakvarnar» eller »sporrekvvarnar» ligga i rad utmed en liten bäck eller å. Den på Skansen uppförda Hallandsgården från Oktorp kunde ej anses fullständig utan en sådan kvarn. Därför har skvaltkvarnen fått sin plats alldeles invid Oktorpsgården vid en liten bäck, som här flyter fram ifrån Bergviken.

Två nya milstolpar ha uppsatts, den ena från Leksbergs socken i Västergötland, den andra från Ucklums socken i Bohuslän. Den förra har fått sin plats strax invid Hornborgastugan, den senare vid vägen mellan Svedenborgs lusthus och Bredablick.

Det lilla lusthuset från nr 30 Bellmansgatan, hvilket inom Skansen först fått sin plats på Framnäs, flyttades upp till södra ändan af Oskarsterrassen.

Torfbeläggningen å torfkåtan i lapplägrät omlades våren 1904. Under sommaren och hösten 1905 omlades norra sidan af torftaket å Laxbrostugan och södra sidan reparerades delvis; takveden å Morastugan och å slogboden förnyades; torftaket å stenstugan påbättrades och försågs med nya mullåsar.

För öfrigt ha arbetena vid Skansens kulturhistoriska afdelning under de båda sista åren måst begränsas till det allra nödvändigaste, emedan alla krafter insatts på det forcerade arbetet med museets uppställning.

Som *landsmålare* uppträdde under somrarna hvarje söndag Nergårds-Lasse (herr Sibbe Malmberg) och Jan i Seltorp (herr V. Bergström), den senare äfven vissa hvardagar ända tills han den 2 sept. 1905 efter blott några timmars sjukdom afled. Under slutet af samma sommar föredrog fil. kand. N. Keyland i Bollnässtugan sagor och sägner på värmlandsmål.

Folkdansar och ringlekar utfördes nästan dagligen under somrarna. Notarien C. Edelstam har ledt inöfningen af svenska folkdansar och herr V. Bergström samt kand. N. Keyland inöfningen af ringlekarna.

Under juni månad 1904 uppträdde herr Jon Dale från Bergen och framvisade norska folkdansar och gaf samtidigt Skansens danslag en kurs till inlärande af dessa dansar. För att återgälda det besök, som år 1903 gjordes å Skansen af det norska bondeungdomslaget, företog Skansens danslag, 1 spelman och 4 par, den 25—30 juni 1904 en resa till Norsk Folkemuseum i Kristiania och uppträdde å Bygdö under några dagar.

Den 11 oktober 1904 hölls i Laxbrostugan af fru Briet Bjarnhjerdisdotter-Asmundson från Island föredrag om lefnadssätt och klädedräkt i hennes hemland.

Skansens naturvetenskapliga afdelning. *Den zoologiska trädgården.* En rymlig bur för vadare nybyggdes 1904. Det murkande trävirket i burarna för korpar, falkar, tjädor och orrar ersattes af stolpar af järn på murade stensocklar. Svinstian underkastades en genomgripande reparation. Sollidsdammen tömdes och rengjordes. Under 1905 nybyggdes en större järnbur i fem afdelningar för roffoglar. Ny hägnad för rådjuren iordningställdes i samband med hagarna för älg och kronbjort. Vattenledningen till vinterhuset ombyggdes, hvarigenom den blef användbar äfven under vintern. En holme uppmyrades

i svandammen. Vid denna damm samt vid Sollidsdammen och vadareburen ha uppsatts tafior med färglagda afbildningar af de fågelarter, som där finnas. Å vadareburen och småfågelburen ha satts tak.

År 1904 beslöt Nordiska Museets styrelse på förslag af intendenten Hazelius att tillsätta en rådgivande nämnd för den zoologiska trädgården på Skansen och inträdde efter anmodan följande personer i densamma: professorerna H. Dahlström, W. Leche, E. Lönnberg och Y. Sjöstedt samt konservator G. Kolthoff. Denna nämnd har att till Nordiska Museets styrelse afgifva yttrande i de frågor angående Skansens zoologiska trädgård, som till nämnden remitteras, äfvensom att på eget initiativ till museets styrelse inkomma med förslag i frågor rörande Skansens zoologiska trädgård.

Djurvärldens utveckling under de båda åren visas af tabellerna å sid. 40 o. f.

Besök. Södra paviljongen hölls tillgänglig för allmänheten under jan.—5 sept. 1904, d. v. s. till den dag, då den för alltid stängdes, liksom under föregående år hvardagar om vintern 11 f. m.—3 e. m., om sommaren 11 f. m.—4 e. m., söndagar hela året 1—3 e. m. Skansen har hållits öppen hvarje dag från 8 f. m. till om sommaren kl. 10, om vintern kl. 8 e. m.

Hela antalet besök år 1904 var 580,062, däraf 577,512 på Skansen, 2,550 i Södra paviljongen, 1905 613,944, alla å Skansen.

På årets olika månader fördela sig besöken å Skansen på följande vis:

	1904.	1905.
Januari	14,159	9,617
Februari	7,209	12,003
Mars	19,031	13,938
April	59,605	68,341
Maj	100,193	98,376
Juni	90,041	117,712
Juli	96,085	94,545
Augusti	69,485	77,356
September	69,617	59,443
Oktober	25,282	17,416
November	16,356	24,264
December	10,449	20,933
Summa	577,512	613,944

Antalet afgiftsfria besök på Skansen var 1904 31,582, 1905 66,732. Skillnaden i dessa summor beror i någon mån på att besöken ökas på grund af de fria inträden, som utgöra villkor för det anslag, Stockholms Stadsfullmäktige beviljat Skansen, se sid. 18.

Under år 1904 utlämnades å Skansen 202 studiekort för teckning och målning, hvaraf 161 berättigade till fritt inträde, under 1905 resp. 208 och 166 kort. Dessutom bereddades tillfälle till studier i museets magasinerade samlingar åt enskilda forskare, elever vid Tekniska Högskolan och Tekniska skolan i Stockholm samt åt elever vid Slöjdskolan i Göteborg, de båda senare skolorna under lärares ledning.

Ett stort antal *föreningar och kongresser* hafva besökt Skansen och där haft möten och samkväm. Bland dessa må nämnas: 1904 den 25 april Idrottsföreningarnas hyllningsfest för öfverste Balck; den 3 juni Studenter och Arbetares sociala kongress; den 6 aug. Folkbildningsförbundets kongress; den 12—14 aug. Deutsche Anthropologische Gesellschaft; den 20 aug. Sommarkursernas avslutningsfest. 1905 den 5 jan. Nykterhetskurserna; den 8 febr. Nordiska spelen; den 18 sept. Jordbrukskongressen.

Ekonomi. *Allmänna fonden*,¹ som den 31 dec. 1903 utgjorde kr. 58,872: 47, uppgick vid 1905 års slut till 60,272 kr. 47 öre.

Pensionsfonden utgjorde vid 1903 års slut kr. 2,488: 11 och hade den 31 dec. 1905 vuxit till 2,691 kr. och 14 öre.

Herman Frithiof Antells fond. Fondens kapital utgör 100,000 kr.

Johan August Hazelius' fond. Fonden, som den 31 dec. 1903 uppgick till kr. 27,073: 05, hade vid 1905 års slut vuxit till 29,282 kr. och 21 öre.

Grundfond af den 30 nov. 1901 till doktor Artur Hazelius' minne. Fonden utgjorde vid 1903 års slut kr. 851: 92 och hade den 31 dec. 1905 ökats till 1,131 kr. och 18 öre.

Byggnadsfondens behållning, som den 31 dec. 1903 uppgick till kr. 1,239,726: 33, hade vid 1905 års slut minskats till 748,894 kr. och 44 öre.

Bredablicksfonden. Samtliga till denna fond influtna bidrag uppgå till 101,870 kr. Större delen af detta belopp — 100,000 kr. — har åtgått till betalning af köpeskillingen för Bredablick. Återstoden har användts till Bredablicks underhåll.

Tivolifonden. Summan af de vid 1905 års slut lämnade bidragen utgjorde 64,517 kr. och 79 öre. Häraf hafva kronor 18,189: 34 insamlats genom ingenjör C. Ramström, hvilken dessutom under 1906 ytterligare aflämnat 99 kr., hvadan hela det af honom till Tivolifonden öfverlämnade beloppet uppgår till 18,288 kr. och 34 öre. Å köpeskillingen för Tivoliområdet hade museet vid 1905 års utgång utom ofvannämnda fondmedel 64,517: 79 af andra medel

¹ Med afseende å samtliga fonders uppkomst och ändamål hänvisas till Meddelanden från Nordiska Museet 1903, sid. 71 o. f.

inbetalat ytterligare 16,482: 21 samt dessutom i räntor å köpeskillingskulden för Tivoli kr. 39,443: 34.

Artur Hazelius' monumentsfond, som den 31 dec. 1903 uppgick till kr. 15,989: 27, hade vid 1905 års slut vuxit till 17,293 kr. och 99 öre.

Då Vetenskapsakademiens revisorers berättelse om museets förvaltning under år 1905 först längre fram blir tillgänglig, torde följande notiser kanske vara af intresse. Liksom föregående år åtnjöt museet 50,000 kr. i statsanslag. För första gången mottog Skansen ett offentligt anslag, i det att Stockholms stad beviljade 15,000 kr., på villkor att lärjungar vid offentliga läroverk i samlad klass skulle äga fritt tillträde, 2,000 frikort gällande sommarferierna utdelas åt skolbarn och 10 billighetsdagar samt minst 6 folksöndagar anordnas. Samfundet för Nordiska Museets främjande bidrog med kr. 15,036: 40. Penninggåfvor enligt gåfvolistan voro tillsammans, till fonder ej inräknade, kr. 2,266: 08. Inträdesafgifterna till Skansen belöpte sig till kr. 157,754: 89. Sammanräknas öfriga inkomster, uppgår hela inkomstsumman till 328,449 kr. 13 öre. Dessutom har museet af 9:de lotteriseriens öfverskjutande vinst emottagit kr. 49,504: 55, hvilket belopp enligt Kungl. Maj:ts beslut af ²⁷/₉ 1901 tillförts museet till betalning af dess skulder.

Bland utgiftsposterna må nämnas. Inköp till samlingarna och biblioteket kr. 17,693: 37, den nya museibyggnadens uppvärmning kr. 8,853: 10, löner och arfvoden vid museet kr. 47,807: 54, vid Skansen kr. 108,395: 03, nybyggnader på Skansen kr. 23,361: 78, konserter och fester därstädes kr. 38,809: 33 och den naturvetenskapliga afdelningen kr. 23,577: 24. Samtliga utgifter uppgingo till 362,056 kronor 61 öre.

Byggnadsfondens installationskostnader under 1905 voro kr. 15,232: 74, för desinfciering hade utbetalats kr. 444: 39.

Det bokförda värdet å samlingarna och biblioteket utgjorde vid 1904 års slut kr. 454,083: 64 och hade den 31 dec. 1905 ökats till 471,777 kr. 1 öre.

Inventariernas värde, som den 31 dec. 1904 var bokfördt till kr. 33,827: 33, minskades genom afskrifning under 1905 till kr. 33,683: 74.

Skansens kapitalvärde, som den 31 dec. 1904 uppgick till kr. 829,403: 29, hade vid 1905 års slut ökats till kr. 862,208: 82.

I museibyggnaden å Lejonslätten hade under 1905 nedlagts kostnader till ett belopp af 232,527 kr. 99 öre, hvadan byggnadens bokförda kapitalvärde vid nämnda års slut uppgick till 2,874,246 kr. och 65 öre.

Samlingarna voro vid 1905 års utgång brandförsäkrade till ett värde af 836,300 kr. Häraf belöpte sig på föremål, förvarade i museibyggnaden å Lejonslätten, 730,000 kr. och på kulturhistoriska byggnader och föremål å Skansen 106,300 kr. Museibyggnaden å Lejonslätten var försäkrad till ett belopp af 2,700,000 kr. samt Skansens ekonomibyggnader och Bredablicks

torn till ett sammanlagdt värde af 369,220 kr. Brandförsäkringsafgifterna uppgingo till 1,537 kr. och 96 öre.

De af revisorerna aflämnade revisionsberättelserna för åren 1903 och 1904 lyda sålunda:

Till Kungl. Vetenskapsakademien.

Undertecknade, som af Kungl. Vetenskapsakademien blifvit utsedda att såsom revisorer granska Nordiska Museets räkenskaper för år 1903, få härmed, sedan siffergranskningen af de vidlyftiga räkenskaperna blifvit genom en af oss utsedd person verkställd, afgifva följande revisionsberättelse.

Inkomster:	K r o n o r.			
Statsanslaget	—	—	50,000	—
Bidrag från Samfundet för Nordiska Museets främjande	—	—	15,592	69
Gåfvor: till museet	11,005	30		
> Artur Hazelii fond af ^{30/11} 1901	100	—		
> A. Hazelii monumentsfond	2,500	—		
> Skansen, inklusive Tivolifonden	26,162	29		
> Riksskyttetäflingarnas festfond	1,200	—	40,967	59
Inträdesafgifter till samlingarna i staden	—	—	5,548	35
Diverse inkomster	—	—	561	78
Afkastning af Herman Fritiof Antells fond	—	—	1,790	—
Behållning af egendomarna n:o 77 och 79 Drottninggatan	—	—	37,570	14
Skansens inkomster:				
Afkastning af Grills donation	2,034	—		
Inträdesafgifter	162,846	15		
Diverse	69,490	79	234,370	94
Nordiska museets lotteri	—	—	785,694	59
Räntor	—	—	42,430	11
Bidrag från Skansens terrassfond	—	—	629	67
Ökning af bokförda värdet af:				
Museibygnaden å Lejonslätten	305,821	65		
Skansen	342,443	—		
Samlingarna	14,491	70		
Biblioteket	971	25		
Inventarierna i museet	1,084	30	664,811	90
Summa inkomster	—	—	1,879,967	76
Utgifter:				
Byggnadskostnader	—	—	305,821	65
För museet:				
Inköp till samlingarna	14,491	70		
> biblioteket	971	25		
> af inventarier	1,425	45		
> två bronsbyster af Artur Hazelius (A. Hazelii monumentsfond)	1,000	—		
Utskylder	400	88		
Hyor	10,718	77		
Bränsle	751	95		
Belysning	103	45		
Försäkringsafgifter	2,502	29		
Transport	32,365	74	305,821	65

		K r o n o r.			
	Transport	3 365	74	305,821	65
Löner		40,407	20		
Resekostnader		2,610	83		
Expeditionskostnader		4,781	31		
Lagningar och underhåll		168	51		
Litterära arbeten		4,760	33		
Installationskostnader		17,967	30		
Desinficiering och preparering		1,485	62		
Räntor		338	50		
Diverse utgifter		2,544	75	107,430	09
För Skansen:					
Nybyggnader		4,036	03		
Väganläggningar		4,498	95		
Skansens terrassuppgång		629	67		
Inventarier		4,433	68		
Lagningar och underhåll		9,804	29		
Löner och arfvoden		109,237	12		
Utskylder		2,805	75		
Bränsle och belysning		5,522	85		
Gasmotorstationen		3,020	80		
Elektricitetsverket		2,015	09		
Bergbanan (inkl. ränta och afbetalning 3,600: —)		4,156	13		
Vattenledningen		1,691	38		
Kjädammaren		1,941	99		
Konserter och fester		28,345	72		
Extra bevakning		6,515	57		
Vårfesten		10,790	61		
Skanstryck		4,881	20		
Diverse utgifter		5,005	54		
Inköp af jord		1,041	25		
» » frön och växter		770	29		
» » trädgårdsinventarier		8	25		
» » djur		3,969	48		
Djurens bostäder		2,027	67		
» föda		18,355	48		
Zoologiska trädgårdens hvarjehanda		169	02		
Stallet		5,097	58		
Räntor		9,000	—	249,771	39
Öfverfördt till följande fonder:					
Allmänna fonden		1,700	—		
Johan August Hazellii fond		1,041	27		
Artur Hazellii fond af ^{30/11} 1901		129	51		
A. Hazellii monumentsfond		2,049	27		
Pensionsfonden		95	70		
Byggnadsfonden		497,641	10		
Riksskyttetäffingarnas festfond		1,200	—	503,856	85
Behållning		—	—	713,087	78
	Summa	—	—	1,879,967	76
Kapitalkonto.					
Behållning vid årets början		2,619,104	05		
» för år 1903		713,087	78		
» vid årets slut		3,332,191	83		

		K r o n o r.			
<i>Aktiva.</i>					
Samlingarna (inköpspris för efter 1879 inköpta föremål)	—	—	422,544	28	
Biblioteket (inköpspris för efter 1880 inköpta böcker)	—	—	12,529	37	
Inventarier	—	—	33,773	74	
Museibyggnaden å Lejonslätten	—	—	2,389,291	53	
Skansens kapitalvärde:					
inköpsvärde:					
Öfre Skansen	25,000:	—			
Nedre Skansen	50,000:	—			
Sevilla	38,000:	—			
Tivoli	225,000:	—			
Bredablick	100,000:	—			
Ekonomibyggnader, uppförda af museet		438,000	—		
Kulturhistoriska byggnader		47,250	—		
Järnstaketet längs södra gränsen		113,600	—		
Inventarier		6,730	—		
Serveringens inventarier		69,021	90		
Klädkammaren		18,001	45		
Djurbestand, djurburar och hagar		14,809	90		
Bergbanan (å inköp af bergbanan gjorda afbetalningar)		63,029	75		
		10,000	—	780,443	—
Aktier och obligationer:					
Aktier i Gefle—Dala järnvägsaktiebolag (inköpta för kr. 99,820: —)		95,000	—		
Teaterbyggnadskonsortiets premieobligationer af 1889, 50 st. å 22: 50		1,125	—		
En Sveriges allm. hypoteksbanks 4 % obligation af 1880 (nom. värdet)		4,000	—		
En Svenska statens 3,6 % obligation (nom. värdet)		5,000	—		
Mora-Venerns järnvägsaktiebolags 4 $\frac{1}{2}$ % obligationer af 1903		40,000	—		
Dala—Helsinglands järnvägsaktiebolags 5 $\frac{1}{2}$ % förskrifning å nom.		25,000	—		
Upplupen ogulden ränta och vinstutdelning för 1903 å Gefle—Dala järnvägsaktiebolagsaktierna		1,610	—		
Upplupen ränta å obligationerna		1,075	83	172,810	83
Insatt i banker		—	—	852,988	39
Fordringar		—	—	354,846	21
Kassabehållning		—	—	2,898	66
Summa		—	—	5,022,126	01
<i>Passiva.</i>					
Skulder:					
för egendomen n:r 77 Drottninggatan		341	11		
» » » 79 »		326	09		
» Skansen		159,000	—		
upplupen ränta		451	19		
andra skulder		6,321	81	166,440	20
Fonder:					
Allmänna fonden		58,872	47		
Pensionsfonden		2,488	11		
Herman Fritiof Antells fond		100,000	—		
Johan August Hazelii fond		27,073	05		
Transport		188,433	63	166,440	20

		K r o n o r.			
	Transport	188,433	63	166,440	20
	Artur Hazellii fond af ^{30/11} 1901	851	92		
	Skansens terrassfond	76,542	83		
	A. Hazellii monumentsfond	15,989	27		
	Riksskyttetäflingarnas festfond	1,200	—		
	Byggnadsfonden	1,239,726	33		
	Ph. Hebbes testamentsmedel	750	—	1,523,493	98
Kapitalkonto:					
	Behållning	—	—	3,332,191	83
	Summa	—	—	5,022,126	01

Under året hafva museets båda fastigheter 77 och 79 Drottninggatan blifvit försålda för ett pris, som med afdrag af omkostnader uppgått till kr. 303,960: 59. Då de voro bokförda till kronor 291,730: 30, så uppstod alltså härigenom en bokförd vinst af kronor 12,230: 29. I sammanhang härmed har reparationsfonden för dessa fastigheter, som uppgick till kr. 22,252: 13, kunnat disponeras för andra ändamål. Häraf förklaras storleken af den under inkomster upptagna posten »behållning af egendomarna 77 och 79 Drottninggatan.»

Utom hvad som omedelbart framgår af den ofvan lämnade öfversikten, torde i öfrigt följande förtjäna omnämnas:

att byggnader och anläggningar å Skansen, hvilka tidigare icke alls upptagits bland aktiva, i år för första gången upptagits till ett värde af sammanlagdt kronor 342,443: —;

att å köpesumman för Skansen och Bredablick under året afbetalts kr. 9,000: —;

att å Skansens bergbana afbetalts kr. 2,000: —.

Antalet besökande har under året uppgått till 616,871, af hvilka 612,952 besökt Skansen.

Museets värdehandlingar hafva denna dag inventerats, och utgjordes desamma af: Obligationer till ett nominellt värde af kr. 332,000: —.

Reverser till ett belopp af kr. 390,000: —.

Stockholms enskilda banks kapitalräkningsbevis å tillsammans kr 1,633: 95.

Dessutom 50 st. teaterbyggnadskonsortiets premieobligationer af 1889, och 161 st. aktier i Gefle—Dala järnvägs A. B.

Intyg om siffergranskningen bifogas.

Stockholm den 8 januari 1906.

E. Phragmén.

Svante Arrhenius.

Jakob Eriksson.

Vid Siffergranskning af 1903 års räkenskaper för Nordiska Museet och Samfundet för Nordiska Museets främjande har någon anledning till anmärkning icke förekommit, alla utgiftsposter hafva vid jämförelse med bilagorna visat sig vara riktigt verifierade, hvilket härmed intygas.

Stockholm den 3 maj 1905.

Hj. Tillberg.

Till Kungl. Vetenskapsakademien.

Undertecknade, som af Akademien blifvit utsedda att såsom revisorer granska Nordiska Museets räkenskaper för år 1904, få härmed, sedan siffergranskningen af de vidlyftiga räkenskaperna blifvit genom en af oss utsedd person verkställd, afgifva följande revisionsberättelse.

Inkomster:	K r o n o r.			
Statsanslaget	—	—	50,000	—
Bidrag från Samfundet för Nordiska Museets främjande	—	—	15,947	22
Gåfvor: till museet	1,576	13		
> Artur Hazelii fond af den ³⁰ / ₁₁ 1901	100	—		
> Skansens, inklusive Tivoli- och Bredablicks-fonderna	14,050	—	15,726	13
Inträdesafgifter till samlingarna i staden	—	—	5,103	30
Diverse inkomster	—	—	98	59
> > å kontot för samlingarna	—	—	216	26
Afkastning af Herman Fritiof Antells fond	—	—	1,790	—
Öfverfördt från: Lotterimedels räkning till Byggnads-fonden	—	—	42,256	65
Räntor	—	—	6,721	91
Skansens inkomster:				
Afkastning af Grills donation	1,908	—		
Inträdesafgifter	158,493	05		
Diverse inkomster	72,093	77	232,394	82
Bidrag från Skansens terrassfond	—	—	276	31
> > Byggnadsfonden	—	—	223,398	29
Arbetsättning å Skansens skuld	—	—	6,000	—
Ökning af bokförda värdet å:				
Skansen	48,960	29		
Samlingarna	17,294	09		
Biblioteket	1,715	90		
Inventarier	53	59	68,023	87
Summa inkomster	—	—	667,953	35
Utgifter:				
Inköp till Samlingarna	17,510	35		
> Biblioteket	1,715	90		
> Inventarierna	395	28		
Hyror	1,275	—		
Bränsle och belysning	8,835	43		
Försäkringsafgifter	1,755	37		
Löner	43,945	78		
Resekostnader	2,830	64		
Expeditionskostnader	3,968	51		
Lagningar och underhåll	138	66		
Litterära arbeten	2,625	30		
Transport	84,996	22		

		K r o n o r.			
	Transport	84,996	22		
Utskylder		962	50		
Fotografering		1,189	59		
Installationskostnader		11,495	13		
Desinficering och preparering		732	68		
Hvarjehanda utgifter		2,246	72	101,622	84
För Skansen:					
Utskylder		2,418	32		
Löner och arvoden samt extra bevakning		113,954	73		
Inventarier; inköp, lagningar och underhåll		9,401	69		
Nybyggnader (däraf Höganloftet 28,827,64)		46,299	55		
Väganläggningar och terrassuppgång		2,955	41		
Bränsle och belysning		5,988	08		
Gasmotorstationen		3,690	45		
Elektricitetsverket		3,050	85		
Bergbanan (inklus. ränta och afbetalning 3,800: —)		3,858	95		
Vattenledningen		1,303	49		
Klädkammaren		2,603	88		
Konserter och fester (inklusive vårfest och julmarknad)		38,819	51		
Skanstryck		1,593	19		
Hvarjehanda utgifter		4,648	29		
Inköp af jord, frön och växter		1,706	25		
Den zoologiska afdelningen		22,729	35		
Stallet		4,330	09		
Räntelikvid och afbetalning för året		14,520	—	283,872	03
Öfverfördt till följande fonder:					
Allmänna fonden		1,100	—		
J. A. Hazellii fond		1,082	92		
Artur Hazellii fond af den ^{30/11} 1901		135	22		
A. Hazellii monumentfond		639	57		
Pensionsfonden		99	52	3,057	23
Behållning för år 1904		—	—	279,401	25
Summa utgifter och behållning		—	—	667,953	35
Kapitalkonto.					
Behållning vid årets början		—	—	3,332,191	83
Årets behållning:					
I museibygnaden under året nedlagdt kapital	252,427: 13				
Afbetalning under året å köpeskillingen för Skansen	6,000: —				
Bokförd ökning af Skansens kapitalvärde under året	48,960: 29	307,387	42		
Häriifrån afgår:					
Brist i inkomster under året	27,644: 48				
Afskrifning å inventariernas värde (1%)	341: 69	27,986	17	279,401	25
Behållning vid årets slut		—	—	3,611,593	08
<i>Aktiva:</i>					
Samlingarna (inköpspris för efter 1879 inköpta föremål)		—	—	439,838	37
Transport		—	—	439,838	37

		K r o n o r.			
	Transport	—	—	439,838	37
Biblioteket (inköpspris för efter 1880 inköpta böcker)		—	—	14,245	27
Inventarier		—	—	33,827	33
Museibyggnaden å Lejonslätten (därå nedlagdt kapital)		—	—	2,641,718	66
Skansens kapitalvärde:					
inköpsvärde:					
Öfre Skansen	25,000: —				
Nedre Skansen	50,000: —				
Sevilla	38,000: —				
Tivoli	225,000: —				
Bredablick	100,000: —	438,000	—		
Ekonomibyggnader, uppförda af museet		84,050	—		
Kulturhistoriska byggnader		114,400	—		
Järnstaket		12,030	—		
Inventarier		70,333	53		
Serveringens inventarier		15,890	11		
Klädkammaren		15,672	40		
Zoologiska afdelningen		67,027	25		
Bergbanan (hittills gjorda afbetalningar)		12,000	—	829,403	29
Aktier och obligationer:					
161 aktier i Gefle—Dala järnvägsaktiebolag (inköpspris kr. 99,820)		95,000	—		
50 st. teaterbyggnadskonsortiets premieobligationer af 1889		1,125	—		
1 Sveriges allm. hypoteksbanks 4 % obl. af 1880 (nom. värde)		4,000	—		
1 Svenska statens 3,6 % obligation (nom. värde)		5,000	—		
Mora—Venerns järnvägsaktiebol:s 4,5 % obl. af 1903		40,000	—		
Dala—Hälsinglands järnvägsakt. bolags 5,5 % förskrifning, nom.		25,000	—		
Helsingborgs intecknings-garantiaktiebol:s obligationer		400,000	—		
Trävaruaktiebolaget Dalarnes obligationer		2,000	—		
Upplupen ogulden ränta och vinstutdelning för 1904 å G. D. J. aktier		1,610	—		
Upplupen ränta å obligationerna		2,542	50	576,277	50
Insatt i banker		—	—	182,643	09
Fordringar		—	—	397,560	11
Kassabehållning		—	—	2,143	57
	Summa aktiva	—	—	5,117,657	19
	<i>Passiva.</i>				
Skulder:					
Skansens köpeskilling återstod		153,000	—		
Till Stockholms intecknings-garantiaktiebolag		50,187	50	203,187	50
Fonder:					
Allmänna fonden		59,972	47		
Pensionsfonden		2,587	63		
Herman Fritiof Antells fond		100,000	—		
Johan August Hazelii fond		28,155	97		
Artur Hazelii fond af den ³⁰ / ₁₁ 1901		987	14		
A. Hazelii monumentsfond		16,628	84		
	Transport	208,332	05	203,187	50

		K r o n o r.			
	Transport	208,332	05	203,187	50
	Skansens terrassfond	76,266	52		
	Riksskyttetäflingarnas festfond	1,200	—		
	Byggnadsfonden	1,016,328	04		
	Ph. Hebbes testamentsmedel	750	—	1,302,876	61
Kapitalräkning:					
	Behållning vid årets slut	3,611,593	08	3,611,593	08
	Summa passiva	—	—	5,117,657	19

Såsom af kapitalkontot framgår, ha i 1904 års behållning intagits samtliga under året nedlagda kostnader å museibyggnaden på Lejonslätten med kronor 252,427: 13 äfvensom en enligt nämndens protokoll af den 28 februari 1906 till 48,690 kronor 29 öre upptagen ökning af Skansens kapitalvärde, hvori nybyggnader å Skansen och afbetalning å skuld för bergbanan ingå med de hufvudsakliga beloppen. Till behållningen har vidare förts den under året gjorda afbetalningen å skulden för Skansens köpeskilling, hvilken därigenom minskats från 159,000 till 153,000 kronor. Från dessa poster ha afdragits en brist i inkomster från Skansen, till ett belopp af kronor 27,644: 48, och en afskrifning af en procent af inventariernas värde, utgörande kronor 341: 69, hvarigenom totalbehållningen för år 1904 uppgår till kronor 279,401: 25.

Antalet besökande har under året uppgått till 580,012, bland hvilka 577,462 besökt Skansen.

Museets värdehandlingar hafva denna dag inventerats och utgjordes desamma af: Reverser, försedda med vederbörliga hypotek:

		K r o n o r.			
	Af C. Cervin	95,000	—		
	Af densamme	110,000	—		
	Af Hj. Boheman	20,000	—	225,000	—
	Kapitalräkningsbevis från Stockholms Enskilda Bank å tillsammans	—	—	1,633	95
	Aktier:				
	161 st. i Gefle—Dala järnväg å 525 kronor	—	—	84,525	—
	Obligationer:				
	Helsingborgs Garantiaktiebolags å nominellt	120,000	—		
	Trävaruaktiebolaget Dalarnes > >	6,000	—		
	Mora—Venerns järnvägsaktiebolags >	40,000	—		
	Nya aktiebolaget Tivoli å K. Djurgården å nom.	2,000	—		
	Allmänna hypoteksbankens å nominellt	4,000	—		
	Svenska statens	5,000	—		
	Teaterbyggnadskonsortiets premie 50 st. å 22: 50	1,125	—		
	Dessutom i Skand. Kreditaktiebolaget såsom hypotek enligt bevis lämnade Helsingborgs int.-gar.-akt.-bolags (säkerhet för löpande räkn.)	100,000	—	278,125	—
	Summa	—	—	589,283	95

Intyg om siffergranskningen bifogas.¹

Stockholm den 26 oktober 1906.

Svante Arrhenius.

C. Y. Sahlén.

Gerhard Holm.

¹ Detta intyg är med undantag af år och dato likalydande med det för år 1903, se sid. 22.

Följande penninggåfvor hafva lämnats till museet
1904.

H. M. KONUNGEN till löpande utgifter 500 kr.
Anderson, Knut, herr, Stockholm, till Skansen 1,000 kr.
Anderson, Theodor, herr, Nora, till Skansen 500 kr.
Bruzelius, L., f. Kempe, fru, Stockholm, till Skansen 5,000 kr.
Hernmarck, A., disponent, Stockholm, till afbetalning af museets skuld 1,000 kr.
Johansson, H., herr, Stockholm, till Skansens vårfest 50 kr.
Nobel, E., ingenjör, Petersburg, till löpande utgifter 76,13 kr.
Palmerantz, S., f. Winborg, fru, Stockholm, till Skansens vårfest 100 kr.
Thorell, R., häradshöfding, Stockholm, till Bredablicksfonden 200 kr.
Wallenberg, A., f. von Sydow, fru, Stockholm, till Skansens vårfest 100 kr.
>Artur Hazellii vän i Norge> till Artur Hazellii fond af ³⁰/₁₁ 1901 100 kr.

1905.

Hernmarck, A., disponent, Stockholm, till inköp 300 kr.
Genom Rosenlind, E., direktör, Stockholm, till Skansen (soldattorpet) 1,266,08 kr.
Genom densamme till inköp 200 kr.
Smitt, J. V., konsul, enligt testamenteriskt förordnande: kapital 10,000 kr., ränta 205,55 kr.
Strokirk, V., grosshandlare, Stockholm, till Skansens bäfverfond 600 kr.
Wikström, C., grosshandlare, Stockholm, till inköp 500 kr.
>Artur Hazellii vän i Norge> till Artur Hazellii fond af ³⁰/₁₁ 1901 100 kr.

Som bidrag till gäldande af köpeskillingen för Öfre Tivoli hafva
följande personer öfverlämnat nedannämnda belopp.

Berglind, C. G., hotellegare, Stockholm, 1904 200 kr.
Bonde, C. Cson, friherre, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
Bonnier, J., fröken, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
Bonnier, K. O., bokförläggare, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
Boström, E. G., universitetskansler, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
Bünsow, R., konsul, Stockholm, 1904 1,000 kr.
Bäckströms, J., sterbhus, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
Börtzell, A., hofintendent, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
Cervin, C., bankir, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
Danielius, B. A., grosshandlare, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
Enell, O., bankdirektör, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
Engvall, E., grosshandlare, Gefle, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
Francke, O., grosshandlare, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
Fris, G., bankdirektör, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
Hazellii, Artur, dödsbo (intendenten G. Hazellius) 1904 500 kr.
Hazellii, Artur, dödsbo (fru Gina Hazellius) 1905 500 kr.
Hazellius, M., f. Gahn, fru, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
Hirsch, I., grosshandlare, Stockholm, 1905 200 kr.
Hirsch, O., ingenjör, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.

Montan, E. W., professor, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
 Norström, C. G., ingenjör, Stockholm, 1904 1,000 kr.
 Nyström, G., major, Gefle, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
 Odelberg, C. A., kaptän, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
 v. Platen, C., herr, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
 v. Rosen, R., grefve, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.
 Sjöqvist, J., byggmästare, Stockholm, 1904 200 kr.
 Sundström, P., grosshandlare, Stockholm, 1904 200 kr.
 Wallenberg, A., f. v. Sydow, fru, Stockholm, 1904 200 kr.; 1905 200 kr.

Gåfvor af föremål till Nordiska Museets samlingar hafva lämnats af följande personer
 1904.

Ahlström, S., byggmästare, Ystad. — Aktiebolaget Nordiska Kompaniet, Stockholm. — Alling, Johan, agent, Stockholm: klavér, sign. P. Lindholm. — Almgren, H., fröken, Stockholm. — Almqvist, K. E., kanslisekreterare, Stockholm: fana som tillhört Stockholms Borgerskaps Infanteriregemente. — Alyhr, A., fru, Stockholm. — Ambrosiani, S., amanuens, Stockholm. — Andersdotter, Björk Brita, fru, Stockholm. — Andersson, Anders, Erik Karls, Älfros: allmogesaker från Härjedalen. — Andersson, Anders, Höle, Älfros: allmogesaker från Härjedalen. — Andersson, Anna, Tråa, Östansjö, Ytterhogdal. — Andersson, Dyrsmeds Jon, herr, Lerdal, Rättvik: allmogesaker från Dalarna. — Andersson, Erik, Grubban, Lillherrdal. — Andersson, Maria, fru, Gräsmark. — Andersson, Nygårds Anders, Ofvanmyra. — Andersson, O., herr, Flästa nr 7, Arbrå. — Andersson, Per, Juges, Ytterhogdal. — Andersson, Pers Jon, hemmansegare, Gärdsjö. — Andersson, Slars Samuel, hemmansegare, Gärdsjö. — Arsenius, Fredrik, torpedingenjör, Stockholm.

Bergfeldt, J., herr, Danderyd. — Bergqvist, G. Th., herr, Stockholm. — Bergviks bolag gm arrendator J. Eriksson, Fannhus, Älfros. — Billing, Anna, fröken, Stockholm. — Bjurling, W., apotekare, Stockholm: apotekskärl. — Bjurström & Wallenberg, Stockholm. — Björkman, A. E., fröken, Stockholm. — Björkström, K. V., skollärare, Lillherrdal: allmogesaker från Härjedalen. — Blixén, O., protokollsekreterare, Stockholm: uniformsrock. — Blomdahl, A. och I., byggmästare, Stockholm: stuckornament från Stockholm. — Blomqvist, J. M., Klockars, Öfverhogdal. — Boheman, Hj., major, Arensberg, Grenna. — Boman, J. A., hemmansegare, Bälsjö, Skog. — Borg, A., postexpeditör, Stockholm. — Borgenstam, E., apotekare, Skara: allmogesaker från Västergötland. — Boustedt, A. B., kaptän, Kungälf. — Brate, P., herr, Bråfors, Fagersta. — Brink, E., kaptän, Lidköping. — Broman, Joh., kronolänsman, Umeå. — Bruswitz, H., f. Rysspeer, fru, Sjötorp. — Bäcklin, W., löjtnant, Stockholm. — Bäcklund, Kerstin, Forse, Ytterhogdal. — Bäckström, H., herr, Tobo. — Böttiger, J., förste hofintendent, Stockholm: möbelyg och gyllenläder.

Carlson, Frith., bankkamrer, Stockholm. — Cassel, A., godsegare, Stjernerund, Askersund. — Cederblom, G., fröken, Stockholm. — Cederström, R., frih. intendent, Stockholm.

Dahl, Alfr., kronolänsman, Vrigstad. — Dahl, Ole, bagare, Östansjö, Ytterhogdal. — Dahl, T., fröken, Östansjö, Ytterhogdal. — Dahlström, N. G., bruksbokhållare, Norborg, Ämot. — Dalén, O., Flor, Ytterhogdal. — Danielsson, C. A., riksdagsman, Farstorp, Hvetlanda. — De Wylder, L., folkhögskoleföreståndare, Öfver-Torneå. — Drakenberg, A., f. v. Schantz, fru, Örebro: balkklädnad från 1855 m. m.

Eckhäll, G. A., landsfiskal, Gammelstad. — Edholm, P., herr, Bälsjö, Skog. — Ehrenpohl, E. J., fru, Stockholm: kofta, 1700-talets senare hälft, m. m. — Elworth, S., fru, Stockholm. — Enander, S. J., kyrkoherde, Lillherrdal: 12 bröllopskedar m. m. från Härjedalen. — Eneström, F. J. E., konduktör, Gislaved. — Erdmann, E., statsgeolog, Stockholm. — Eriksson, Bois Per, Biskopsbyn, Lima. — Eriksson, Brandt Nils, kvarnegare, Risforsen, Appelbo. — Eriksson, Brita, Runemo. — Eriksson, Dal Johan, hemmansegare, Opsaheden, Appelbo. — Eriksson, Erik, Hammarby, Ytterhogdal. — Eriksson, Erik, Tols, Lillherrdal. — Eriksson, Ingeborg, Holmen, Älfros. — Eriksson, Lars Erik, nämndeman, Nora. — Eriksson, Nils, Gärde, Lillherrdal: allmogesaker från Härjedalen. — Eriksson, O. M., Älfros. — Eriksson, Tors Lisbet, hustru

Västanå, Ofvanmyra. — Ersson, Per, Rismyr, Älfros. — Esbjörnsson, Sven, f. d. mjölnare, Kvarnen, Öfverhogdal. — Eurenus, G., herr, Ystad.

Fahlström, Carl E., husegare, Falun. — Fries, E., fröken, Ryssby. — Frostell, F., fru, Stockholm. — Frykman, O., prost, Ekshärad. — Färngren, John, ciselör, Stockholm.

Grewesmühl, E., fru, gm testamente: brudkrona och krans från 1776. — Grinde, Kerstin, Viken, Ytterhogdal. — Grip, Per, Västansjö, Ytterhogdal. — Gumélius, G., änkefru, Stockholm.

Hagander, A. G., antikvitetshandlare, Stockholm: boa från 1820-talet m. m. — Hallberg, E. A., handlande, Stockholm. — Hallström, A. R., folkskollärare, Stockholm. — v. Hallwyl, W., f. Kempe, grefvinna, Stockholm. — Halvardsson, Daniel, Gästgifvaregården, Lillherrdal. — Halvardsson, Halvard, Östansjö, Lillherrdal. — Halvardsson, Jonas, Holmen, Älfros. — Halvarsson, O., Minne, Ytterhogdal. — Halvarsson, Ol, Holmen, Öfverhogdal. — Halvarsson, Opsa Halvar, hemmansegare, Risheden, Äppelbo. — Halvarsson, Spännar Per, hemmansegare, Bu, Lima. — Hammarstedt, E., amanuens, Stockholm. — Hansson, Mans Anders, arbetare, Gårdsjö. — Hazelius, A., fröken, Stockholm. — Hellberg, H., f. Engström, fru, Sala. — Heurlin, O. T., klockare, Röke. — Hillman, A., konsul, Stockholm. — Hindreksson, Hindrek, Bäckén, Öfverhogdal. — Hindriksson, Anders, Ytterberg, Sveg. — Hinnerson, G., inspektor, Ytterhogdal: allmogesaker från Helsingland. — Hinnerson, H., fru, Ytterhogdal. — Hultgrens, Systemarna, tapiseriaffär, Stockholm. — Hübinette, E. W., kopparslagare, Stockholm. — Häggström, C., med. dr, Stockholm. — Höjer, A., telegrafkommissarie, Lysekil.

Jacobsson, A., f. Wahlgren, fru, Stockholm. — Jacobsson, A., herr, Stockholm. — Jakobsson, Bengt, Viken, Ytterhogdal. — Johansson, C. F., kyrkovärd, Svindegård, Veckholm. — Johansson, G., byggmästare, Stockholm. — Johansson, Johan, hemmansegare, Hälla, Bjästa. — Johansson, Johan, arbetare, Stockholm. — Johnson, Anders, Viken, Ytterhogdal. — Jonasdotter, Karin, gästgifverska, Lillherrdal. — Jonasson, Per, Kläves, Lillherrdal. — Jonasson, Per, Pell Pers, Lillherrdal. — Jonsdotter, Gertrud, Mon, Lillherrdal. — Jonsson, Anders, Minne, Ytterhogdal. — Jonsson, Anna, Minne, Ytterhogdal. — Jonsson, Britta, änka, »Upp i gårn», Öfverhogdal. — Jonsson, Erik, kommunalordförande, Mon, Öfverhogdal: allmogesaker från Härjedalen. — Jonsson, Halvar, Stensån, Ytterhogdal. — Jonsson, Jonas, Flor, Ytterhogdal. — Jonsson, Lars, Väster Bud, Öfverhogdal. — Jonsson, Lars, Flögan, Ytterhogdal. — Jonsson, Marta, Flor, Ytterhogdal. — Jonsson, Märta, änka, Gommorstrå, Öfverhogdal. — Jonsson, Olof, Bäckén, Lillherrdal. — Jonsson, Olof, Bud, Öfverhogdal. — Jonsson, Olof, Forse, Ytterhogdal. — Jonsson, Olof, Jo Jons, Älfros: allmogesaker från Härjedalen. — Jonsson, Zakris, Remmen, Älfros. — Jönsdotter, Anna, Ytterberg, Sveg. — Jönsdotter, Ingborg, Ytterberg, Sveg. — Jönsson, Anders, landtbrukare, Raflunda, Brösarp. — Jönsson, Jöns, Orrmo, Lillherrdal. — Jönsson, Jöns, f. d. gästgifvare, Hede Viken. — Jönsson, Lars, Skog, Älfros. — Jönsson, Mattias, Nilsgården, Öfverhogdal. — Jönsson, Märta, Orrmo, Lillherrdal. — Jönsson, Per, Ytterberg, Sveg. — Jönsson, Sven, Kolsätt, Älfros. — Jönsson, Sven, Orrmo, Lillherrdal. — Jönsson, Vilhelm, Östansjö, Lillherrdal.

Kalmberg, Jenny, fröken, Stockholm: fingerring af guld, som tillhört Emilie Flygare-Carlén m. m. — Karlsson, Bränd Anders, hemmansegare, Gårdsjö. — Karlsson, Nils, Per Ors, Sunnanå, Lillherrdal. — Kempff, C. G., kapten, Stockholm. — Kiellman-Göransson, J., fröken, Mariefred. — Kihlström, Klara, Ytterhogdal. — Kihlström, T., fröken, Ytterhogdal. — Kjellberg, Th., f. Edgren, fru, Stockholm: väfd tapet, 1700-talets förra hälft. — Knös, V., lektor, Uppsala. — Kollberg, Fr., musiksergeant, Stockholm. — Krook, E., f. Lindberg, fru, Stockholm.

Larsdotter, Gölin, Heden, Öfverhogdal: allmogesaker från Härjedalen. — Larsson, Brita, Skälmo, Lima. — Larsson, Hans, Nordeg, Lillherrdal. — Larsson, Joh., riksdagsman, Presstorp, Ucklum. — Larsson, Johan, Biskopsbyn, Lima. — Larsson, M. J., hemmansegare, Åhra, Lima. — Larsson, Per, Västansjö, Ytterhogdal. — Larsson, Per, Flor, Ytterhogdal. — Larsson, Saras Hans, hemmansegare, Gårdsjö. — Larsson, Sven, skomakare, Ytterberg, Sveg. — Lewin, A., fröken, Stockholm: docka med tillbehör m. m. — Lewin, Hj., kassör, Stockholm. — Lewin, L., f. Möller, fru, Stockholm: diverse dräkt-delar från midten af 1800-talet. — Liljemark, Nils, herr, Lillherrdal. — Lindstein, A., vaktmästare, Stockholm. — Liss, Anna, fröken, Stockholm. — Liss, Lars, kapten, Vaxholm. — Lundberg, Hj., kassör, Stockholm. — Löfgren, I. E., fanjunkare, Ingatorp.

Magnusson, Anders, Östansjö, Ytterhogdal. — Michaelsson, C. A. G., ingenjör, Stockholm: dräkt-delar från Häfverö sn, Uppland. — Michaelsson, K., f. Arvedson, fru,

Stockholm: dräktdelar från Häfverö sn, Uppland. — Mikelsson, Halvard, Orrmo, Lillherddal. — Moberg, A., fröken, Stockholm: dräktdelar. — Modin, Sven Olsson, Skog, Lillherddal: allmogesaker från Härjedalen. — Montgomery-Cederhielm, R., kammarherre, Fägersjögård, Lännäs: jaktvagn. — Muhr, J. P. A., bryggeriidkare, Stockholm. — Månsson, Olof, Gumjös, Öfverhogdal. — Mårtensson, Olof, OI Mårs, Öfverhogdal. — Mårtensson, Sigröd, fru, Östansjö, Ytterhogdal. — Möller, E., fru, Stockholm. Naulé, fru, Lillherddal. — Nilsson, Anna Maria, fru, Fullbro, Sorunda. — Nilsson, Gustaf, Stensån, Ytterhogdal. — Nilsson, Holvaster, hemmansegare, Torp, Sorunda. — Nilsson, Karl, Ytterberg, Sveg. — Nilsson, P. A., hemmansegare, Håggemåla, Ålem. — Nordeman, F. A., veterinär, Vadstena. — Nyman, John, Västansjö, Ytterhogdal.

Olofsson, Per, Gunnars, Lillherddal. — Olsdotter, Ingeborg, Grubben, Lillherddal. — Olsson, Erik, Orrmo, Lillherddal. — Olsson, G., herr, Kumla: dräktdelar från Kumla sn, Närke. — Olsson, J. E., målarmästare, Lillherddal. — Olsson, Jonas, Prinsbacken, Öfverhogdal. — Olsson, Jonas, Västansjö, Ytterhogdal. — Olsson, Kings Olof, arbetare, Skansen. — Olsson, Nygårds Martin, smed, Hammarsbyn, Torgås. — Olsson, Olof, Östansjö, Ytterhogdal. — Olsson, P., kronojägare, Ungärde, Lima. — Olsson, Stormatts Johannes, handelsföreståndare, Ungärde, Lima: allmogesaker från Lima sn, Dalarna. — Olsson, Wilh., herr, Runemo. — Olsson, Zakris, Ytterberg nr 24, Sveg: allmogesaker från Härjedalen. — Olsson, Östhans Lars, hemmansegare, Berga, Transtrand. — Olsson, Östhans Olof, fabrikssegare, Östvalla, Transtrand. — Ossbahr, C. A., kammarherre, Rom: textiler från 1800-talet.

Palm, C. U., konsthandlare, Stockholm. — Paykull, E., f. Fleming, friherrinna, Vallox-Säby, Knifsta. — Paykull, J. G., friherre, löjtnant, Vallox-Säby, Knifsta. — Persdotter, Karin, Sör, Högen, Lillherddal. — Persson, Anders, Hällan, Lillherddal. — Persson, Bois Lars, hemmansegare, Biskopsbyn, Lima. — Persson, Fäll Pelles Brita, Ytterhogdal. — Persson, Gunilla, Ytterberg, Sveg. — Persson, Jonk Jonas, Jonk, Öfverhogdal: allmogesaker från Härjedalen. — Persson, Lars, Ytterhogdal. — Persson, Lena, Finnbacken, Ytterhogdal. — Persson, M., fröken, Mårtsviken, Torgås. — Persson, Mor Olof, hemmansegare, Risheden, Appelbo. — Persson, Olof, Forsmon, Lillherddal. — Persson, Olof, Sveg. — Persson, Paul, Pallars, Älfros: allmogesaker från Härjedalen. — Persson, Per, Rismyr, Älfros. — Persson, Per, Ytterberg, Sveg. — Persson, Per, Rösås, Lillherddal. — Persson, Per, nr 9 Östansjö, Lillherddal. — Persson, Per, Täfte, Öfverhogdal. — Persson, Per, Knoppers, Ytterhogdal. — Persson, Pål, Flor, Ytterhogdal. — Persson, Sjuls Erik, hemmansegare, Skälmo, Lima. — Persson, Sven, Nolligårn, Ytterberg, Sveg. — Persson, Sven, Gjutbacken, Lillherddal. — Persson, Thol, Mackinstosh, Minn., U. S. A. — Persson, Unga Bois Per, hemmansegare, Ungärde, Lima. — Petersdotter, Kerstin, Siksjön, Sveg. — Petrelli, L., f. Eketrä, fru, Stockholm: dräktdelar, medaljafgjutningar m. m. — Planting-Gyllenbåga, Aug., kaptän, Remmingstorp, Axvall. — Påle, O. P., faktor, Lillherddal. — Pålsson, O., handlande, Gunnars, Öfverhogdal.

Regnander, A., fru, Ytterhogdal. — Regnander, Harald, Ytterhogdal. — Regnander, Olof, Ytterhogdal. — Reimer, P. L., skollärare, Järstorp, Löfvestad. — af Roléns, Eda, f. Grip, fru, sterbhus, Stockholm: »kläkommissarie» m. m. — Romdahl, A. L., amanuens, Stockholm. — Rosenqvist, C., packmästare, Helsingborg. — Rosenström, A. M., f. d. syssloman, Stockholm. — Rothman, C., jägmästare, Gellivare. — Rydberg, C. G., godsegare, Eksund.

Samson, M., f. Philip, fru, Göteborg. — Samzelius, H., jägmästare, Haparanda. — Sjulsdotter, Margareta, Nygården, Öfverhogdal. — Sjulsson, Jonas, Eskils, Öfverhogdal. — Sjulson, Sivert, Sjules, Öfverhogdal. — Skog, M. P., kyrkvård, Älfros. — Skoglund, Märta, fru, Skarpsveden, Djursås. — Sohlberg, Anna, fru, Bollnäs. — Sohlberg, V., fotograf, Bollnäs. — Stahre, E., fröken, Stockholm. — Sten, Erik, Kyrkoby, Lillherddal. — Sterky, Ameline, fröken, Uppsala: en stor samling dockkläder och lekaker. — Sturnegk, H., fröken, Västerås. — Styrelsen för Stockholms gasverk gm öfveringenör Ad. Ahlsell: 7 maskaroner från huset nr 3 Munklägersgatan. — Svedbäck, Per, handlande, Ytterhogdal. — Svensson, Anders, Rensåsen, Lillherddal. — Svensson, Jonas, Skugg, Öfverhogdal. — Svensson, Mikel, Halvars Måns, Östansjö, Lillherddal. — Svensson, Ol, Sven-Ers, Älfros: allmogesaker från Härjedalen. — Svensson, Olof, Viken, Ytterhogdal. — Svensson, Olof, Backen, Öfverhogdal. — Svinhufvud, Wilh., major, Gefle. — Sällberg, Samuel, f. d. soldat, Skälmo, Lima. — Söderholm, A., handlande, Stockholm.

Tamm, G., f. d. öfverståthållare, Stockholm: broderad afdelningsskärm från 1800-talets midt. — Trolle-Bonde, K., grefve, Trolleholm.

Upmark, F., fröken, Hammar, Tungalsta.

Wahlqvist, G., folkskollärare, Lönsås, Fornåsa: allmogesaker från Östergötland. — Wallér, R., bankdirektör, Visby: järnhäll, se Fataburen 1906 sid. 104—107. — Wallin, H., fröken, Stockholm. — Wallis, E., f. Rosenblad, fru, Dybeck, Toffhög. — Valster, Jonas och Olof, Nyåker, Öfverhogdal. — Welhaven, Hj., arkitekt, Kristiania: ett par skidor från Nordre Land, Norge. — Wennerström, J., grosshandlare, Stockholm. — v. Weyhe, E., fröken, Usta, Mölnbo. — Wieslander, H., major, Växjö. — Wiklander, G. A., godsegare, Fornåsa. — Wikner, P., kyrkvaktare, Bjerträ, Skog. — Vikström, August, Röje, Alfros: allmogesaker från Härjedalen. — Wistrand, E., f. Hultman, fru, Skirö. — Vaghållningsskyldige i Inlands Nordre härad, Ucklum: milsten från Bohuslän. — Wändahl, G. A., apotekare, Stockholm: apoteksburkar.

Zakrisson, Anders, Ytterberg, Sveg. — Zakrisson, Ingeborg, Ytterberg, Sveg. — Zetterberg, Aug., f. d. disponent, Stockholm.

Åbergh, Z. A., regementsveterinär, Arboga. — Åkerberg, K., godsegare, Knistad, Igelstorp.

Östlund, J., handlande, Klockargården, Ytterhogdal.

1905.

H. M. KONUNGEN: en större samling husgerådssaker, såsom lampor, vaser, mattor, kuddar m. m. från 1800-talets senare hälft.

Abelin, L., f. Zethelius, fru, Stockholm. — Genom Adelsköld, Cl., major, Stockholm: byst i gips, framställande Jonas Alströmer. — Aktiebolaget Nordiska Kompaniet, Stockholm. — Alybr, A., fru, Stockholm: diverse allmogesaker m. m. — Alybr, A., fröken, Stockholm. — Andersdotter, Karin, Hedevisken. — Andersson, Aug., landtbrukare, Rumsåtra, Riala. — Andersson, Erik, Linsell: tunnbindarredskap m. m. från Härjedalen. — Andersson, G., byggmästare, Ekmora, Riala. — Andersson, H., fröken, Stockholm. — Andersson, Halvard, Vemdalen. — Andersson, Ingrid, Rätansbyn. — Andersson, J., landtbrukare, Ekmora, Riala. — Andersson, Lovisa, fröken, Rumsåtra, Riala: allmogesaker från Uppland. — Andersson, Per, hemmansegare, Berga. — Andersson, Per, Klöfsjö. — Andersson, Sten, Långåskans. — Apelgren, H., fröken, Stockholm: verktyg och redskap för bokbindare och blanklädersmakare m. m. — Arne, T., amanuens, Stockholm.

Backe, Jöns, Ransjö, Linsell: allmogesaker från Härjedalen. — Backman, John, Funäsdalen. — Banér, G., friherre, Ås, Ringatorp. — Beckman, H., fröken, Stockholm. — Bengtson, Joh. A., grosshandlare, Stockholm: skylt från »Restaurationen Druvfan». — Berg, A. A., hemmansegare, Berga. — Berg, C. E., löjtnant, Elmhult. — Berg, Per, Funäsdalen. — Berge, S. M., fru, Bruksvallarna, Funäsdalen. — Berglund, A., fröken, Stockholm. — Bergman, Brita, fru, Funäsdalen. — Bergman, Olof, Funäsdalen. — Bergquist, A., fröken, Rosenberg, Byringe: täcksläde. — Bergström, S., fotograf, Linsell. — Bergviks aktiebolag, Bergvik. — Björkbom, C., direktör, Stockholm: skräskylt af silfver. — Blomqvist, H., fröken, Stockholm. — Blomstedt, A., f. Blomstedt, fru, Stockholm. — Bondeson, fru, Stockholm. — Borg, A., postexpeditör, Stockholm. — Borg, C., fru, Nyköping. — Borg, M., fröken, Nyköping. — Borgenstam, E., apotekare, Gefle: allmogesaker från Västergötland. — Boustedt, A. R., kaptan, Kungälf. — Branten, Anders, Nuckö. — Brennerfelt, C., landstingsman, Söderhögen, Rätan. — Broman, E., fröken, Skärkind. — Bryntesson, M., verkmästare, Stockholm. — Bullers, Isak, Runö. — Busk, Ida, fru, Funäsdalen. — Bäck, Olof, Hede. — Bäcklin, A. O., Verkmyra, Bergvik. — Bäckström, M., fröken, Stockholm. — Böttiger, J., förste hofintendent, Stockholm.

Cederschiöld, J., f. Memsén, fru, Stockholm. — v. Celsing, E., löjtnant, Biby, Eskilstuna: täckvagn m. m. — Czapek, J. Jor, herr, Stockholm.

Dahlberg, K., fru, Tolja, Skirö. — Dahlsten, Per, Funäsdalen. — Dalfors, E. V., Dalbyn, Ore. — Didriksson, M., fru, Böle, Rätan. — Dillner, Z. E., herr, Klöfsjö. — Edholm, P., herr, Bälsjö, Eriksfors. — Ekström, Karin, Glöte, Linsell. — v. Engeström, J., häradshöfding, Stockholm. — Ericsson, A., kaptan, Gäfvetorp. — Eriksson, F., landtbrukare, Valla, Enköping. — Eriksson, Hans, Åsen, Hede. — Eriksson, Hans, Hedevisken. — Eriksson, Johan, Hedevisken. — Eriksson, Kristian, Funäsdalen.

— Eriksson, Marit, Norra Strand, Hede. — Eriksson, Per, Nederhögen, Rätan. — Ersdotter, Håll Majt, Långlet, Mora. — Ersson, Per, Långåskans. — Ersson, Sven, Glöte, Linsell. — Ersson, Sven, Vemdalen. — Estberg, K., inspektör, Vemdalen.

Fagerlund, H., fröken, Stockholm. — Fahlgren, Aug., fru, Stockholm: mansporträtt. — Fredholms, J. H. G., ingenjör, sterbhus, Stockholm: porträtt i olja m. m. — Friberg, Ella, Bryngelhögen, Rätan. — Friberg, P. O., Bryngelhögen, Rätan. — Fröding, H., öfverstelöjtnant, Stockholm. — Fundin, Anna, Funäsdalen: järnugn (se Fataburen 1906, sid. 113) och allmogesaker från Härjedalen. — Fundin, Halvar, Funäsdalen.

Grafström, Karin, Vemdalen. — Grafström, T., f. Boklund, fru, Stockholm. — Granberg, S., fröken, Stockholm. — Grinde, O., handlande, Rätansbyn. — Gripenberg, A., fröken, Hudiksvall. — Gussing, H., grosshandlare, Ystad: tapeter. — Göransson, Olof, Klaxåsen, Rätan.

Hagberg, L., f. v. Schwerin, grefvinna, Stockholm. — Hagberg, Louise, fröken, Stockholm. — Halfvarsson, Jonas, Glöte, Linsell. — Halfvarsson, Sven, Glöte, Linsell. — Hallberg, Fritz, Stockholm. — Hallberg, Margit, Stockholm. — Hallgren, Olof, Vemdalen. — Hallin, Olof, Västjärn, Hedeviden. — Hallingers, Magdalena, Runö. — Halvardsson, Kerstin, Åsen, Vemdalen. — Halvardsson, Elisabeth, Funäsdalen. — Halvardsson, Emerentia, Funäsdalen. — Halvardsson, Jon, Utgård, Funäsdalen. — Halvardsson, Lars, Funäsdalen. — Halvardsson, Stina, Hemgården, Hede. — Halvardsson, S., fru, Klöfsjö. — Hansdotter, Ingeborg, Hedeviden: allmogesaker från Härjedalen. — Hansson, Erik, Lok, Funäsdalen. — Hansson, Hans, Funäsdalen. — Hansson, Ingeborg, Långåskans. — Hansson, Olpers Erik, kyrkovård, Dalbyn, Ore. — Hansson, Sven, Linsell. — Haraldsson, Olof, Hede. — Hassel, Sofia Fredrika, fröken, Stockholm, enligt muntligt förordnande: 3 miniatyrporträtt. — Hazelius, G., f. Broman, fru, Stockholm: föremål, som tillhört Artur Hazelius. — Hedlund, P. G., f. d. landtbrukare, Stockholm: oljemålningar (de fyra temperamenten), 1600-talet. — Hedrén, Jöns, Hede. — Hedström, Hans, hemmansegare, Lingham, Svärdsjö. — Hedström, Johan, Hede. — Hellberg, H., f. Engström, fru, Sala. — Helleday, E., fröken, Stockholm. — Herrström, O., byggmästare, Stockholm. — v. Hofsten, B., herr, Stockholm. — Holm, F. F. W., herr, Stockholm. — Holm, Olof Jonsson, Långåskans. — Holm, Oskar, Hede. — Holmertz, J. V. E., herr, Tomtebodå. — Holmgren, A. M., f. Tersmeden, fru, Stockholm. — Holmin, Chr., ingenjör, Stockholm. — Holmström, E. A., apotekare, Stockholm: diverse apoteksföremål. — Hultberg, K., herr, Marietorp, Läggesta. — Genom Husén, C. O., förvaltare, Stenhammar, Flen. — Håkansson, Lars, Långåskans. — Häggström, C., med. dr, Stockholm. — Högberg, O., f. Melander, fru, Stockholm. — Högström, Erik Persson, Vemdalen.

Jahnsson, J., hofjuvelerare, Stockholm: karta. — Jakobsson, G. F., gelbgjutare, Visby: kakelugn från Visby. — Jansson, A. M., hustru, Slottstorp, Norrtälje. — Jansson, F., hemmansegare, Rumsåtra, Riala: allmogesaker från Uppland. — Jansson, Prest Hans, hemmansegare, Färnäs, Mora. — Jernholm, C. E., skräddare, Rumsåtra, Riala. — Johansdotter, Brita, Långåskans. — Johansson, Anna, Borånget, Svärdsjö. — Johansson, Anna, Klaxåsen, Rätan. — Johansson, Hans, Hedeviden. — Johansson, Johannes, Böle, Rätan. — Johansson, Matias, Linsell. — Johansson, Olof, Vemdalen. — Johansson, P. V., Böle, Rätan. — Johansson, Sven, Grinden, Vemdalen. — Johnsson, John, Lillklockars, Vemdalen. — Jonasson, Erik, Hedeviden. — Jonasson, Jon, Tols, Hede. — Jonasson, Per, Rätan. — Jonasson, Sven, Tols, Hede. — Jonsdotter, Anna, Långåskans. — Jonsdotter, Anna, Mon, Vemdalen. — Jonsdotter, Görllin, Stafsåsen, Hede. — Jonsdotter, Ingeborg, Moren, Funäsdalen. — Jonsdotter, Karin, Funäsdalen. — Jonsdotter, Märet, Långåskans. — Jonsdotter, Märet, Böle, Hede. — Jonsson, Elise, fröken, Stockholm. — Jonsson, Hans, Långå, Långåskans. — Jonsson, Ingebrekt, Långåskans: allmogesaker från Härjedalen. — Jonsson, J., fru, Nyköping. — Jonsson, Jonas, Hedeviden. — Jonsson, Per, Linsell. — Jonsson, Zakris, Långåskans. — Järndal, A., konstnär, Tvetaberg, Södertälje. — Jönsdotter, Anna, Klöfsjö. — Jönsdotter, Maria, Långåskans. — Jönsson, Anders, nämndeman, Böle, Rätan. — Jönsson, Jöns, gästgivare, Hedeviden: allmogesaker från Härjedalen. — Jönsson, K., fru, Hedeviden. — Jönsson, K., änkefru, Löfvestad. — Jönsson, K., fröken, Hedeviden. — Jönsson, Olof, Böle, Rätan. — Jönsson, Olof, Klöfsjö. — Jönsson, Per, Nyhem, Hede. — Jönsson, Per, Långåskans: bäfvernät m. m. från Härjedalen. — Jönsson, Per, Linsell. — Jönsson, Sven, Söderhögen, Rätan. — Jönsson, Sven, Långåskans.

Kalin, Jöns, Vemdalen. — Karlsson, A., landtbrukare, Rumsåtra, Riala. — Karlsson, Halvard, Klöfsjö. — Karlsson, Karl, Kalles, Klöfsjö. — Kennedy, M., fröken,

Stockholm: damklädning från 1800-talets början m. m. — Keyland, N., fil. kand., Stockholm. — Kindstrand, D., f. Plagemann, fru, Stockholm. — Kjellin, K., konstnär, Stockholm: glasskål. — Kjellson, Anders, Klöfsjö. — Kjellsson, Johannes, Klöfsjö. — Klemming, A., fröken, Stockholm, enligt testamentariskt förordnande: skrifbord af mahogny, som tillhört B. H. Crusell. — Klöfsjö kommun, Klöfsjö. — Krig, C. O., husar, Virserum. — Kristensson, Lars, Klöfsjö. — Kristoffersson, Elin, Böle, Rätan. — Kristofferssons, Jonas, sterbhus, Rätan: bäfvernat från Jämtland. — Kvarnström, Magnhild, fru, Hede.

Lagergren, A., f. d. fotograf, Visby. — Lagerholm, V., fröken, Stockholm. — Lagerlöf, S., fil. kandidat, Stockholm: dräktdelar från Värmland. — Lange, G. O., löjtnant, Stockholm. — Larsson, A. S., hustru, Frötuna, Norrtälje. — Larsson, Helge, Funäsdalen. — Larsson, Jon, hemmansegare, Gynberg, Trönö. — Larsson, Olof, Backen, Funäsdalen. — Larsson, Per, snickare, Hede. — Larsson, V., hemmansegare, Kysings, Isums. — Lewenhaupts, M. C., grefve, sterbhus, genom grefve C. De la Gardie, Stockholm. — Lindegren, C. F., stationsinspektör, Emarp. — Lindell, Jonas, Linsell. — Lindhult, N. A., amanuens, Stockholm: kakelugn från Göteborg. — Lindqvist, Ch., fröken, Nyköping. — Lindvall, C. G. L., cigarrhandlare, Stockholm. — Lingvall, J., hemmansegare, Tönnånger, Holmsveden. — Loo, John, Funäsdalen. — Loo, P. O., Ljusnedal, Funäsdalen. — Lovén, Jonas, Hedeviken. — Lund, Per, Långåskans. — Lundell & Zetterberg, Stockholm. — Lundin, L., sadelmakare, Trönbyn, Trönö. — Lundin, O., Linsell. — Lundström, A. T., landtbrukare, Lundby, Vallentuna. — Långström, Erik, kommunalordförande, Funäsdalen. — Långström, M., landstingsman, Funäsdalen. — Långström, Pål, Vemdalen.

Mattsson, A., handlande, Slottstorp, Norrtälje. — Mattsson, Johan, Ransjö, Linsell. — Mattsson, Jonas, Nederhögen, Rätan. — Melinder, J., grosshandlare, Stockholm. — Mikellsson, Staffan, Funäsdalen. — Mikkas, Hans, Runö. — Miranda, K. de Casa, f. Nilsson, grefvinna, Paris: banjo. — Moberg, A., fröken, Stockholm. — Montén, John, Vemdalen. — Müller, R., kolonibestyrrer, Köpenhamn. — Måks, Mats, Runö. — Månsson, Halvard, Hedeviken. — Månsson, Paul, Söderhögen, Rätan. — Mårtensdotter, Anna, änka, Linsell. — Mårtensson, N., hemmansegare, Önsta, Norderö. — Möller, E., fröken, Stockholm: dräktdelar m. m. — Mönnich, C. A., f. Ramström, änkefru, Utrecht: ett par armband, silhuettporträtt.

Nilsson, August, Vemdalen. — Nilsson, Ingebrekt, Långåskans. — Nilsson, Jonas, Axels, Klöfsjö. — Genom Nilsson, J. A., kamrerare, Stockholm: inredningsföremål från det gamla riksdagshuset. — Nilsson, Kristoffer, Böle, Rätan. — Nilsson, Lars, Nederhögen, Rätan. — Nilsson, Oskar, herr, Brogårds, Hemsse: allmogesaker från Gottland. — Nilsson, Per, hemmansegare, Byn, Landa. — Nilsson, Sven, Dunsen, Klöfsjö: allmogesaker från Jämtland. — Nilsson, Sven, Klöfsjö. — Norberg, Olof, Glöte, Linsell. — Norberg, S., fru, Funäsdalen. — Norberg, Sven, Glöte, Linsell. — Nordin, P., Långåskans. — Norell, Olof, Klöfsjö. — Norström, C. G., ingenjör, Stockholm. — Norström, G., kanslisekreterare, Stockholm: målade tapeter från Trångsund. — Nyköpings barnhem, genom fru S. Boström, f. Tersmeden, Nyköping. — Näs, Hans, Hedeviken. — Näs, O. Erik, Östbacken, Hede: bröllopskedar m. m. från Härjedalen. — Näs, Per Erik, Hedeviken. — Näslund, J., hemmansegare, Dynäs, Ullånger.

Olofsdotter, Anna, Glöte, Linsell. — Olofsdotter, Barbro, fru, Funäsdalen. — Olofsdotter, Märta, Nederhögen, Rätan. — Olofsson, John, Funäsdalen. — Olofsson, Jonas, Klöfsjö. — Olofsson, Per, kommunalordförande, Vemdalen. — Olofsson, Per, Hedeviken. — Olofsson, Per, Röstan, Hede. — Olofsson, Per och Olof, Nederhögen, Rätan. — Olofsson, Sven, Åsen, Funäsdalen. — Olofsson, Sven, Klöfsjö. — Olsdotter, Anna, Berga. — Olsdotter, Anna, Långåskans: allmogesaker från Härjedalen. — Olsdotter, Brita, Grubben, Klöfsjö. — Olsson, Halvard, Västtjärn, Hedeviken. — Olsson, Johan, Tomten, Klöfsjö. — Olsson, Jöns, Böle, Rätan. — Olsson, Marta, hustru, Berga. — Olsson, Olers Anders, kommunalordförande, Rönndalen, Enviken. — Olsson, Olof, Ålderåsen, Vemdalen. — Olsson, Olof, Böle, Rätan. — Olsson, Olof, Klöfsjö. — Olsson, Per, landtbrukare, Gäfversta, Landa. — Olsson, Per, gästgiffvare, Hede. — Olsson, Per, Långåskans. — Olsson, Zakris, Klöfsjö.

Pallin, J. W., herr, Stockholm: dräktdelar m. m. — Palm, C. U., konsthandlare, Stockholm. — Persdotter, Anna Stina, Säterberget, Hede. — Persdotter, Görllin, Långåskans. — Persdotter, Ingeborg, Vemdalen. — Persdotter, Karin, enka, Hedeviken. — Persdotter, Marit, Vemdalen. — Persson, Anders, hemmansegare, Gäfversta, Landa. — Persson, Gustaf Sven, Pers, Klöfsjö. — Persson, Göran Olof, Rätansbyn. — Persson,

Hof, Åsen, Hede: allmogesaker från Härjedalen. — Persson, J. P., arbetare, Stockholm. — Persson, Jon, Ringnäs, Kinstaby. — Persson, Jöns, Säterberget, Hede. — Persson, Karin, Söderhögen, Råtan. — Persson, Märta, Östbacken, Hede. — Persson, Nils, Högen, Vemdalen. — Persson, Nils, Söderhögen, Råtan. — Persson, Olof, Åsen, Hede. — Persson, Olof, Hedeviken. — Persson, Per, fjärdingsman, Glöte, Linsell. — Persson, Per, Vemdalen. — Persson, Per, Hede. — Persson, Samuel, Utmon, Hede: allmogesaker från Härjedalen. — Pettersson, Alfr., handlande, Ystad. — Pettersson, C. F., murare, Stockholm. — Pettersson, G., byggmästare, Hedeviken. — Pettersson, P., snickerifabrikör, Borgärdet, Svärdsjö. — Poppius, J., f. Hazelius, fru, Stockholm. — Pålsson, Kristina, Funäsdalen.

Retzius, G., professor och fru, Stockholm: skulpterad kista. — Rolfsdotter, Karin, hustru, Linsell. — Roman, C. G., länsman, Strängnäs. — Ros, John, Funäsdalen. — Rosén, Sven, Riset, Vemdalen. — Rosengren, C., grosshandlare, Stockholm. — Rosén, E., direktör, Stockholm.

Sahlins, N. O., häradsdomare, sterbhus, Stugun. — Salin, A., f. Drakenberg, fru, Stockholm. — Salin, K., stadsarkitekt, Stockholm: 4 dörröfverstycken. — Salomonsson, Olof, Jonse, Funäsdalen. — Salomonsson, Sven, Valmäsen, Funäsdalen. — Samuelsson, Harald, Hede. — Sandberg, C. O., bokförelse, Stockholm. — Sandvold, Beda, Funäsdalen. — Schér, A., f. d. poliskommissarie, Stockholm. — Schult, fröknar, Mölnbo. — Schürer v. Waldheim, W., godsegare, Mellinge, Norrtälje. — Simonsson, Sten, Långåskans: psalmodikon m. m. från Härjedalen. — Sivertsson, And., Klaxåsen, Råtan. — Sjöstedt, C., banktjänsteman, Stockholm. — Sjöström, Jonas, kommunalordförande, Linsell: allmogesaker från Härjedalen. — Sjöström, Maria, Linsell. — Sjöström, Olle, Linsell. — Sjöström, Per, kyrkvård, Linsell. — Sjöström, Segrin, Ransjö, Linsell. — Sjöström, Vendla, fröken, Linsell. — Smith, H., ingenjör, Kummelnäs, Boo. — Staffansson, Roel, Åsen, Vemdalen. — Stahl, Simon, Nuckö. — Starck, H., fröken, Stockholm: knypplade spetsar, dräktdelar, gardiner m. m. — Stene, fru, Linsell. — Ström, Erik, Funäsdalen. — Sund, Henrik, Hede. — Sundén, Fr., hemmansegare, Blixbo, Korsnäs. — Sundgren, A., fröken, Hedeviken. — Sundgren, Anders, herr, Hedeviken. — Sunnerdahl, M., fröken, Stockholm: vagga. — Svedberg, K., missionär, Västervik. — Svedlund, Brita, Vemdalen. — Svensson, Anna, Klöfsjö. — Svensson, August, Vemdalen. — Svensson, I., fru, Gästgifvaregården, Hede. — Svensson, John, Valmäsen, Funäsdalen. — Svensson, Jöns, Västanbäck. — Svensson, Olof, Vemdalen: allmogesaker från Härjedalen. — Svensson, Pål, Funäsdalen. — Svensson, Pål, Åsen, Vemdalen: allmogesaker från Härjedalen. — Svensson, Salomon, Tännäs, Funäsdalen: allmogesaker från Härjedalen. — Svensson, Sven, Klöfsjö. — Svensson, Sven, gästgifvare, Valmäsen, Funäsdalen. — Säve, B., f. Luth, fru, Gele. — Söderström, C. A., slaktare, Borgärdet, Svärdsjö.

Tahlén, John, Vemdalen. — Tjäder, E., fröhandlare, Dufnäs. — Tjäder, J. E., postbetjänt, Stockholm. — Tomsson, Johan, Nuckö. — Toresson, Henning, Råtan. — Torsk, S., fröken, Stockholm: verktyg för silfverprobering. — Trapp, Hanna, fröken, Söderhamn. — Trozelli, P. L., ryttmästare, Björnsnäs, Åby. — Törnell, M., fröken, Stockholm.

Upmark, F., fröken, Hammar, Tungelsta. — Upmark, J., godsegare, Hammar, Tungelsta.

Wachtmeister, Fr., greffe, Kulla-Gunnarstorp: hällkista. — Vagenius, Kerstin, fru, Funäsdalen. — Vagenius, Sven, herr, Funäsdalen. — Vallin, Gottfr., herr, Skånelaholm, Rosersberg. — Wallin, H., fröken, Stockholm. — Warodell & ko, L. J., Stockholm: tapetprof, husgeråd. — Wegelin, C., herr, Stockholm. — Wennerlunds, E., dr. sterbhus gm auditör R. Thorell, Stockholm: skrifchatull m. m. — Wennersten, O. W., länsarkivarie, Visby. — Vestin, Ingrid, fru, Hedeviken. — Vestin, Kristina, fröken, Hedeviken. — Vestin, Olof och Olsson, Halvard, Västjärn, Hedeviken: en större samling allmogesaker från Härjedalen. — Vestman, Olof, Böle, Råtan. — Wikström, Erik Johan, Blixbo, Korsnäs. — Wimmerstedt, R., tjänsteman, Djursholm. — Wistrand, E., f. Hultman, fru, Skirö. — Wistrand, Ester, fröken, Stockholm. — Wistrand, P. G., amanuens, Stockholm. — Wändahl, G. A., herr, Stockholm.

Zakrisson, Märet, fröken, Långåskans.

Östberg, Olof Persson, Hedeviken. — Östberg, Per, Hedeviken. — Östenson, Ingrid, Funäsdalen. — Österman, J. E., hemmansegare, Hysingsvik, Norrtälje. — Österman, T., hemmansegare, Hysingsvik, Norrtälje. — Östling, Per, Linsell. — Östlund, Karin, Glöte, Linsell.

Till museets bibliotek och arkiv hafva gåfvor lämnats
af följande personer

1904.

Ambrosiani, S., amanuens, Stockholm. — Askov Höjskole genom dr Poul Bjerge, Veien.

Berg, F., f. d. statsråd, Stockholm. — Borg, Axel, postexpeditör, Stockholm. — v. Born, V. M., friherre, Sarvlaks, Lovisa. — Brunius, Anne, f. Ancker, fru, Stockholm. — Bååth, J., t. f. hofrättsfiskal, Stockholm. — Bäckström, Marianne, fröken, Stockholm. — Böttiger, J., förste hofintendent, Stockholm, se sid. 10.

Conventz, H., professor, Danzig.

Daleau, F., herr, Bourg-sur-Gironde.

Enblom, S., arkitekt, Djarsholm.

Flygare, Hanna, fru, Lund: v. Wright, W., Skandinavien fiskar, Stockholm 1836—1848, 4:o. B. — Fogelberg, Sven, herr, Stockholm. — Fowler, G. Herbert, herr, London. — Franck, E., fröken, Ystad. — Fröléen & ko, Stockholm.

Generalstaben, Stockholm. — Grigoriew, A., herr, Petersburg. — Gröndal, C. H., stationsinspektör, Arbrå. — Götze, A., dr., Berlin.

Haas, A., dr, Stettin. — Hazelius, Gunnar, intendent, Stockholm: Pedersen, Chr., Danske Skrifter udg. av Brandt og Fenger, bd 1—5, Kjöbenhavn 1850—56; Lange, K., Haus und Halle, Leipzig 1885: en del svenska topografiska arbeten samt museivägvisare och kataloger m. m. — Helbing, H., konsthandlare, München. — Hellberg, H., f. Engström, fru, Sala. — Historischer Verein, Heilbronn. — Hyltén-Cavallius, H., herr, Växjö.

Johansson, E. A., herr, Stockholm.

Kalmberg, Jenny, fröken, Stockholm: en större samling autografer m. m. — Karlsson, F., bankkamrer, Stockholm. — Klemmings Antiqvariat-Aktiebolag, Stockholm. — Kungl. Biblioteket, Stockholm. — Kungl. Ecklesiastikdepartementet, Stockholm. — Kungl. Generalpoststyrelsen, Stockholm: Minnesskrift vid invigningen af nya posthuset i Stockholm d. 27 okt. 1903, Stockholm 1903—04, 4:o. — Kungl. Vetenskapsakademien, Stockholm.

Liljemark, Nils, herr, Lillherrdal. — Linderoth, J. G., urfabrikör, Stockholm: Svenska utställningen i Stockholm 1902, fotografier jämte text, Stockholm 1902. — Lundquists, Per, sterbhus, Midsommarkransen.

Malmström, Axel, fotograf, Stockholm. — Mydin, L. A., herr, Strömnäs, Frånö.

Norell, C. O., postiljon, Mjölby. — Nyrop, C., professor, Köpenhamn.

Ohlsson, Emanuel, herr, Svarfvareboden, Perstorp. — Olsson, Olof, sparbankssekreterare, Svarfvareboden, Perstorp.

Redaktionen af Varia, Stockholm. — Roosval, A., redaktör, Stockholm. — Rosenström, A. M., f. d. syssloman, Stockholm. — Rydberg, Susen, f. Hasselblad, fru, Stockholm: Katalog öfver Viktor Rydbergs bibliotek. Förteckning öfver den enligt gåfvobref af den 26 sept. 1902 till Nordiska Museet öfverlämnade boksamling. Handskrift. Fol. B.

Salin, B., Nordiska Museets styresman, Stockholm. — Schmeltz, J. D. E., museidirektor, Leiden. — Sidenbladh, E., jur. kand., Stockholm. — Sjögren, Vilhelm, dr, Södertälje. — v. Stapelmohr, C. H., kamrer, Stockholm. — Stjernström, Louise, fru, Stockholm. — Städtische Sammlungen, Rosenheim.

Thieullen, A., herr, Paris. — Thorsen, H., arkitekt, Bygdö, Kristiania.

Verein für Vierländer Kunst und Heimatkunde, Hamburg.

1905.

Ahlén, A., f. d. lektor, Stockholm. — Ambrosiani, S., amanuens, Stockholm. — Andersson, G., kassör, Stockholm. — Andersson, Lovisa, fröken, Rumsåtra, Riala. — Apelgren, Hulda, fröken, Stockholm.

Bell, D. O., herr, Stockholm. — Berg, A. A., hemmansegare, Berga, Söderala. — Bjercke, A. H., herr, Stockholm. — Björkman, Julie, f. Sandströmer, fru, Stockholm. — Blomquist, H., fröken, Stockholm. — Boivie, H., fröken, Stockholm. — Byström, O., professor, Stockholm. — Böttiger, J., förste hofintendent, Stockholm, se sid. 10.

Carlander, C. M., grosshandlare, Stockholm. — Cederlund, E., grosshandlare, Stockholm. — Chabot, monseigneur, Pithiviers. — v. Christerson, W., pastor, Stockholm.

Daleau, F., herr, Bourg-sur-Gironde. — Dalsjö, Ingrid, f. Holmgren, fru, Stockholm. — Deutsches Böhmerwaldbund, Budweiss.

Edlund, Helene, fröken, Stockholm. — v. Engeström, J., häradshöfding, Stockholm. — Eriksson, Johan, Hedeviden.

Feilberg, H. F., fil. doktor, Askov, Veien. — Frohne, J. W., murmester, Köpenhamn: Den keramiske Samling Frohne i Kjöbenhavn, 45 pl. i fotografi, fol., m. m. — Fröleen & ko, Stockholm.

Haas, A., fil. doktor, Stettin. — Hansdotter, Ingeborg, Hede. — Helbing, H., konsthandlare, München. — Hertzberg-Fränkell, prof. dr., Czernowitz. — Holm, F. F. W., herr, Stockholm.

Jansson, agent, Stockholm. — Johansson, P. W., herr, Böle, Rätansbyn. — Jonsson, Elise, fröken, Stockholm. — Jürgens, O., doktor, Hannover.

Kungl. Biblioteket, Stockholm. — Kungl. Ecklesiastikdepartementet, Stockholm: Montelius, O., La civilisation primitive en Italie, bd. 1—2, Stockholm 1904; Sirén, O., Don Lorenzo Monaco, Strassburg 1905; Svenska Landsmålen 1904: 1—5, m. m. — Kungl. Lifruskammaren, Stockholm. — Kungl. Vetenskapsakademien, Stockholm.

Lagergren, A., f. d. fotograf, Visby. — Lewenhaupt, C. M. C., sterbhus, Stockholm.

Mackeprang, M., doktor, Köpenhamn. — Malmström, A., fotograf, Stockholm. — Metropolitan Museum of art, New York.

Nilsson, Kristoffer, Klaxåsen, Rätan. — Nutzhorn, H., cand. theol., Askov, Veien. — Nyrop, C., professor, Köpenhamn.

Oldenburg, R., Buchverlag, München. — Olofsdotter, Gertrud, Hede. — Olsson, Halvard, herr, Västtjärn, Hedeviden.

Pallin, J. V., herr, Stockholm: diverse kartskeer, handskrifter m. m. — Palmcrantz, G. H. son, ingenjör, Stockholm. — Peyster, H. de, herr, Neuilly-s-Seine.

Ramström, C., ingenjör, Stockholm. — Redaktion von Reclam's Universum, Leipzig. — Redaktionen af Fotografisk Tidskrift, Stockholm. — Redaktionen af Ord och Bild, Stockholm. — Redaktionen af Varia, Stockholm. — Redaktion von Velhagen und Klasing's Monatsheften, Berlin. — Romdahl, A. L., amanuens, Stockholm. — v. Rosen, Eugen, greve, Örbyhus. — Rosenthal, J., konsthandlare, München.

Sahlins, C. A., sterbhus, Stugun. — Salin, B., Nordiska Museets styresman, Stockholm. — Schuchardt, Hugo, prof., Graz. — Seemann, E. A., Verlagsbuchhandlung, Leipzig. — Sjöberg, Nils, biblioteksamanuens, Uppsala: kokbok från 1700-talet, handskrift. — Sjöström, Olle, herr, Linsell. — Spross, S., postexpeditör, Stockholm. — Stridsberg, Laura, fröken, Stockholm. — Stuart, J., riddarhussekreterare, Stockholm. — Styrelsen för f. d. Bryggare-ämbetets i Stockholm pensionskassa: Bjurholm, A., f. d. Bryggare-ämbetets i Stockholm pensionskassa åren 1847—1900. Anteckningar från handlingar i kassans arkiv, Stockholm 1905, 8:o. — Söderbaum, R., ingenjör, Stockholm.

Thieullen, A., herr, Paris.

Underwood & Underwood, New York. — Upmark, Eva, fru, Stockholm. — Upmark, G., amanuens, Stockholm.

Warodell & ko, L. J., Stockholm. — Wennerlunds, E., doktor, sterbhus, genom auditör R. Thorell, Stockholm. — Wennersten, O. V., länsarkivarie, Visby. — Vestin, Olof, herr, Västtjärn, Rätan. — Wimmerstedt, R., tjänsteman i Drätselnämnden, Djursholm. — Wulf, Sven, fotograf, Stockholm.

Österman, Jan, f. d. hemmansegare, Hysingsvik, Norrtälje.

Till Skansen hafva följande gåfvor lämnats

1904.

Ahlén, Fr. M., herr, Stockholm. — Alm, C., roteman, Stockholm. — Alm, Th., studerande, Stockholm. — Almqvist, E., professor, Stockholm: 1 get. — Andersson, Anna, fru, Stockholm. — Andersson, C., herr, Stockholm. — Andersson, G., herr, Gällö. — Andersson, K., herr, Stockholm. — Andersson, P., herr, Sorunda. — Appelqvist, E., fröken, Stockholm.

Behm, A., amanuens, Stockholm. — Bergström, C. E., herr, Gäfvunda: 1 storlom. — Bergström, A., herr, Stockholm. — Blomberg, E., kontrollör, Eskilstuna: 2 skogsufvar. — Boberg, Nils, herr, Stockholm. — Boivie, E., handlande, Stockholm. — Brunell, G., djurvårdare, Stockholm. — Byström, A., målare, Björna. — Bång, C., patron, Huddinge. — Bäckström, C., kaptän, Södertälje.

Cavalli-Holmgren, A. F., grosshandlare, Stockholm: 3 åsnor.

Dahlgren, B., sågverksegare, Sollefteå. — Dahlstedt, H., amanuens, Stockholm: frön. — Dahlström, O., vaktmästare, Stockholm. — De la Gardie, Catherine, fröken, Stockholm. — De la Gardie, Ebba, fröken, Stockholm. — De la Gardie, Märta, fröken, Stockholm. — Drangel, Hilma, fru, Stockholm: 10 säckar renmossa, 50 kg ärter.

Edlund, H., fröken, Stockholm. — Edström, E., studerande, Stockholm. — Ekberg, C. W., herr, Stockholm. — Eklund, G., studerande, Stockholm. — Eklöf, J. F., arbetare, Stockholm. — Embring, A., herr, Landvetter: 1 korp, 1 hare. — Engström, Elsa, fröken, Stockholm. — Eriksson, Anna, fru, Stockholm. — Eriksson, C., handlande, Stockholm: 330 kg rödbetor. — Eriksson, E., bagare, Stockholm.

Folkesson, E., herr, Stockholm. — Forsgren, P. J., faktor, Åsbacka, Söderhamn. — Forssell, W. D., herr, Stockholm. — Franzén, O., studerande, Stockholm. — Fryberg, C. E., grosshandlare, Stockholm: 1 krickand.

Goldstück, J., herr, Stockholm. — Gründer, H., herr, Stockholm.

Hannu, C., herr, Kiruna: 1 fjällvråk, 1 fiskgjuse, 2 dvärgfalkar. — Hansson, C., herr, Stockholm. — Hazelius, Adelheid, fröken, Stockholm. — Hedrén, G. E., tullvaktmästare, Stockholm. — Hellberg, P., disponent, Oskarsström. — Holmström, A., herr, Stockholm. — Håkansson, G., kaptän, Stockholm. — Högstedt, Hj., godsegare, Björnlunda: 3 hvita sorkar.

Johansson, A., fröken, Stockholm. — Johansson, E., herr, Rotebro: 1 ängsknarr. — Johansson, K., fröken, Stockholm. — Johansson, K. J., sadelmakare, Stockholm.

Kahl, C. G., fotograf, Stockholm. — Kindberg, A., kaptän, Stockholm.

Lamberg, L. H., herr, Stigtomta: 1 lom. — Landelius, N., herr, Stockholm. — Larsson, O., handlande, Stockholm. — Larsson, R., ingenjör, Stockholm. — Leche, Anna, fröken, Stockholm. — Leche, John, herr, Stockholm. — Liljefors, S., fröken, Stockholm. — Lind, A., sergeant, Stockholm: 1 sparfhök. — Lindell, G., handlande, Stockholm. — List, R., herr, Stockholm: 1 getbock. — Lundberg, T., herr, Stockholm. — Lundgren, G., herr, Stockholm. — Lundin, J. A., brefbärare, Stockholm. — Lundström, C., brukspatron, Björknäs.

Moberg, I. R. E., herr, Stockholm. — Morén, E., herr, Stockholm.

Nilsson, Arv., studerande, Stockholm: 1 Parietaria off. — Norring, W., kaptän, Stockholm: 2 sälungar. — Norman, G., öfverkonstapel, Sundsvall. — Norman, W., handlande, Stockholm. — Nygren, A. T., plåtslagare, Stockholm. — Nyström, E., herr, Stockholm. — Nyström, R., bagare, Stockholm.

O'konor, W., bagarmästare, Stocksund. — Olsson, Malin, fröken, Stockholm.

Pott, G., direktör, Stockholm: 1 räf, 1 dufhök.

Renström, H., fröken, Stockholm. — Ribbing, L., ryttmästare, Stockholm: 2 hafstrutar. — Rockström, A., fröken, Stockholm. — von Rosen, Erik, grefve, Stockholm: 2 lodjur, 2 björnungar.

Salin, N., öfverkonstapel, Stockholm. — Samson, C., grosshandlare, Stockholm: 100 jordgubbshällare. — Sandberg, O., herr, Stockholm. — St Eriks bryggeri, Stockholm. — Sjästedt, E., majorska, Stockholm. — Sjöström, M., fröken, Stockholm. — Standard, bågglampsfabrik, Stockholm. — Stille, F., ingenjör, Kolsva. — Stoopendal, F., handlande, Stockholm. — Strindholm, P., herr, Stockholm. — Ström, C. M., herr, Stockholm. — Strömmier, E. E., herr, Stockholm. — Svanström, F., grosshandlare, Stockholm. — Svanteson, C. O., arbetare, Stockholm. — Svensson, A., konservator, Stockholm: 1 hare, 1 orre, 1 gräsand. — Svensson, E., gosse, Stockholm. — Svensson, Greta, fröken, Stockholm. — Svenssons fröhandel, Stockholm. — Sörling, E., konservator, Stockholm. — Tjäders fröhandel, Stockholm. — af Trolle, R., gosse, Stockholm. — Tullström, F., herr, Stockholm.

Unge, W., major: 1 lapphund. — Unné, R., grosshandlare, Kristianstad: 3 brusbanar, 1 gök, 1 kungsörn.

Vadstena svanbolag gm kollega W. A. Engholm, Vadstena: 1 tamsvan. — Wahlbom, Anna, fru, Stockholm. — Wahlgren, K., herr, Stockholm. — Waldau, N., fru, Stockholm. — Wallin, G., vaktmästare, Norrtälje: 1 sothöna. — Wallström, C. O., herr

Stockholm. — Werner, J. O., direktör, Stockholm. — Willborg A., fröken, Stockholm.
 — Wistrand, P. G., amanuens, Stockholm.
 Åren, J., herr, Stockholm.
 Öberg, R., handlande, Stockholm. — Österlund, E., herr, Stockholm.

1905.

Ahldin, D., ingenjör, Stockholm. — Alm, T. J., direktör, Stockholm. — Amundsson, A., major, St. Frösunda. — Andersson, E., skogsselev, Stockholm. — Andersson, G., fru, Stockholm. — Andersson, L. G., doktor, Stockholm. — Arpi, Ivar, herr, Stockholm. — Avén, S., fru, Stockholm.

Bergstedt, H., fröken, Stockholm. — Bergstedt, M., fröken, Stockholm. — Bergström, Hilding, ingenjör, Stockholm. — Bergvall, O., fabriker, Stockholm: 1 råget. — Boman, J., grosshandlare, Stockholm. — von Braun, F., kamrer, Stockholm. — Båge, Ivar, studerande, Stockholm.

Carlsson, Alfr., snickare, Stockholm. — Carlsson, E., fröken, Stockholm. — Carlsson, R., kronolänsman, Hallsberg. — Carlsson, W., bankdirektör, Stockholm. — Cedergren, J. O. N., kaptän, Stockholm. — Charlier & Lindstedt, handlande, Stockholm. — Cohn, A., herr, Stockholm.

Dahlberg, C. E., herr, Filke, Brunna: 3 harar. — Dahlberg, T., skogsselev, Stockholm. — Djurgårdsförvaltningen.

Ekberg, J., herr, Stockholm. — Ekman, E., fru, Stockholm. — Ekstrand, S., notarie, Nyköping: 1 äjder. — af Ekström, B., fru, Forshaga. — Engman, H., herr, Stockholm. — Eriksson, F., ingenjör, Stockholm.

Flach, S., kammarherre, Svensksund. — Fladvad, O., herr, Bodsjö: 1 trana. — Forssell, W., herr, Stockholm.

Gisslén, N., herr, Östersund: 4 sädgäss. — Godtfridsson, M., fru, Stockholm. — Goldstück, J., herr, Stockholm. — Graf, F., fru, Stockholm. — Gran, W., herr, Stockholm. — Grönskog, W., herr, Stockholm. — Gustafsson, Hj., herr, Stockholm.

Hazelius, Adelheid, fröken, Stockholm. — Hamburgerbryggeriet, Stockholm. — Hansson, H., herr, Trönö. — Hellberg, P., disponent, Oskarsström: 1 åsnehingst. — Henningsson, N., banvakt, Vallentuna. — Herrström, O., byggmästare, Stockholm. — Holmqvist, R., herr, Stockholm. — Hultberg, Emil, källarmästare, Stockholm. — Hultberg, K., herr, Stockholm. — Håkansson, G., handlande, Stockholm. — Håkansson, W., handlande, Stockholm. — Höglund, H., eldare, Stockholm.

Jenssen, N. P., direktör, Ramlösa: 1,340 st. träd och buskar. — Jerling, K., doktor, Stockholm. — Johansson, J. K., kaptän, Ängf. Probus. — Jonsson, C. H., ingenjör, Borlänge. — Josephson, W., grosshandlare, Stockholm.

Kaiser, Edv., herr, Stockholm. — Karlberg, G., herr, Södertälje. — Karlberg, G., herr, Sala. — Karström, G. M., vaktmästare, Stockholm. — Klingberg, A., trädgårdsmästare, Stockholm. — Kristhor, N., handlande, Stockholm. — Krona, E. G., herr, Stockholm. — Kärrberg, E., ingenjör, Göteborg.

Lagerblad, N., herr, Stockholm. — Lagerholm, F., löjtnant, Stockholm: 1 björnunge. — Lange, G., löjtnant, Stockholm. — Lewenhaupt, C., grefve, Aske, Bro. — Lidén, N., grosshandlare, Stockholm: 2 labbar. — Liedberg, G., löjtnant, Allskog, Högstad: 1 galt. — Lilliesköld, A., herr, Värnamo: 1 glada. — Lilliesköld, W., löjtnant, Stockholm: 2 skogsrussar. — Lindeberg, Hilma, fru, Lund. — Lindqvist, A., fru, Stockholm. — Lindskog, O., herr, Stockholm. — Loström, A., protokollsekreterare, Stockholm. — Lundström, W., fru, Stockholm. — Löwenhjelm, C. A., studerande, Baggetorp.

Magnusson, E., mekaniker, Stockholm. — Majgren, A., herr, Stockholm. — Mattsson, M., landtbrukare, Arholma: 3 ormvråkar, 3 strandskator, 3 sillmäsar, 6 fisktärnor. — Modin, J., bruksförvaltare, Forssa: 1 lafskrika. — Möllersvärd, J., redaktör, Uppsala.

Nilsson, B., fröken, Stockholm. — Nordqvist, Axel, Stockholm. — Nordqvist, Josef, Stockholm. — Norrström, K. G., djurvårdare, Stockholm. — Norström, L., studerande, Stockholm: 1 bivråk. — Nygren, J. E., stufveriförman, Stockholm. — Nyman, G., handlande, Stockholm. — Nyström, Gustaf, gosse, Stockholm. — Nyström, Th., handlande, Stockholm.

Olsson, Olof, herr, Stockholm.

Palm, W., målare, Stockholm. — Persson, A., herr, Stockholm. — Persson, A., herr, Svartviks stärkelsefabrik, Stockholm. — Persson, C., herr, Stockholm. —

Persson, G., herr, Skepptuna. — Pettersson, Jens, studerande, Stockholm. — Pettersson, K., herr, Stockholm. — Pettersson, N. H., fabrikör, Gislaved: 1 gök. — Pihlgren, Erik, herr, Brottbj. — Poignant, M., fröken, Stockholm.

Richter, H., fröken, Stockholm. — Rickberg, Erik, gosse, Stockholm. — Rosendals trädskola gm direktör A. Pihl, Stockholm. — Rudbäck, A., fröken, Matarengi: 1 järf. — Rundgren, M., fröken, Stockholm: 1 bivråk. — Rydaholms gård, Vara. — Rydström, J., herr, Stockholm.

Salming, H., kapten, Stockholm. — Salmonsson, Otto, häradshöfding, Stockholm. — Samson, C., direktör, Stockholm. — Sandberg, G., herr, San Francisco. — Schwartz, G., studerande, Stockholm. — Sjögren, A. W., kapten, Stockholm. — Sjöholm, E., djurvårdare, Stockholm. — Sjöqvist, J., byggmästare, Stockholm. — Skogsinstitutets elevkår, Stockholm. — Spolander, L. A., herr, Lakvik. — Stadsträdgården, Stockholm. — Stangenberg, K., doktor, Stockholm. — Steinmetz, K., grosshandlare, Stockholm. — Stjernspetz, E., direktör, Nederkaliks: 1 sångsvan. — Ström, Birger, Stockholm. — Ström, E., herr, Ala, Ljusne: 1 pärluggla. — Ström, J., herr, Stockholm. — Sundbaum & Wennborg, Stockholm. — Svanberg, C., ingenjör, Bofors. — Svanberg, D., förvaltare, Nederkaliks: 1 sångsvan. — Svanberg, G. A., direktör, Nederkaliks: 1 sångsvan. — Svanström, N., grosshandlare, Stockholm. — Svenander, G., doktor, Stockholm. — Svendsen, K. L., kapten, Stockholm: 1 hafsula. — Svenström, J., djurvårdare, Stockholm. — Svensson, A. E., trädgårdsmästare, Stockholm. — Svenssons fröhandel, Stockholm. — Sylvan, G., herr, Stockholm. — Söderberg, K. E., herr, Stockholm.

Tjäder, J. E., postbetjent, Stockholm. — Tjäders fröhandel, Stockholm: köksväxtfrö. — Tullbom, C., fru, Stockholm.

af Ugglas, G., herr, Forsmarks bruk.

Wadström, C. B., herr, Stockholm. — Wahlberg, A., direktör, Stockholm: 1 sot-höna. — Wahlberg, T., fru, Stockholm. — Wallin, E., ingenjör, Stockholm: 3 bärgufvar. — Waye-Matthiesen, G., ingenjör, Stockholm. — Weijnitz, K., bokhållare, Stockholm. — Werdenhåff, J., herr, Stockholm. — Westerdahl, J., direktör, Stockholm. — Wetterqvist, A., fröken, Stockholm. — Wiberg, J., källarmästare, Linköping. — Wiberg, K., direktör, Stockholm. — Wibom, O., herr, Hufvudsta. — Wingqvist, G., sergeant, Stockholm. — Wittrock, V., professor, Stockholm.

Åström, C., källarmästare, Mariehamn: 2 hafsörnar.

Äggexportaffären, Stockholm.

Öhman, H., grosshandlare, Stockholm.

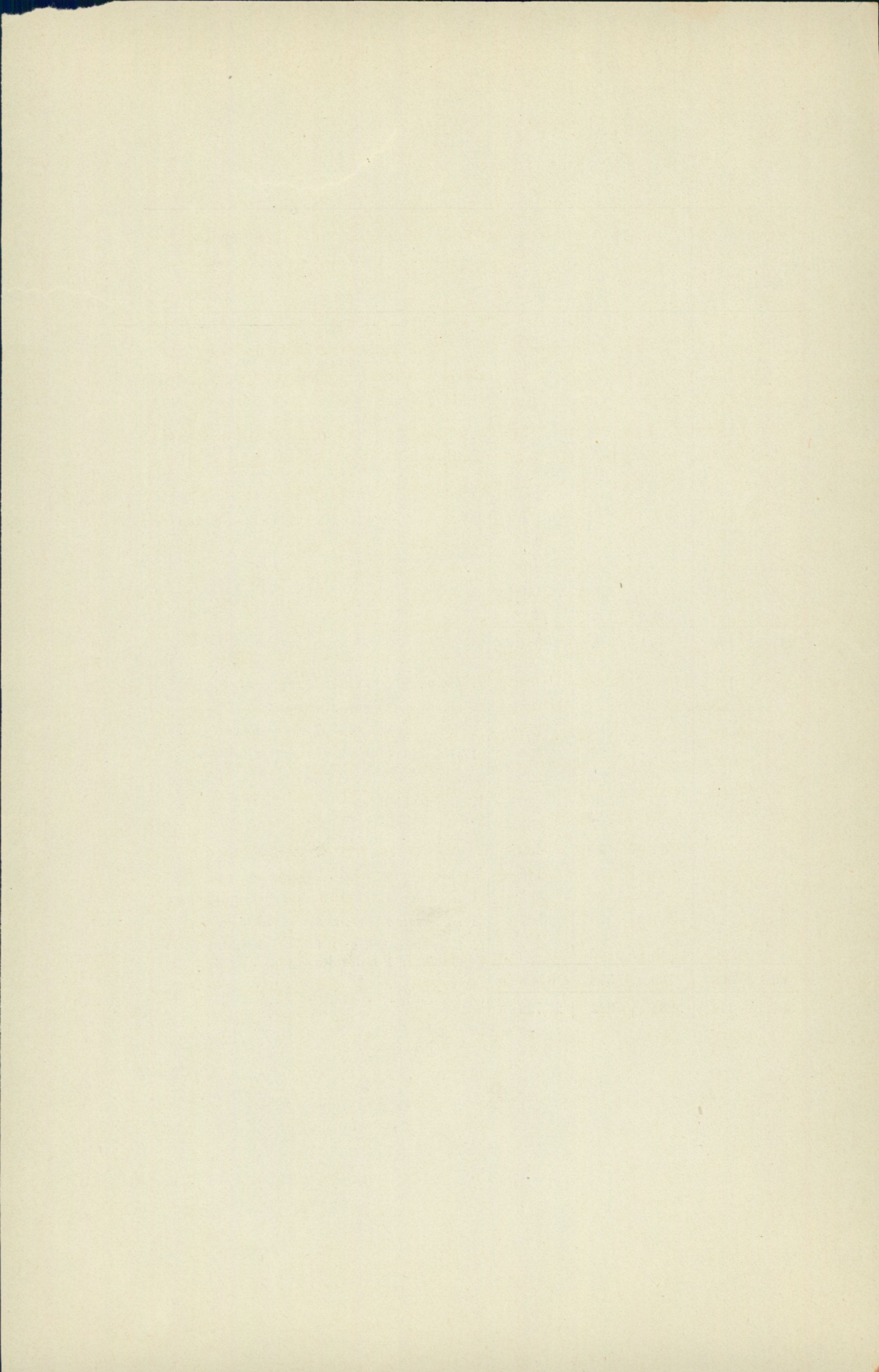
D j u r b e s t å n d.	Bestånd ^{31/12} 03.			Ö k n i n g.		
	Arter.	Antal ex.	Värde.	Gåfva.	Födda.	Köp.
Apor och insektätare	9	17	428—	7	—	—
Kattdjur	3	6	2,055—	3	1	—
Hundar, vargar, räfvar	14	47	4,691—	2	64	1
Mårdar, järfvar, sälar, gräfsvin, snabelbjörnar	9	24	1,895—	5	4	5
Björnar	3	10	3,200—	2	2	—
Gnagare	11	368	410.75	68	68	2
Hästar och åsnor	5	11	4,150—	3	1	—
Nötkreatur	2	6	1,100—	—	—	2
Hjortar, älgar, renar	5	23	3,010—	1	7	4
Får och getter	4	15	170—	3	19	—
Svin	1	2	100—	—	19	2
Summa däggdjur	66	529	21,209.75	94	185	16
Sångfåglar	47	269	592—	46	3	72
Klätterfåglar, gök	3	4	60—	2	—	1
Kräkfåglar	4	14	97—	7	—	11
Ugglor	5	19	258—	6	—	2
Falkar, örnar	6	29	250—	3	—	—
Vråkar, hökar, glador m. fl.	6	15	120—	19	—	—
Papegojor	14	21	555—	1	—	—
Hönsfåglar	12	53	589—	9	6	1
Dufvor	18	92	156—	11	62	—
Vadare	15	28	405—	7	2	1
Svanar, änder, gäss	21	63	1,536—	7	18	5
Simfåglar	11	43	710—	9	2	7
* Summa fåglar	162	650	5,328—	127	93	100
Djurbeståndets summa	228	1,179	26,537.75	221	278	116

* Årtalet invid djurets namn angifver, då detsamma kom till Skansen.

Minskning.		Bestånd ^{31/12} 04.			Anmärkingar.
Sålda.	Dödade o. döde.	Arter.	Antal ex.	Värde.	
—	14	5	10	232—	{ 1 lo dött af skador ådragna vid fångandet; { 1 lounge dödfödd. 1 blå fjällräf dött. 1 järf, ♀, 1894,* dött; 1 hermelin inköpts. { 1 björn, ♂, dödat; 2 isbjörnar födda, den { ena försvunnit, troligen slukats af modern. 3 åkersorkar, albinos, skänkta. 1 karelare, ondsint ♂, och 3 åsnor skjutits. { 2 jakar, ♂♂, sålda till skelettering; 1 fjällko { såld till slakt. { 1 kronhjortkalf dödfödd; 1 älgkalf skänkts; { 1 råget inköpt.
—	2	3	8	2,560—	
12	53	15	49	4,866—	
3	11	8	24	1,410—	
—	2	3	12	3,850—	
336	—	12	170	266·25	
—	4	5	11	3,850—	
3	—	2	5	1,600—	
3	6	5	26	3,240—	
19	5	4	13	150—	
7	12	2	4	300—	
383	109	64	332	22,324·25	
9	160	52	221	549—	
—	3	3	4	60—	
—	12	5	20	149—	
2	12	5	13	170—	
—	9	6	23	230—	4 hafsörnar aflifvats.
—	23	8	11	100—	
—	5	11	17	390—	
12	24	11	33	351—	1 rackelhane, 1896, dött.
35	7	18	123	205—	
—	13	15	25	335—	2 tranungar födda; 1 ljungpole, 1899, dött.
8	19	21	66	2,049—	
—	30	11	31	615—	
66	317	166	587	5,203—	
449	426	230	919	27,527·25	

D j u r b e s t å n d.	Bestånd ^{31/12} 04.			Ö k n i n g.		
	Arter.	Antal ex.	Värde.	Gåfva.	Födda.	Köp.
Apor och insektätare	5	10	232—	23	2	—
Kattdjur	3	8	2,560—	—	2	—
Hundar, vargar, räfvar	15	49	4,866—	5	56	—
Mårdar, järfvar, sälar, gräfsvin, snabelbjörnar	8	24	1,410—	3	—	2
Björnar	3	12	3,850—	1	—	—
Gnagare	12	170	266·25	57	164	10
Hästar, åsnor	5	11	3,850—	3	1	—
Nötkreatur	2	5	1,600—	—	1	—
Hjortar, älgar, renar	5	26	3,240—	1	7	2
Får, getter	4	13	150—	2	16	—
Svin	2	4	300—	1	—	—
Summa däggdjur	64	332	22,324·25	96	249	14
Sångfåglar	52	221	549—	81	—	57
Klätterfåglar, gök	3	4	60—	3	—	1
Kräkfåglar	5	20	149—	13	—	—
Ugglor	5	13	170—	7	—	14
Falkar, örnar	6	23	230—	14	—	2
Vråkar, hökar, glador	8	11	100—	15	—	2
Papegojor	11	17	390—	12	—	—
Hönsfåglar	11	33	351—	8	26	1
Dufvor	18	123	205—	25	—	2
Vadare	15	25	335—	9	1	23
Svanar, änder, gäss	21	66	2,049—	7	63	9
Öfriga simfåglar	11	31	615—	19	1	7
Summa fåglar	166	587	5,203—	213	91	118
Djurbeståndets summa	230	919	27,527·25	309	340	132

Minskning.		Bestånd ^{31/12} 05.			Anmärkingar.
Sålda.	Dödade o. döde.	Arter.	Antal ex.	Värde.	
17	4	5	14	327—	
—	4	3	6	1,560—	{ 2 loar dött af spolmask; 2 loungar födda ^{22/5} , dögo i okt. af rachitis.
9	44	18	57	5,282—	{ 7 vargungar födda af hvit varghona efter parning med polarvargen.
2	12	7	15	1,295—	{ 1 järf skänkts; 1 utter 1899 dött; 1 järf 1893 aflivats.
3	—	3	10	3,300—	
188	25	11	188	380·25	7 åkersorkar, albinos, födda; 11 harar födda.
—	2	6	13	4,150—	2 skogsrossar skänkta; 1 åsnehingst skänkts.
1	—	2	5	1,900—	
2	14	5	20	2,810—	1 älg köpts.
16	1	4	14	160—	
3	—	1	2	200—	
241	106	65	344	21,364·25	
8	140	58	211	494·50	1 näktergal skänkts; 2 rosenstarar köpta.
—	3	2	5	55—	2 större hackspottar skänkta.
—	14	6	19	174—	1 lafskrika skänkts; 7 råkor förvärfvats.
—	5	7	29	454—	1 pärluggla dött; 3 pärlugglor inköpts.
—	16	6	23	225—	
—	20	5	8	80—	1 glada skänkts.
—	12	10	17	435—	
11	14	11	43	460—	
17	58	14	75	146—	2 skogsdufvor köpts.
2	22	16	34	465—	1 tranunge kläcks; 9 skärfläckor inköpts.
25	44	21	76	2,585—	1 sångsvan köpts; 3 do skänkts.
—	20	13	38	785—	{ 1 fiskmås kläcks; 2 labbar skänkts; 1 äjder skänkts; 1 hafssula skänkts.
63	368	169	578	6,358·50	
304	474	234	922	27,722·75	

Samfundet för Nordiska Museets främjande.

I hufvudstaden bosatt stiftande ledamots årsafgift är *sju* kronor. Utom hufvudstaden bosatt ledamot erlägger en årsafgift af *fem* kronor.

Enligt § 6 i samfundets stadgar är emellertid den, som i stället för den årliga ledamotsafgiften på en gång erlägger minst ett hundra kronor att anse såsom ständig ledamot och sedan befriad från alla afgifter.

Ledamot såväl stiftande som ständig erhåller årligen ett årskort till Nordiska Museet för sig personligen eller för en medlem af sin familj, hvilkens namn i sådant fall torde uppgifvas. Tidsskriften »Fataburen» utdelas till medlemmar bosatta utom Stockholm. Därstädes boende kunna erhålla densamma till halfva boklåspriset genom museets expedition.

Dessutom äger ledamot rätt att för de närmaste medlemmarna af sin familj (man, hustru, syskon eller barn) erhålla årskort gällande till museets samtliga afdelningar för ett pris af *tre* kronor för hvarje sådan medlem. Årskort till Skansen kosta eljest 6 kr. för vuxna, 4 kr. för barn.

På det stiftande ledamot ej må hafva besvär med årsafgiftens insändande, upptages densamma utom Stockholm genom postförskott samt i Stockholm efter den 15 januari genom bud. De i Stockholm bosatta medlemmar, som så önska, kunna dock den 15 dec.—15 jan. å museets expedition utlösa sina årskort.

Bref och meddelanden torde ställas till Sekreteraren i Samfundet för Nordiska Museets främjande, adress Nordiska Museet, Stockholm. Allm. Telefon 4. Riks Telefon 398.

Gåfvor till Nordiska Museet emottagas med tacksamhet. Från landsorten insändas de under adress Nordiska Museet, Stockholm. I Stockholm kunna de inlämnas antingen i museet eller å Skansen, Djurgården. Vid hvarje föremål böra fyndort och gifvarens namn, titel och adress samt i öfrigt hvarje upplysning, som kan lämnas om föremålets historia eller användning, så fullständigt och tydligt som möjligt angifvas.

Fotografer! Fotografier af kulturhistoriskt, etnografiskt och arkeologiskt intresse (byggnader och byggnadsdetaljer, eldstäder, husgeråd, utöfvandet af landtliga sysslor och hemslöjd, idrotter och lekar, forntroföremål o. s. v.) mottagas med tacksamhet af Nordiska Museet.

Författare och förläggare, som önska böcker och uppsatser anmälda eller omnämnda i tidskriften, behagade insända dem under adress *Nordiska Museet*, Stockholm. Manuskript, meddelanden och uppgifter insändas under samma adress.

Fataburen utkommer med 4 häften om tillsammans minst 256 sidor årligen och åtföljes dessutom af en redogörelse för museets förvaltning.

Tidskriften kostar i bokhandeln och på posten 5 kr. för årgång. Lösa häften säljas i mån af tillgång för 2 kr. Den utdelas gratis till de ledamöter i Samfundet för Nordiska Museets främjande, som äro bosatta utom Stockholm. I hufvudstaden boende ledamöter kunna erhålla tidskriften till halfva boklådspriset vid rekvisition genom Museets expedition.

Tidskriften distribueras genom

Herr O. A. LILJEGRENS bokhandel.

Som bilaga medföljer prospekt till *Medeltidsminnen från Östergötland* af OTTO JANSE.